

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU YÖNETİMİ VE SİYASET BİLİMİ ANA BİLİM DALI

**KADINLARIN EKONOMİ VE SOSYAL HAYATA KATILIMINDA YEREL
YÖNETİMLERİN ROLÜ: KAHRAMANMARAŞ BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ
ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SEVİNÇ YÜCE

GAZİANTEP
OCAK 2019

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU YÖNETİMİ VE SİYASET BİLİMİ ANA BİLİM DALI

**KADINLARIN EKONOMİ VE SOSYAL HAYATA KATILIMINDA YEREL
YÖNETİMLERİN ROLÜ: KAHRAMANMARAŞ BÜYÜKŞEHİR
BELEDİYESİ ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SEVİNÇ YÜCE

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Ferit Serkan ÖNGEL

GAZİANTEP
OCAK 2019

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU YÖNETİMİ VE SİYASET ANA BİLİM DALI

**Kadınların Ekonomi ve Sosyal Hayata Katılımında Yerel Yönetimlerin Rolü:
Kahramanmaraş Büyükşehir Belediyesi Örneği**

Sevinç YÜCE

Tez Savunma Tarihi: 23/01/2019

Sosyal Bilimler Enstitüsü Onayı

Doç.Dr. Zekiye ANTAKYALIOĞLU
SBE Müdürü

Bu tezin Yüksek Lisans/Doktora tezi olarak gerekli şartları sağladığını onaylarım.

Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Cevat Yıldırım
Enstitü ABD Başkanı

Bu tez tarafımca (tarafımızca) okunmuş, kapsamı ve niteliği açısından bir Yüksek Lisans/Doktora tezi olarak kabul edilmiştir.

Dr. Öğr. Üyesi Ferit Serkan ÖNGEL
Tez Danışmanı

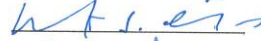
Bu tez tarafımızca okunmuş, kapsam ve niteliği açısından bir Yüksek Lisans/Doktora tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri:

(Unvanı, Adı ve SOYADI)

İmzası

Dr. Öğr. Üyesi Ferit Serkan ÖNGEL

Dr. Öğr. Üyesi Radiye Funda KARADENİZ

Dr. Öğr. Üyesi Selcen KÖK

ETİK BEYAN

Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu,

bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Seyiç YÜCE

ÖZET

KADINLARIN EKONOMİ VE SOSYAL HAYATA KATILIMINDA YEREL YÖNETİMLERİN ROLÜ: KAHRAMANMARAŞ BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ ÖRNEĞİ

YÜCE, Sevinç

Yüksek Lisans Tezi, Kamu Yönetimi ve Siyaset Bilimi ABD

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Ferit Serkan ÖNGEL

Ocak 2019, 71 sayfa

Kadın, ait olduğu toplumun ekonomik, sosyal ve siyasal öğeleri çerçevesinde var olmaktadır. Geçmişten günümüze kadının toplumsal hayattaki görünürlüğü bu öğelere bağlı olarak değişmektedir. Günümüzde, küreselleşme sürecinin etkisiyle bireyselleşmenin ve kimlik meselesinin daha görünür hale gelmesi, uzun uğraşlar ve mücadeleler sonucunda çeşitli kazanımlar elde eden kadınların haklarının ulusal ve uluslararası kurumlar tarafından da kabul edilmesini sağlamıştır. Günümüzde kadınların toplumsal hayata katılımı ve görünürlüğü açısından yerel yönetimlerin rolü son derece önemlidir. . Bu bağlamda yerel yönetimler, uyguladığı politika ve stratejilerle kadınların hayatına doğrudan etkide bulunmaktadır. Bu çalışmanın amacı, yerel yönetimlerin kadınların ekonomi ve sosyal hayata katılımındaki rolünü feminist bir perspektiften inceleyerek, dirlik temelli yapılabirlikler kuramı çerçevesinde Kahramanmaraş Büyükşehir Belediyesi'nin politikalarının kadınların toplumsal hayata katılımı ve görünürlüğü açısından etkisini ortaya koymaktır. Çalışma kapsamında 17 kadınla görüşülmüştür, bunlardan 5'i hizmet veren 12'si hizmet alan kadınlardır. Ayrıca hizmet alan kadınlar bekar ve evli olarak 6'şar kişilik iki gruba ayrılmıştır. Çalışmada yüz yüze derinlemesine mülakat yöntemi ve literatür tarama tekniği kullanılarak Kahramanmaraş'ta yerel yönetimlerin kadınlar üzerindeki etkisi incelenmiştir. Çalışmanın sonucunda yerel yönetimlerin kadınların ekonomi ve sosyal hayata katılımında evli ve bekar kadınlar üzerinde farklı alanlarda olumlu ve olumsuz etkileri olduğu tespit edilmiştir. Bekar kadınların, kamusal alanı kullanımı ve sosyal hayata katılımında belediyenin olumlu etkide bulunduğu saptanmış, evli kadınlara ise toplumun muhafazakar yapısından dolayı istenilen etkide bulunamamış olduğu tespit

edilmiştir. Bununla beraber, evli kadınların ekonomik hayata katılımında belediyenin iyileştirici bir etkide bulunduğu ancak yeterli seviyede olmadığı ve devamlılığı sağlama açısından eksik kaldığı saptanmıştır.

Anahtar kelimeler: Feminizm, Toplumsal Cinsiyet, Kent, Kadın, Yerel Yönetim,

ABSTRACT**THE ROLE OF LOCAL GOVERNMENTS IN ECONOMIC AND SOCIAL LIFE OF WOMEN: AN EXAMPLE OF THE METROPOLITAN MUNICIPALITY OF KAHRAMANMARAŞ**

YÜCE, Sevinç

Master's Thesis, Department of Public Administration and Political Science

Thesis Advisor: Associate Professor Ferit Serkan ÖNGEL

January 2019, 71 pages

Women exist within the framework of economic, social and political elements of the society they belong. From past to present, the visibility of women in the social life gets changed based on these elements. Nowadays, with the effect of globalisation, the fact that the issue of identity and individualization has become more visible, ensured the recognition of women rights, which were gained through struggle, by the national and international institutions. Nowadays, in terms of participation and visibility of women in social life, the role of local governments is extremely important. In this context, Local Government's policies and strategies has a direct impact on women's lives. The purpose of this study is to research the role of the local governments in women's participation in economic and social life through a feminist perspective, and to present the effects of Kahramanmaraş Metropolitan Municipality's policies on the women's participation in social life and their visibility within the framework of dirlik theory. As part of this study; 17 women were interviewed, 5% of them were serving women and 12% of them were service-getting women. Also women who get service were divided into 2 groups as single and married with 6 people in each group. The study used face-in-depth interview method and literature review technique to examine the effect of local governments in Kahramanmaraş on women. As a result of the study, it has been found that, local governments have positive and negative effects on married and single women on different areas in women's participation in economic and social life. It has been found that the municipality has a big effect on single women's use of public spaces, however, for married women, there has been no significant effect found. And it has been determined that the municipality has an improving effect on the married women's participation in economic life however it is not enough and is incomplete in providing continuance.

Keywords: Feminism, Gender, Urban, Women, Local Government

ÖNSÖZ

Tez çalışmam boyunca gerek yol göstererek gerek cesaretlendirerek hiçbir zaman desteklerini esirgemeyen değerli tez danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Ferit Serkan ÖNGEL'e saygılarımı ve teşekkürlerimi sunarım.

Tüm eğitim ve öğrenim hayatım boyunca maddi manevi her konuda yanımda olan, beni hiçbir zaman yalnız bırakmayan başta değerli annem ve kıymetli aileme teşekkür ederim.

Verdikleri destek ve temennilerle, varlıklarını her zaman hissettiğim değerli ve kıymetli dostlarıma gönülden teşekkür ederim.

OCAK 2019

SEVİNÇ YÜCE

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	iii
ABSTRACT	v
ÖNSÖZ.....	vi
İÇİNDEKİLER	vii
BİRİNCİ BÖLÜM.....	1
1.1. GİRİŞ	1
İKİNCİ BÖLÜM	5
LİTERATÜR TARAMASI	5
2.1.FEMİNİZM KAVRAMI	8
2.2.FEMİNİST TEORİLER	10
2.2.1. Liberal Feminist Teori	10
2.2.2. Radikal Feminizm.....	14
2.2.3. Marksist Feminizm	15
2.3. TOPLUMSAL CİNSİYET	17
2.4. KAMUSAL ALAN- ÖZEL ALAN	19
2.5. DİRLİK YAKLAŞIMI VE YAPILABİLİRLİKLER KURAMI	21
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	23
KADININ KENT HAYATINA KATILMASINDA ETKİLİ OLAN FAKTÖRLER	23
3.1. KADININ KENT EKONOMİSİNE KATILIMI	23
3.2. KADININ KENT SİYASETİNE KATILIMI.....	26
3.3. KADININ YEREL EKONOMİYE KATILIMI.....	28
3.3.1. Mikro Kredi Sistemi	29
3.3.2. Meslek Edindirme Kursları.....	31
3.4. KADININ YEREL SİYASETE KATILIMI.....	31
3.4.1.Kadınların Yerel Demokrasiye Katılımında Bir Araç: Kent Konseyleri...	33
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	35
MATERYAL VE YÖNTEM.....	35

4.1. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ.....	35
4.2. ARAŞTIRMANIN KAPSAMI	35
4.3. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ.....	36
BEŞİNCİ BÖLÜM	37
BULGULAR VE TARTIŞMA	37
5.1. KADINLARIN KENT İÇİ MEKAN KULLANIMI.....	37
5.2. KADINLARIN KENT İÇİ HAREKETLİLİĞİ VE KENT PLANLAMASI..	39
5.3. KADINLARIN KENT İÇERİSİNDE ZAMAN DEĞERLENDİRME ARAÇLARI.....	42
5.5. KENTTE TOPLUMSAL VE SİYASAL GÖRÜNÜRLÜK	46
5.6. KENT İÇİ İSTİHDAM VE ÇALIŞMA KOŞULLARI	48
5.7. EKONOMİK DESTEKLEME	50
5.8. SAĞLIK OLANAKLARINA ERİŞİM.....	53
5.9. EĞİTİM-ÖĞRENİME ULAŞIM	54
5.10. ŞİDDETSİZ YAŞAMA ULAŞIM	55
SONUÇ VE ÖNERİ	58
KAYNAKÇA	61
EKLER:	69
MÜLAKAT FORMU.....	69
ÖZGEÇMİŞ.....	71
VITAE	71

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

1.1.GİRİŞ

Toplum, bir arada yaşayan ortak ihtiyaç ve çıkarlar çerçevesinde işbirliği içinde hareket eden, ortak tarihsel ve kültürel değerlere sahip olan bireylerden oluşan canlı bir yapıdır. Bu canlılık, kadın ve erkek bireyler tarafından sağlanmakta, bu iki cinsin fiziksel, biyolojik ve toplumsal ilişkileri neticesinde birbirlerine bağlı olarak devam etmektedir. İnsanlığın yerleşik hayata geçtiği ilk zamanlarda erkek fiziki yapı itibariyle kadından güçlü olduğu için mağara dışında avcılık ve toplayıcılık yapmış, kadın ise mağaraya yakın yiyecekleri toplayarak, çocukların bakımlarını üstlenmiştir. Böylece iki cins arasında görev paylaşımı yapılmıştır. Daha sonra yerleşik hayata tamamen geçilerek kadın, çocukların bakımı ve evi idare ederken, erkek de ev dışında tarlalarda çalışmıştır. Kadınlara, yaptıkları bu faaliyetler sebebiyle ev içerisinde kalarak, erkekler ve onların var ettikleri eril toplum düzeni tarafından “çocuk doğurmak, onların bakımıyla ilgilenmek, evini idare etmek ve tabi ki kocalarını mutlu etmek’ dışında bir görev ve sorumluluk verilmemektedir (Arat, 2017:34). Bu gerçeğe yüzyıllardır yüz yüze yaşayan kadınlar, dünyanın her yerinde yaşadıkları eşitsizlik, haksızlık, maruz kaldıkları ikincilleştirme ve tahakküme karşı, özel alana hapsedilip kamusal alandan men edildikleri, bu yüzden ekonomik, siyasi ve sosyal haklardan yoksun bırakıldıkları, her zaman erkeğe bağlı bir nesne konumuna itildikleri gerekçesiyle, temelleri 17. yüzyıla dayanan ancak 1960’lı yıllarda somut bir toplumsal harekete evrilen bir mücadele vermişlerdir. Bu mücadele feminizm olarak adlandırılmaktadır. Feminist hareket bu zamana kadar, çok önemli süreçlerden geçerek, kadınları kapatıldıkları özel alandan çıkarmak ve kamusal alanı özgür bir birey olarak erkeklerle eşit derecede kullanmaları gerektiğini

ifade etmişlerdir. 1960'lı yıllarda tüm dünyada kadınlar için erkeklerle eşit sosyal ve siyasi haklar söylemi giderek daha fazla taraftar bulmuştur (Cevizci, 1999:340), 1970'li yıllarda ise ABD ve Avrupa'da iç hukuktaki düzenlemelerle beraber kadınların talepleri toplumun her alanında görülmeye başlanmış, son olarak ise 1980'lerden günümüze feminizm hareketi kendine daha geniş bir taban oluşturmuştur (Tür ve Aydın Koyuncu, 2010: 6-7).

Verilen mücadelelerle kadınlara hukuksal açıdan erkeklerle eşit hak ve sorumluluklar kazandırılmıştır. Kanunlar önünde cinsiyete dayalı olarak bir ayırım yapılmaması ulusal ve uluslararası belgelerle güvence altına alınarak, cinsiyet ayrımcılığı suç olarak kabul edilmiştir. Türkiye, dünyada birçok ülkeyi geride bırakarak kadın hakları alanında öncü rol oynayan ülkelerdendir. Bunun en önemli örneği de 1934 yılında kadına seçme ve seçilme hakkının tanınmasıdır. Buna rağmen ülkemizde kadın hareketlerinin gündeme gelmesi 1960'lı yılları bulmaktadır. Kadına tanınan birçok hakka rağmen, kadın hareketlerinin gündeme gelmesi, kadına verilen hakların sınırlı ve sadece kağıt üstünde kaldığını göstermektedir. 1960-1970'li yıllar toplumsal hareketler açısından dünyada ve ülkemizde oldukça yoğun geçen bir dönemdir. Bu yıllardan sonra toplumsal hareketliliğin önemini yitirdiği gözlemlenmektedir. Ancak kazanılan haklar ve kabul edilen kanunlarla kadınlar çok önemli yollar kat ederek günümüzdeki konumlarına ulaşmışlardır.

Küreselleşmenin etkisiyle birey vurgusu giderek güçlenmiş, bireysel hak ve sorumluluklar uluslararası kurumlarca garanti altına alınmıştır. Küreselleşme aynı zamanda yerelleşmeyi de beraberinde getirerek doğrudan demokrasiyi güçlendirmektedir. Bu bağlamda ülkemizde, merkezi hükümetin halka en yakın birimi olan yerel yönetimler, giderek daha fazla sorumluluk ve önem kazanmıştır. Bireyin merkezi hükümetle olan ilişkisini doğrudan sağlayan yerel yönetimler, uyguladığı politika ve stratejilerle bireyin kentle olan ilişkisini etkileyen çok önemli bir yapıdır. Uygulanan politika ve stratejiler birey olarak kadınları da etkilemekte, onların şehirde ekonomik, siyasal ve sosyal kullanım araçlarını ve alanlarını belirlemektedir. Bu amaçla kadınlar toplumsal hayatın ve kamusal alanın onlar olmadan eksik kalacağını hissetmekte ya da bu alanları tamamen erkeklere bırakmaktadırlar.

Kahramanmaraş, toplumsal yapının muhafazakâr olduğu, kadına patriarkal bir gözle bakıldığı, kadın üzerinde aile ve toplum baskısının yoğun olarak hissedildiği bir şehirdir. Bu nedenlerle özellikle evli kadınların bekâr kadınlara göre

kamusal alana, ekonomik ve sosyal hayata katılımları kısıtlanmaktadır. Bu çalışma, yerel yönetimlerin kadınların ekonomi ve sosyal hayata katılımındaki rolünü feminist bir perspektiften inceleyerek, dirlik temelli yapılabirlikler kuramı çerçevesinde Kahramanmaraş Büyükşehir Belediyesi politikalarının kadınların toplumsal hayata katılımı ve görünürlüğünde etkin olmasına karşın muhafazakar toplum yapısının uygulanan politikaların yeterli seviyeye ulaşmasını engellediği tezini irdelenmektedir.

Bu bağlamda çalışma altı bölümden oluşup, giriş bölümünde kadın haklarının geçmişten günümüze nasıl geldiği hakkında bilgiler verilmekte, feminizm kavramının kadın hakları açısından önemine değinilmektedir. Literatür taraması bölümünde dünyada ve ülkemizde kadın çalışmaları alanında yapılan temel eserlere yer verilmiştir. Daha sonra ise feminizmin nasıl ortaya çıktığı tarihsel bir perspektifle anlatılarak, temel feminist teorilerin kadına olan bakışı incelenmiştir. Daha sonra ise dirlik yaklaşımı ve yapılabirlikler kuramı açıklanmıştır. Kadın sorununa genel bir çerçeve çizilerek, kadının kent hayatına katılımında etkili olan ekonomik ve siyasal faktörlerin yanında yerel yönetimlerin bu faktörlerle kadın hayatına nasıl etkiye bulunduğu ortaya koyulmuştur. Materyal ve yöntem bölümünde araştırmanın amacı, önemi, kapsamı ve yöntemi aktarılmıştır. Buna göre araştırmanın amacı yerel yönetimlerin kadınların ekonomi ve sosyal hayata katılımındaki rolünü ele alarak Kahramanmaraş Büyükşehir Belediyesi örneğiyle ortaya koymaktır. Bu nedenle, dirlik temelli yapılabirlikler yaklaşımı çerçevesinde oluşturulan sorularla araştırmada yüz yüze derinlemesine mülakat yöntemi kullanılarak, toplamda 17 kadın ile görüşülmüştür. Bu kadınlardan 5'i hizmet veren kadınlardır, 12'si ise hizmet alan kadınlardır. Hizmet alan kadınlar da kendi arasında 6'şarlı iki grup halinde evli ve bekar olarak sınıflandırılmıştır. Görüşmelerin sonucunda elde edilen veriler ve literatür taramasıyla ulaşılan bilgiler aktarılmıştır. Çalışmanın son bölümü olan sonuç ve öneriler kısmında ise elde edilen tüm veriler ışığında kadınların ekonomi ve sosyal hayata katılımında yerel yönetimlerin rolü vurgulanmıştır. Buna göre Kahramanmaraş Büyükşehir Belediyesi'nin kadınlara yönelik politikaları, kadınların ekonomi ve sosyal hayata katılımı açısından farklı etkilerde bulunmuştur. Bu etkilerde medeni durum her ne kadar anahtar bir değişken olarak görülse de, konuya dair yerel yönetim politikalarının kadınlara ulaşmasında eksiklikler yaşandığı tespit edilmiştir. Bunun sebebi olarak sadece belediyenin uygulamalarının gösterilmesi yanlış bir çıkarımdır. Uygulanan politika ve stratejilerin yanında mevcut

toplumsal dokunun muhafazakar oluşu da kadının ekonomi ve sosyal hayata katılımını etkilemektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

LİTERATÜR TARAMASI

Kadın, toplumda cinsiyetinden dolayı maruz kaldığı ikincilleştirme ve tahakküm, sosyal-ekonomik-siyasal haklarını kullanamama, kamusal alanda görünürlük kazanamama gibi temel sorunlarla yüz yüze yaşamaktadır. Sanayi devriminden sonra üretim ve tüketim alanlarında yaşanan değişimle beraber kadın hakları da gündeme gelmiş, dünya da ve ülkemizde yavaş yavaş kadın sorunları da literatürde kendine yer edinmiştir. Öncelikle kadınların çalışma hayatında yaşadığı eşitsizliklerden başlanarak, sosyal ve siyasal alanda eşit haklar talebinde bulunulmuştur. Bu bağlamda birçok feminist akademisyen ve aktivist kadın literatürünü genişletmişlerdir. Araştırmamıza başlarken öncelikle kadın sorunlarını dile getiren feminist hareket incelenmiş, dünyada ve ülkemizde feminist hareketin temsilcilerinin eserlerine yer verilmiştir. Daha sonra ise kentte kadın olgusu incelenerek, bu alanda yapılan çalışmalara değinilmiştir. Aşağıda çalışmada kullanılan bu eserlerin bir kısmına kısaca aktarılmaktadır.

Donovan (2001), feminizmi hemen hemen tüm düşünce akımlarıyla ilişkilendirerek çok geniş bir yelpaze de anlatmıştır. Feminizmin ortaya çıkışı, geçirdiği süreçler, siyasal ve toplumsal akımlardan nasıl etkilendiği ve bu akımlardan nasıl etkilendiği, kadının verdiği kimlik mücadelesi gibi konular detaylıca okuyucuya aktarılmıştır. Ayrıca eserde feminizmin ilk öncüleri olan Sarah Grimke, Mary Wollstonecraft, Virginia Woolf, Charlotte P. Gilman, Andrea Dworkin, Carole Pateman, Catharine MacKinnon vb. birçok kişiye değinilerek feminist düşünce en açık ve anlaşılır haliyle ortaya konmuştur.

Heywood (2007), feminizmin tarihsel gelişimi anlatılarak, nasıl toplumsal bir harekete dönüştüğü ifade edilmiştir. Aynı zamanda toplumsal hareketler

üzerindeki etkileri ortaya konmuş diğer siyasal ve toplumsal ideolojilerle olan etkisine yer verilmiştir.

Arat (2017), yaptığı çalışmayla feminizmi ve feminist hareketi çok sade ve akıcı bir dille anlatmıştır. Feminizmin ortaya çıkışından başlayarak, feminist teorilerin kadına olan bakışını ortaya koymuştur. Aynı zamanda kadının, kamusal alanda görünürlüğünü artırılması için görüş ve önerilerde bulunmuştur.

Aktaş (2017), mekânın kadına ve erkeğe nasıl bir anlam yüklediğini ve zaman içinde bu anlamların nasıl dönüştürüldüğünü ortaya koymaktadır. Bu değişim ve dönüşüme eril kent düzenin bireye hangi kültürel kodlarla ulaştırıldığı ve bu durumun nasıl yeniden üretildiğini aktarmaktadır.

Demir (1997), kadın sorunu hakkında feminist literatürde yer alan yaklaşımlar, modern ve postmodern ayrımı çerçevesinde ele alınmaktadır. Çalışmanın temel amacı feminist yaklaşımların Batı dünyasında 14. yüzyıldan sonra Rönesans dönüşümüyle ortaya çıkan ve zamanla tüm dünyaya yayılan bir düşünce tarzı olarak modernizm ile temelde modernizmin eleştirisi ve sorgulamasına dayalı olarak 20.yüzyılın ikinci yarısından itibaren ortaya çıkan postmodernizm ayrımı çerçevesinde kategorize edilmesinin mümkün olduğunu göstermektir.

Şenesen, Yücel, Önal, Ergüneş ve Çakar (2017), çalışmalarında Birleşmiş Milletler Ortak Programı (BMOP), Kadın Dostu Kent Projesi (KDKP) kapsamındaki Kars, Şanlıurfa, Nevşehir, İzmir, Samsun ile bu kapsamda olmayan komşu kentlerin sırasıyla Erzurum, Diyarbakır, Kayseri, Manisa, Ordu'nun belediye plan, program ve bütçeleri kadınların yapabilirlikleri açısından karşılaştırmışlardır. Bu sayede çalışmanın amacı olarak KDKP kapsamında olan kentlerin toplumsal cinsiyet üzerinde anlamlı bir farklılığa sebep olup olmadığını ortaya koymaktır. Bu amaçla adı geçen illerde yüz yüze derinlemesine mülakat yöntemiyle alan araştırması yapılarak çalışma derinleştirilmiştir.

Habermas (2004), kamusal mekân kavramının ilk kez kullanıldığı bu çalışmada, özel ve kamusal alanın farkı anlatılarak, kamusal alanın tüm bireylerin ortak kullanım alanlarından oluştuğunu ve bu alanları belli kurallara göre kullanılması gerektiğini, toplumsal kararların ve işbirliklerin yapıldığı bir alan olduğu ifade edilmektedir.

Sennett (2010), yaşamın birincil akrabalar ve arkadaşlar dışındaki parçası olan kamusal hayatın bir zamanlar insan ilişkilerinin en yoğun olduğu bir yer ve bireyler için çok önemli bir alan olduğunu savunmaktadır. Yabancılarla duygusal

ilişkiler kurarak insanın ilişkisel yeteneğini çoğaltan, toplumsallaşmasını/medenileşmesini sağlayan bir yer olduğunu ifade etmektedir. Ancak bireyin giderek kamusal alandan uzaklaşıp kendisine özel alan adında bir yer inşa ettiğini belirtmekte ve alanın bireyi tüm toplumdan uzaklaştırarak kişisel ve bilişsel yeteneklerini kaybettiğini ortaya koymaktadır.

Dedeoğlu (2000), Türkiye’de toplumsal cinsiyet rolleri üzerinden kadın emeğinin sömürüldüğünü ve erkek emeğine karşı değersizleştirildiğini vurgulamaktadır. Aile faktörünün de bu değersizleştirmede çok önemli bir rol oynadığına savunarak, kadının özel alanda yaptığı işler toplum tarafında işten sayılmamakta, bunlar ailenin düzeni ve nizamı için gerekli doğal sorumluluklar olarak görülmekte olduğunu ifade etmektedir.

Bal (2014), kadın erkek fark etmeksizin bireylerin maruz kaldığı toplumsal baskı ve cinsiyet eşitsizliğin yol açtığı problemlere genel bir değerlendirmede bulunmuştur. Ancak çalışmada, kadınların toplumda cinsiyet eşitsizliğinden en çok etkilenen taraf olduğu vurgulanmıştır.

Alkan (2005), aynı kentte yaşayan kadın ve erkeklerin aynı mekanları farklı deneyimlerle gerçekleştirdiğini ifade etmektedir. Bu bağlamda yerel yönetimlerin bu iki cins için aynı yerde yaşamalarına karşın farklı yaşayış biçimlerini en iyi düzeye getirmek zorunda olduğunu vurgulayıp, kadın düşüncelerini ve yaşam şeklini ancak bir başka kadının anlayabileceğini oraya koyarak, teknik bilgilerin yanında her iki cinse hitap etmesi gerektiğini savunmaktadır.

Şenese (2008), toplumsal cinsiyete dayalı bütçelemenin cinsler arası eşitlik perspektifinden yola çıkarak kadın ve erkek arasındaki eşitsizlikler ortaya konmaktadır. Kadın ve erkeklerin, kız ve erkek çocuklarının ihtiyaçlarının kamu gelirlerinde hakça ve dengeli bir şekilde kullanılmasını ve giderlerinde adaletli bir şekilde yüklenilmesini savunan bir bütçeleme yöntemidir. Ayrıca çalışmada Türkiye, toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme yönünden incelenerek, dirlik temelli yapılabirlikler kuramı çerçevesinde değerlendirilerek önerilerde bulunmaktadır.

Baykal (1970), siyasal katılımın boyutlarını ve türlerinin tanımlamasını yaparak, siyasal katılım oranının hükümetler açısından ne anlama geldiğini ortaya koymuştur. Bireyin siyasal katılım sürecine dâhil olmasının ekonomik ve sosyal hayata katılımını kolaylaştırdığını vurgulamıştır. Siyasal katılımın oranında bireyin ekonomik, sosyal ve toplumsal aidiyetlerinin son derece önemli olduğu ifade edilmiştir.

Kar (2007), bireylerin kent siyasetine katılımında kent konseylerinin çok önemli bir araç olduğunu belirtmektedir. Kent konseyleri aracılığıyla bireyler, hemşehrilik bilincini yeniden kazanmakta ve katılımcı demokrasi yoluyla tüm kaynakları etkin ve verimli bir şekilde şehirdeki herkes için adaletli bir şekilde kullanılacağını ifade etmektedir. Bunun yanında kaynak yönetiminin en iyi şekilde kullanılmasıyla, şehrin ekonomik, siyasal ve toplumsal açıdan kalkınacağını vurgulamıştır.

2.1.FEMİNİZM KAVRAMI

Kavram olarak feminizmin ilk temellerini 17. yüzyılda Sorgent Murrey'in kaleme aldığı 'Cinsiyetler Arasındaki Eşitlik Üzerine' ve Mary Wollstonecraft'ın yazdığı 'Kadın Haklarının Gerekçelendirilmesi' adlı eserler atmıştır (Ağaoğlu Canay, 2004:16). Bu eserlerde feminist teori ve feminizm aranmaya başlandığında kavramın içi kadınlarla ilgili yapılan çalışmalarla doldurulduğu, bilgilerin eleştirel ve yorumsamacı bir perspektifle ortaya konulduğu bir yaklaşım biçimi olarak karşımıza çıkmaktadır (Cesur, 2017:4). Feminizm, 17. Yüzyıldan bu yana toplumların yaşadığı ekonomik, siyasal, hukuksal ve sosyolojik evrilmelerden geçerek varlığını günümüze değin taşımıştır. Geçirdiği bu süre zarfında pek çok düşünür ve akademisyen tarafından yeniden yorumlanarak tanımlanmıştır. Örneğin ülkemizde feminist düşünürlerin başında gelen Şirin Tekeli'ye göre feminizm, demokratik bir düşünüşdür. Kadınların erkek egemen bir toplumda demokratik istekler doğrultusunda çabalaması ve bu çabayı toplumun tüm katmanlarına yaymasıdır (1989:54). Arat, feminizmi *eşit haklar kuramına* dayandırarak, eşit hak talebinde bulunan kadınların erkeklere karşı aralarındaki tahakküm ilişkisini değiştirmeyi amaçlayan bir siyasal akım olarak tanımlamaktadır (2017:29). Görüldüğü üzere yapılan tanımlamalar kadınların erkek egemen bir toplumda sürekli ikinci planda kalışına karşı çıkarak, onları toplumsal olanın *doğal paydaşı* olduğunu erkeklere gösterme çabasıdır. Drude Dahlerup'a göre feminizm, tüm ideolojileri, politikaları ve söylemleri içine alır. Erkek egemenliğini yok ederek kadınlara uygulanan ayrımcılığı ortadan kaldırmayı amaçlar (akt.Schroeder Kırca, 2007:46). Genel olarak düşünürlerin feminizm tanımı aslında temelde kadınların içinde bulundukları toplumsal arka planda kalışına karşın erkeleri muhatap almaktadır. Bu

yargı, toplumda feminizmin *erkek düşmanlığı* olarak algılanmasına sebep olmaktadır. Feminist düşünürlerde bu yanlışlıktan sebep çeşitli zorluklara maruz kalmışlar ve kalmaktadırlar. Kadınların da demokratik ve siyasal haklara sahip olduğu düşüncesinden hareketle Sibel Özbudun’a göre feminizm,

Avrupa insanının feodal anonimlikten, kapitalizm bireyine yöneldiği 17.Yüzyıl Batısında kadının ruhu olup olmadığını tartışan klerikalizme karşı kadının da insan olduğu, erkeklerle eşit imkanlara kavuşturulduğu anda erkeğe denk bir zihinsel kapasite (ve giderek toplumsal etkinlik) gösterebileceği savının ifadelendirilişidir (1995:181). ”

Görüldüğü üzere feminizmin net ve tek bir tanımı yapılmamıştır. Sürekli değişerek ve her değiştiğinde kadınların sorunlarına bir başka perspektiften bakılarak yeniden yorumlanmıştır. Şüphesiz ki yapılan her tanım ait olduğu düşünürün toplumsal koşullarının, hayat şartlarının, akademik brikimin ve en önemlisi siyasal görüşünün bir ürünü olarak ortaya konulmuştur. Bu sebeple feminizmi tanımlarken göze çarpan ilk tanımlardan biri Watkins’in yaptığı tanımıdır:

“Feminizm, erkeklere kamusal alanın –iş, spor, savaş, hükümet sorumluluğunu verirken kadınları ev içinde ücretsiz çalışmaya, yani köleliğe mahkum eden, aile hayatının bütün yükünü onların sırtına bindiren toplumsal işbölümünün sorgulanmasıdır. Bir grup olarak erkeklerle diğer bir grup olarak kadınlar arasındaki ilişkilerin sorgulanmasıdır. Kadınları aşağı, bağımlı, ikincil konumda tutan bütün iktidar yapılarına, yasalara, geleneklere baş kaldırılmasıdır (akt.Yörük, 2009:63).”

Feminizm birbirinden farklı toplumsal, siyasi ve ideolojik anlayışlara sahip düşünürler tarafından çok çeşitli ve zengin bir tanımlamaya tabi tutulmuş. Ancak temelde bakıldığında sadece kelimelerin ve kişilerin farklı olduğu görülmektedir. Yani birbirinden farklı tanımlar aslında tek bir mesaj vermek için bir araya getirilen bir portrenin yapboz parçalarıdır. Bu mesaj da kadının kamusal alanda erkeklerle aynı sosyal ve siyasal haklara sahip olma ve bunları özgürce kullanmasıdır.

Feminizm köken olarak Latince de *kadın* anlamına gelen *femina* kelimesinden türetilerek 1837’de Fransızcaya girmiş, 1890’larda da İngilizcede *womanism(kadıncılık)* kavramının yerini almıştır (Kayhan, 1999:9). Sözlük anlamı olarak bakıldığında feminizme dair yapılan tüm yorumları ve düşünceleri kapsayan bir kavram olduğu görülmektedir. Feminizm kadınların, erkek toplumun kadınlar için çizdiği yaşam alanından çıkıp, sosyal-ekonomik-siyasal haklarını elde edip erkeklerle eşit ölçüde kullanmayı, özel alana hapsediliş karşısında kadınların da kamusal alanda görünmesi gerektiğini, bir birey olarak tahakkümü ve ezilmeyi hak etmediklerini, eşit şartlar sağlandığında kadınların da erkekler kadar her alanda başarılı olabileceklerini

savunan bir toplumsal harekettir. Daha öncede söylendiği üzere temelleri 17.yüzyıla dayanan feminizm, 1960'larda gelişerek tüm dünyada kadınlar için erkeklerle eşit sosyal ve siyasi haklar söylemini ifade eden bir öğretiler (Cevizci, 1999:340). Eşit siyasal ve sosyal haklara kavuşulan bu dönem feminizm açısından *birinci dalga* olarak tanımlanmaktadır. 1960'lardan sonra ise ABD ve Avrupa'da 1970'lerde iç hukuktaki düzenlemelerle beraber toplumun her alında görülmeye başlayan *ikinci dalga feminizm* olarak adlandırılırken son olarak ise 1980'lerden günümüze değin feminizm hareketinin daha geniş bir tabana yayılmasını ifade eden *üçüncü dalga feminizm* olarak adlandırılmaktadır (Tür ve Koyuncu, 2010: 6-7).

Feminizmin doğduğu andan itibaren yapılan tanımlamalar ve yorumlar kadınların kamusal alandan mahrum bırakılışını, erkek egemenliğinden kurtulup özgür bir birey olma savaşını, sosyal devletin erkeklere verdiği demokratik-siyasi tüm hakların aslında kadınlara da verilmesi gerektiğini ifade eden ve toplumsal düzenin kadınlara olan bakış açısı ve tutumlarını eleştiren bir yaklaşımdır.

2.2.FEMİNİST TEORİLER

Feminizm, toplumda oldukça geniş bir kesime hitap etmesi bakımından çok çeşitli teorilere sahiptir. Bu çeşitlilik feminizmin ortaya çıktığı andan itibaren toplumla beraber evrilmesinden kaynaklanmaktadır. Feminizm, toplumların kırılgan noktalarında ve kriz anlarında gündeme gelmiş, daha sonra bu kırılgan ve krizler zamanla yatışarak durgun bir hal alsa da günümüze kadar iç dinamiklerini korunarak yorumlanmıştır. Bu yorumların arka planında ise düşünürlerin ait oldukları toplumla beraber geçirdiği değişim vardır. Her teorisinin içinde doğduğu topluma karşı verdiği mücadele göz önüne alınırsa feminizmin oldukça zengin ve rengârenk bir mozaiki yansıttığını söylemek yanlış olmaz.

2.2.1. Liberal Feminist Teori

Liberalizm bireyi temel alan bunun yanında özgürlük, eşitlik, akıl ve rıza gibi kavramlarının bir araya getirilmesinden oluşturulan bir düşünce sistemidir. Buna ek olarak bu kavramlara uygun toplum ve devlet yapılarının varlığını savunmaktadır (Yayla, 2003:17). Ancak bu kavramlar 19. Yüzyılda sadece erkekler için geçerli idi. Çünkü hala kadınlara Hegel'in kadın felsefesinden bakılmaktaydı. Bu felsefeye göre, kadınların yaşama geliş sebebi olan 'çocuk doğurmak, onların bakımıyla ilgilenmek,

evini idare etmek ve tabi ki kocalarını mutlu etmek’ dışında bir görev ve sorumlulukları bulunmamaktadır (akt.Arat, 2017:34). Bu şekilde kadın kamusal alandan mahrum bırakılarak özel alana hapsedilmiştir. Bunlara karşılık olarak da liberal feminizm tüm dünyaya yayılan eşitlik ve özgürlük kavramlarının kadınlar içinde geçerli olması düşüncesinden hareketle ortaya çıkmıştır. Çünkü liberal feministler, kadın ve erkek arasında ontolojik bir farklılığın bulunmadığını buna ek olarak kadında da erkekte olduğu gibi bir ruh ve akıl olduğu u savunur. Liberal feminizm, kadına verilen önem ve değer arttıkça kadınların mevcut durumlarının farklılaşacağını ortaya koyar. (Yayla, 1998:17). Liberal feministlerin *eşit haklar talebi* (Heywood, 2007:305) adını verdikleri, temel olarak hiçbir bireye cinsiyet, ırk, renk, dil, dinlerine ve inançlarına bakılarak ayrımcılık yapılmaksızın aynı şekilde muamele edilmesidir. Buna göre eşit haklar talebi, sosyal alanda eşitlik, çalışma konusunda eşitlik ve aile içerisinde eşitlik olmak üzere ifade edilmektedir. Liberal feministlere göre kadın böylece, erkekle eşit şartlara kavuşmuş olarak kendi ayakları üzerinde durabilecek, hapsedildiği özel alandan çıkabilecektir. Kamusal alana uyum sağlayarak ekonomik özgürlüğünü kazanmış ve erkeğe bağımlılığını ortadan kaldırarak maddi ve manevi gücüne kavuşacaktır (Çaha, 1996:149). Demir’in ifadesine göre de kadın, kamusal alana dahil olduğunda ekonomik bağımsızlığını kazanacak ve özgürlüğünü teminat altına alacaktır (1997:51). Payne’ye göre kadının özgürlüğü, erkeğe olan bağımlılığından kurtulduğunda ve onlarla aynı haklara sahip olduğunda gerçekleşecektir (1997:239). Kadının özgürlüğü konusunda Türk liberal feminist Asena, ancak ekonomik özgürlüğünü kazanmış bir birey olarak kadının sosyal hayatında özgürce hareket edebileceğini savunur. Asena’ya göre ekonomik özgürlük, kadının kocasına bağlı olmadan kendi ayakları üzerinde yaşaması demektir. Ekonomik özgürlüğünü kazanan kadının eşinden karşılıklı sevgi ve saygı dışında hiçbir beklentisi olmayacaktır (1998:149). Liberal feminizmin öncülüğünü yapan Abigail Adams ve Mary Wollstonecraft’a göre kadınlar da insan olarak düşünülmelidir. Erkeklerle aynı eğitim olanakları sunulduğunda kadınların da başarılı olabileceğini savunmaktadırlar, bu yüzden kadın hakları genişletilmeli hatta erkeklerle aynı konuma getirilmelidir (akt.Aslan, 2016:25).

Gençel de eğitimde kadın-erkek eşitsizliğine bağlı olarak kadınların mental varlıklarını erkekler kadar kullanamadıklarını savunmaktadır. Bu durum da toplumun kadınları “saçı uzun akli kısa varlıklar“ olarak tanımlamasına sebep olmaktadır. Bu duruma Mary Wollstonecraft ise şöyle bir değerlendirme yapmıştır; kadınların

düşünsel körlüklerine eğitimde fırsat eşitsizliği neden olmaktadır. Aksi takdirde bu durum kadının doğal hali değildir. Bu körlüğün sebebi de toplumun kadınlara sosyal hayatta yükselebilmelerinin tek yolunun evlilikten geçtiğini empoze etmesidir. Bu yüzden kadın bütün zamanını düşünmek, araştırmak ve eleştirmek yerine güzel olmaya ve zengin bir koca bulmaya adanmıştır. Emma Goldman'a göre ise toplum kadının sosyal hayatının teminatı olarak kocasını gösterir. Kadın da böylece özel alanda asalak olarak kalmakta, kamusal alandaki üretimden ve haklardan men edilmektedir (akt.Gençel, 2004). Wollstonecraft da kadının bu köle durumunun sebebi olarak toplumu göstermektedir. Kabul görmüş toplumsal kuralların kadının zihinsel erdemlerini kullanmasını bastırıp, erkeğe hizmet etmesi gerektiğini dikte etmektedir (akt.Donovan, 1988:8).

Liberal feministler toplumun dönüştürülmesi ve şekillendirilmesi için temel olarak eğitime önem verirler. Kendini özel alanla sınırlayarak eğitimden mahrum kalan kadınlar potansiyel entelektüel özelliklerinin farkına varamazlar. Buna karşı çıkarak liberal feministler, kadınların eğitim yoluyla kendi becerilerini geliştireceğini aynı zamanda eğitimin ev işlerine ve annelik rollerine katkı sağlayarak daha başarılı olacaklarını savunurlar. Bir yandan da özel alana kapanışla her türlü teknolojiye uzak kalmayı eleştiren liberal feministler, kadının özgürleşmesi için ekonominin yanında bilimin de çok önemli olduğunu iddia ederler (Flynn, 1997:313-321). Wollstonecraft da eğitimin iki yönlü olduğunu düşünür. Ona göre ilk olarak kadınların bulundukları konumları ve durumlar hakkında daha net düşüncelerini ve eleştirmelerini sağlamakta ve böylece toplumda kadınların “köle ruhu” varlıklar olduğu inancını kırmaktadır. Bir diğer önem ise kadınların kapasiteleri ve ruhları zenginleşecektir ki bu değişim ise çok daha değerli ve kıymetlidir. Çünkü potansiyel kapasitesinin tamamını kullanarak kadın toplumda var olma özelliğini kazanacaktır (Nye, 1988:12). Böylece kadınlar eğitim yoluyla her türlü meslek ve pozisyonda bulunabileceklerdir. Kadınların çalışma hayatında var olması gerektiğini savunan yazar, en güzel kadına karşılık kendi parasını kazanan kadının çok daha saygın olduğunu savunur (Donovan, 1988:9-10).

Görüldüğü üzere liberal feminist teori eşitlik ve ekonomi üzerine temellendirilmektedir. Kadınların hanelerinin içinde, sosyal hayatta, toplumsal düzende erkekle aynı haklara sahip olası gerektiğini ifade etmektedirler. Ancak liberal feministler bu eşitlikçi anlayışı toplumların bulunulan durum ve konumlarını, gelenek ve göreneklerini, geleneksel aile yapılarını ve patriarkik düzeni yok sayarak

inşa ettikleri için kendi içinde de birçok açmazı bulundurmakta ve bu yüzden çok fazla eleştiri almaktadır. İlk olarak en önemli eleştiri, erkeler için geçerli olan kuralların kadınlar içinde geçerli olmasını savundukları için yapılmaktadır. Liberal feministlerin “eşitlik” kavramı adı altında kadınların biyolojik ve fiziksel farklılıklarını yok sayarak erkeklere benzemeye çalıştıkları görülmektedir. Liberal feminist teorinin en büyük yanılgısı da buradan kaynaklanmaktadır. Örneğin, kadınlar doğum yaptıklarında iş hayatlarına eskisi gibi devam edememektedirler, bu konuda sağlanan eşitlik ise kadınların aleyhinde bir adaletsizliğe dönüşmektedir (Evans, 1995:39).

Özer ise liberal feministlerin eşitlik kavramını kadınları benzetmek istedikleri “beyaz, burjuva, rasyonel, erkek” karakteriyle sınırlandırdıkları için eleştirmektedir (2001:21-31). Bu anlayışı Mill açık bir şekilde şöyle ifade etmektedir“...üst düzey toplumsal konumlar, toplumun diğer paydasını oluşturan kadınlara doğum talihsizlikleri nedeniyle tamamen kapatılamaz...”. Mill burada kadınlığı doğuştan kaynaklı bir talihsizlik olarak adlandırmakta ve erkeğe benzemeyi üstünlük kabul eden tüm liberal feministlerin görüşünü yansıtmaktadır (2000:169).

Liberal feministlere yöneltilen bir diğer eleştiri ise ahlaki ve ruhsal açıdan kadın ve erkeğin durumuna veremedikleri cevaba karşısıdır. Bu noktada liberal feministler var olan farklılıkları kadınların eğitilerek ortadan kaldırılabileceğini savunmaktadırlar. Ancak görüldüğü üzere kadın erkeğin dünyasına girmek için zorlanmakta (İmançer, 2002:154) ve eğitilen taraf olarak kadın aşağı konuma itilmektedir (Soerensen, 1992:201-213).

Liberal feministler geleneksel aile yapısını bozdukları için de eleştirilmektedirler. Geleneksel aile yapısında kadın ve erkeğin rolleri net bir şekilde belli olmasına karşın liberal feminizm ailede bulunan bütün bireylere “şahıs” gözüyle bakmakta ve erkeğin sahip olduğu tüm haklara ailedeki diğer bireylerin de sahip olmasını savunmaktadır. Bu durum da geleneksel aile yapısını bozmaya yetmektedir (Ortiz, 1995:523-531). Ancak liberal feminizm, aile kurumuna en çok önem veren ve korunmasını savunan feminist akımdır. Eleştirmenler bu savunun sebebini ise kapitalizmin etkili ve verimli bir şekilde devam edebilmesi için korunması gereken bir kurum olarak değerlendirmektedirler.

2.2.2. Radikal Feminizm

Radikal feminizm, 1970'lerin başında bir gösteride kendi konularına Marksist erkeklerin alaycı bir tavır sergilemelerine karşın ortaya çıkmıştır. Bu olay da radikal feminist kuramın kendini fark etmesine yol açmıştır (Donovan, 2001:267). Ancak radikal feminizmin ortaya çıkması sadece bu olaya bağlanamaz. 1960'lı yılların sonu ve 1970'li yılların başında tüm dünya öğrenci hareketleriyle karşı karşıya kalmış, çevreci protestolar kendini göstermiş, İkinci Dünya Savaşı'nın etkisiyle anti-nükleer hareketler ortaya çıkmış ve Vietnam Savaşı'nın yaşanması da radikal feminizmi ortaya çıkaran diğer nedenler olmuştur (Donovan, 2001:272).

Radikal feminist teori, erkekle kadın arasındaki biyolojik farklılıklara işaret ederek, kadınların sömürülmesi ve baskı altında tutulmasını bu farklılıklara bağlamaktadır. Radikal feministler, kadının baskı altında olmasını ve erkek-kadın arasındaki çıkmazların "ailede" üretildiğini ifade etmektedir. Aile kavramını ilk kez tartışma konusu haline getirenlerden biri olan radikal feminist Kate Millet'e göre (akt.Donovan, 2001:277), aile kurumu, bireyleri ataeril ideolojiye uygun tutum, konum ve rollerle toplumsallaştırmaktadır; aile, erkek egemen ideolojinin yeniden üretildiği, kadınların bu ideolojiye göre erkeğe hizmet etmesi gerektiği ve bu kanıyı kabul etmesi gerektiğini şartlayan bir yapıdır. Bu yüzden radikal feministler aile kavramını yok etmek isterler (İmançer, 2002:158). Radikal feminist teoriye göre, aile kavramı korunduğu sürece cinsler arası eşitlik sağlanamayacaktır. Çünkü mevcut kapitalist sistem yok edilse dahi aile kavramı korunduğu sürece ataerkillik devam edecektir. Aile kavramıyla temel bir ilişkisi olan evlilik kurumu ise kadının gönüllü bir şekilde köle oluşu olarak nitelendirilmektedir (Sevim, 2005:80).

Radikal feministler, erkekle aynı hakları talep etmemekte aksine erkeklere ait olan kötü özellikleri yıkmayı hedeflemektedirler. Bu hedef doğrultusunda ilk olarak patriarka kavramından başlamaktadırlar. Bunun yanında egemenliğin erkekte olduğu toplumsal düzen de reformist yasalarla dönüştürülmelidir (Weiss & Young, 1996:256). Erkekler tarafından oluşturulan yapılar kadınlar için ezici ve hiyerarşiktir bu yüzden bu yapılar da tamamen ortadan kaldırılmalıdır (Flynn, 1997:313-321). Ancak Donovan'a göre bu yapılar ve kadına uygulanan baskı sadece feminist bir devrimle yok edilebilir (2001:268). Aksi takdirde toplumda bazı sosyal değişikliklerle bu baskı ortadan kaldırılamaz. Çünkü temelleri son derece derinlere uzanmaktadır (Naiman, 1988:20).

Radikal feministlere göre, kadının baskı altında bulunmasının bir diğer nedeni de cinsel sınıf sistemine bağlanmaktadır. Toplumun kadına biçtiği, cinsiyetinden dolayı kaynaklanan annelik rolü, teknolojik imkanlarla ve gerekli yasal düzenlemelerle ortadan kaldırılmalıdır. Böylece çocuk dünyaya getiren kadın ona bakmak zorunda kalmayacak, çocuk büyütmek isteyen anne ise onu doğurmak zorunda olmayacak, annelik rolü yüzünden kadın da geri plana itilmeyecektir (Demir, 1997:66). Radikal feministler görüldüğü üzere liberallerin aksine bir eşitlik peşinde değildir. Çünkü onlar mevcut olan düzene entegre olmayı değil mevcut düzeni yeniden kurmayı amaçlamaktadırlar. Bu yüzden de liberal feministleri, kadını erkek egemen bir sisteme uyum sağlamakta zorladıkları için eleştirmişlerdir. Aynı zamanda aile kavramı başta olmak üzere toplumun temel taşlarında ciddi radikal değişiklikleri savunmuşlardır. Erkeklerin kadınlar üzerindeki evrensel hakimiyet olarak nitelendirdikleri ataerkil toplum düzenine karşı, kadınların evrensel bir kültüre sahip olduklarından hareketle “anaerkil” bir düzeni kurmak istemektedirler.

2.2.3. Marksist Feminizm

Liberal feministlerin eşitlik anlayışının tartışıldığı bir ortamda var olan Marksist feminizm (Sevim, 2005:63-64), düşünce temelini Karl Marks ve Friedrich Engels’ten alarak 20. Yüzyılın ilk çeyreğine kadar varlığını sürdürmüştür (Yörük, 2009:63-85).

Marksist feminist teori, devrimci bilinç çerçevesinde sınıfsız toplumun kadının özgürleşmesiyle gerçekleşeceğini savunmaktadır. Toplumu kadın-erkek şeklinde kategorilere ayırmayarak, kadının ezilmesini kamusal alandan soyutlanmasına ve sınıf farklılıklarına bağlamaktadır (Tür ve Koyuncu, 2010:13). Sınıf farklılığı bulunan bir toplumda fırsat eşitsizliği de kaçınılmazdır. Marksist feministlere göre, kadının ezilmesinin en büyük sebebi sınıf farklılıklarını ortaya çıkaran kapitalizmdir, tüm toplumun olduğu gibi kadınlar da bu sistemden kurtulduklarında yaşadıkları ezilme yok olacaktır (Demir, 1997:56). Marks’ın düşüncelerini feminizme temel alan Engels, milattan önceki toplumlarda cinsiyete dayalı bir iş bölümünün bulunmadığını ancak kadın ve erkek arasında bir iş bölümünün olduğunu belirtmektedir. Bu iş bölümüne göre kadın, ev içindeki üretim araçlarından, erkek ise ev dışındaki üretim araçlarından sorumludur. Erkeğin kadın üzerindeki ekonomik tahakkümü de ev dışında kalan üretim sonucunda ortaya çıkan artık değer, erkeğin iradesi altında bulunarak özel mülkiyet anlayışının ortaya

çıkmasından kaynaklanmaktadır (İmançer, 2002:155). Özel mülkiyet temelinde ortaya çıkan kapitalist düşünce kadınları, erkeklerin ve toplumun buyruğu altında yaşamaya mecbur bırakmıştır. Kapitalizmin ailenin merkezine koyduğu kadına, gereğinden fazla sorumluluk yükleyerek iş bölümü adı altında kadının ezilmesine sebep olmuştur (Çak Ersoy, 2010:104). Kadın ancak kolektif iş gücüne katılarak bu ezilişe son verecektir (Pelizzon, 2009:21-25). O'Kelly'e göre de kadının ezilmesinin önüne geçmek için mevcut üretim şekli değiştirilmelidir. Kadın da üretim sisteminin bir parçası olarak erkekle beraber işçi sınıfına dahil edilmeli, her iki cins de beraberce sınıf hakimiyetini yok etmek için mücadele etmelidir (1993).

Kadınların 19. Yüzyılda tek hedefinin düzenli, muntazam bir şekilde sunacakları öğünleri hazırlamak, temiz, tertipli, sıcak odalarda, ütülenmiş ve havalandırılmış kıyafetlerden meydana gelen bir yaşam alanı oluşturmak olduğunu ifade eden İngiliz feminist Davidoff, kadınların bu şekilde kendilerine ayıracak zaman bulamadıklarını gözler önüne sermektedir(2002:158). Ancak erkeklere bakıldığında, işlerinden ve evdeki sorumluluklarından arta kalan zamanlarda ya da evdeki sorumluluklarını eşleri üzerine yükleyerek kendilerine vakit ayırdıkları görülmektedir. Böylece çeşitli sosyal aktivitelerle kişisel zaman ve alan yaratan erkeklere karşın, vaktinin tamamını ev işleriyle, kocaları ve çocuklarının sorumluluklarıyla baş etmeye çalışan kadın, kapitalist sistemde erkeğe göre daha çok ezilmektedir (Demir, 1997:158). Bunun yanında yine kapitalizmle beraber gelen uzmanlaşma ve iş bölümü sonucunda da kadın, yaşamını anlamsız bulmaya ve mesleğini yeterince kavrayamamakta, iş arkadaşları başta olmak üzere tüm çevresine yabancılaşmaktadır.

Marksist feminizm, geleneksel aile yapısından kaynaklanan kan bağıyla oluşturulan toplumsallaşmaya karşı, iktisadi birlikteliğe dayanan bir toplumsallaşmayı savunmaktadır. Kadın sorunu ancak sınıfsız bir toplumla son bulacak, sınıfsız toplum idealine ise kapitalizmin yok edilmesiyle ulaşılacak, ancak öncelikle kapitalizmi yeniden doğuran aile ortadan kaldırılacaktır (Şişman, 2003:54-55). Marksist feminist teori, aile yapısına alternatif iki önemli öneride bulunmaktadır. İlk olarak kadının aile içindeki emeğinin ücretlendirilmesi, ikinci olarak da tıpkı eğitim hizmetinin toplumsallaştığı gibi aile içindeki görev ve sorumlulukların da devlet tarafından karşılanmasıdır. Örneğin çocuk bakımı, yemek, temizlik gibi görevlerin kadının üzerinden alınmasıyla kadın daha fazla toplumsal düzene karışacak ve kolektif iş gücüne katkı sağlayacaktır (Demir, 1997:60-61)

2.3. TOPLUMSAL CİNSİYET

Geçmişten günümüze toplumda yadsınmaz bir gerçeklik olarak kadın ve erkeğin farklı cinsler olduğu ve bu cins farklılığına dayandırılarak toplum tarafından her iki cins için farklı dünyalar inşa edildiği karşımıza çıkmaktadır. Bireyin doğduğu andan itibaren önce ailesinde daha sonra da toplumda kurulmaya başlanan dünyası iki cins arasındaki farklılıkları gün geçtikçe artırmaktadır. Örneğin bir erkek bebek olarak dünyaya gelen birey için alınan eşyaların, oyuncakların, odasının rengi vs. bunların hepsi toplum tarafından kabul görmüş kalıplar çerçevesinde bir araya getirilmektedir. Böyle bir toplumsal düzen içerisinde toplumsallaşma sürecine giren bireyler ilk günden itibaren kendilerine dayatılan düzeni benimseyerek aslında böyle olması gerektiği kanısını yaşayarak özümsemekte ve kendileri de çocuklarına bu düzeni olduğu gibi aktarmaktadır.

Birincil toplumsallaşma süreci olarak adlandırılan, ailede başlayan süreçte kız çocukları annesini rol model alırken erkek çocukları da babalarını rol almaktadır, bu şekilde çocukluk ve erişkinlik dönemlerine ayak basan bireyler okul, işyeri ve toplumun ortak kullandıkları mekanlarda aileden temel aldıkları iç güdü ve toplumsal kodlarla hareket ederek ikincil toplumsallaşma süreçlerini devam ettirmektedirler. Alkan, toplumda yaşanmakta olan bu durumu şu sözlerle dile getirmektedir:

“Sıradüzensel düşünce bir takım ikilikleri içinde barındırır: zihin/beden, bilim/halkın bilgisi, akıl/duygu, us/us dışı, uygarlık/doğa, özne/nesne... gibi. Bu değerlerden birinciler erilliğe, ikinciler dişillığe atfedilir. Böylece kadın eril değerlerle özdeşleşen otorite, kamusal alan, iktidar-politik temsil gibi kavramlardan ve kurumlardan dışlanır.” (1999:1-30). Daha açıkça, ailede başlayıp bireyin tüm hayatını etkileyen özellikle erkeklere verilen değer karşısında kadınlar toplum tarafından değersizleştirilen, bakıma ve korunmaya muhtaç, kırılgan, nazik, sadece güzel olan şeylerin atfedildiği bir nesne konumunda görülmektedir. Tam burada karşımıza biyolojik olarak dişi(sex) dünyaya gelen bir bireyin daha sonra toplum tarafından kadın(gender) olarak nitelendirmesinden kaynaklı toplumsal eşitsizliğe uğradığı bireyin hayatının sonuna kadar devam eden bir süreç çıkmaktadır.

Toplumsal cinsiyet kavramı dinamik bir yapıda olduğu için topluma, kişiye, zamana ve mekana bağlı olarak değişmekle birlikte birden fazla tanımlı yapılmaktadır. Özaydınlık’a göre toplumsal cinsiyet, toplum tarafından kurulan ve yine bireylere toplum tarafından öğretilen “kadınlık ve erkeklik” kalıplarını ifade

etmektedir (2014:93). Tanımdan anlaşıldığı üzere dişi olarak dünyaya gelen birey ancak topluma kadın olarak katılabilmektedir. Kadınlık ise geleneksel toplumlarda dişinin evlenerek erişebildiği bir kavramdır. Daha sonra kadın, anne olarak aile içinde kendine bir yer ve saygı kazanmakta ancak yine erkek çocukları ve kocası tarafından verilmesi gereken değeri görememektedir. Bora bu durumu Simone de Beauvoir'ın "Kadın doğulmaz, kadın olunur." sözüyle özetlemektedir. Bu cümle bireyin dünyaya dişil olarak geldiğinde, toplumun onu bir insan ya da bir birey olarak algılamak yerine "annelik, şefkat, sevecenlik, hamaratlık ve yumuşaklık" kalıplarına uydurmaya çalışmasını anlatmaktadır. Aslında kadın dünyaya ussal olarak erkekle eşit bir seviyede gelmekte ve erkekle aynı eğitimi aldığı zaman kadınlar da erkeklerin yaptıkları işleri yapabilmektedir. Bunun en büyük kanıtı siyasal hayatta temsil düzeylerinin erkeklere oranla çok düşük olmasına rağmen kadın cumhurbaşkanlarının, başbakanların, kadın mühendislerin, kadın pilotların işlerini çok güzel şekilde yaptıkları görülmektedir. En büyük aşçıların da erkeklerden çıktığı gerçeği kadına atfedilen hamaratlık ve kadının yeri evidir olgusunun çöküşünü kanıtlayan çok önemli görüngülerdir.

Üner'in değişine göre de toplumsal cinsiyet, toplumun kişilere atfettiği roller, görevler, sorumluluklar neticesinde bireyi nasıl görmek istediğidir (2008:6). Toplum var olan kodlar, gelenek-görenek ve kültürün devamı olarak biçtiği rollere bireyin uyum sağlaması ve bu rollerin gereğince hareket etmesi gerektiğini adeta dikte etmektedir. Geleneksel ataerkil toplumlarda kadınlara biçilen roller özellikle sanayi devriminden önce evlerinde eşlerinin sorumluluğunu üstlenmek, çocuklarına karşı sorumluluklarını yerine getirmek ve evlerini çekip çevirerek huzurlu bir yuva tahsis etmektir. Bunun dışında siyasal alanda temsil, ekonomik alanda emeklerinin karşılığını alma, sosyal alanda ise kendilerine vakit ayırmak gibi bir hakları bulunmamaktadır. Erkeklere atfedilen görevler ise ussal bir şekilde davranabilen, toplumsal ya da hane ekonomisini idare eden, kamu kurum ve kuruluşlarının doğal mirasçıları(!) olarak hukuksal düzenlemelerini eril düşünceleriyle planlayıp toplumun yarısını yok sayarak sosyal hayatı da bu düzenlemeler paralelinde planlamaktır. Bal, toplumsal cinsiyeti iktidar ilişkilerine dayandırarak, toplumdaki ilişkilerinin bir sonucu olarak kadın ve erkeğe biçilen rollerden kaynaklandığını ifade etmekte, toplumsal cinsiyet eşitsizliğini ise kadınlara ekonomik, sosyal, siyasal, kültürel alanlarda tanınan hakların ve özgürlüklerin kullanılmaması, bu haklara ulaşmada toplum tarafından getirilen her türlü engelleme ve kısıtlama olarak

tanımlamaktadır (2014:15-28). Vatandaş, bireyin doğduktan sonraki hayatını nasıl yaşaması gerektiğinin toplum tarafından dikte edildiğine atıfta bulunarak toplumsal cinsiyeti, toplum tarafından bireyin belli bir cinsten olduğunu empoze ederek ve bunun sonucunda da bireyden toplumsal gerekler neticesinde hareket etmesini beklediği bir kavram olarak tanımlamaktadır. Tanımlamalardan anlaşıldığı üzere kadınlar, ister geleneksel ister modern toplumlara mensup olsalar da miktarı az ya da çok sürekli bir eşitsizliğe maruz kalmaktadırlar.

Görüldüğü üzere kadınlar cinsiyetlerinden kaynaklı olarak doğduğu andan itibaren belli bir kalıba, var olan toplum normlarına uygun bir birey olarak yetiştirilmektedir. Bireyin yetiştirildiği ilk mekân olarak karşımıza özel alan çıkmaktadır. Özel alan her türlü kişisel olanın yaşandığı hane-içi olarak kabul edilmektedir. Birey, özel alanda toplumun kendisinden beklediği ilk eylemleri gerçekleştirmeyi deneyimleyerek kendini bu eylemleri sürekli hale getirdiği ve geliştirdiği mekâna, kamusal alana hazırlamaktadır. Toplumsal cinsiyet eşitsizliği özel alana göre kamusal alanda bariz bir şekilde kendisini hissettirmektedir. Çünkü özel alanda eşi, erkek çocukları ya da abileri tarafından göz ardı edilen kadın, kamusal mekâna çıkamamakta çıksa bile toplum tarafından ötelenmektedir.

2.4. KAMUSAL ALAN- ÖZEL ALAN

Kamusal alan, tüm toplumun çıkarını ve haklarını gözeten sosyal, siyasal ve ekonomik kanunların ve yaptırımların ortaya çıktığı bir mekandır, özel alan ise bu kanunların ve yaptırımların birey üzerinde hiçbir etkisinin bulunmadığı kişisel mekandır. Özel ve kamusal alan kavramı ilk olarak Habernas tarafından literatüre kazandırılmakla birlikte daha sonra birçok sosyolog ve siyaset düşünürü tarafından tanımlanmıştır. İlk olarak, temelleri antik Yunan'a dayanan kamusal/özel alan ayrımı, polis(kamusal alan) ve oikos(hane) kavramları üzerinden inşa edilmiştir. Kamusal/özel alan kavramında polis erkeğe, oikos ise kadına atfedilmektedir (akt.Günindi, 2015:84). Özel alan, “kadın etkinliklerinin yapıldığı, ev içi yaşamını” ifade etmekle birlikte, siyaset ve toplum kuramcıları “hane-içi, cinsellik, ailevi ve kişisel olanın” özel alana ait olduğu görüşünde hemfikirdirler. Aynı zamanda bu kuramcılara göre “erk” özellikle de politik erk kamusal alana aittir, bu alanı idare eden kurallar ev içindeki ilişkilerden soyutlanmıştır (Ackelsberg ve Shanley,

1996:216). Arendt de temellerini antik Yunana ve kent-devletlerine dayandırdığı, özgür birey(erkek)lerin sahip olduğu iki alan olarak özel ve kamusal alandan bahsetmektedir. Arendt bireyin iki alana sahip olduğunu, ilkinin kendinin olan özel alan, daha sonra da kamusal alana aitlik hissederek bu kavramları tanımladığını varsayar. Özel alanı mülkiyetle beraber değerlendiren Arent, özel alana hapsolmuş, toplumsal ve kamusal alandan kendini soyutlayan bireyleri(kadınlar) yok sayar. Arendt'e göre onlar, toplumu ilgilendiren hiçbir konuya dahil ol(a)madıkları için toplum tarafından görülmemekte ve dikkat çekmemektedirler (2012:60-104). Kamusal-özel alan tartışmalarını başlatan düşünür olan Habermas'a göre kamusal alan, bireylerin bir iş mecburiyeti ve bir kanun yaptırımı olmadan bir araya gelip tüm toplum için yarar sağlayacak meseleler etrafında toplanıp, düşüncelerini rahatça ifade edebildikleri ve bunların yayınlanması özgürlüğüne sahip oldukları bir kavramdır. Habermas'ın kamusal alanı, feodal toplumun evrilerek burjuva kamusal alanını, daha sonra liberal kamusal alanı ve son olarak sosyal refah devletinin içinde bulunduğu kamusal alanı ifade etmektedir (2004:95). Sennet ise kamusal alanı yetişkinlerin oyun alanı olarak tanımlamakta, ona göre kamusal alan 17. yüzyıla kadar çocukların da içerisinde bulunduğu yetişkinler ve çocukların bir arada vakit geçirdiği bir alanken, 17. yüzyıldan sonra yetişkinlerin çocukları kamusal alandan soyutlayarak sadece kendilerinin var oldukları bir alan olarak günümüze kadar gelmiştir. Böylece kamusal alan sadece "erişkinlerin oyun alanı" olarak kalmıştır (2010:129). Sennet'e göre 18. Yüzyılın sonları geç modernleşme dönemidir, bu dönemde yaşayan insan da geç modernleşme insanı olmakla birlikte bu insan kamusal insan değildir. Çünkü bu dönemde kamusal-özel alan ilişkileri arasındaki sınır ihlal edilmiş, kamusal özel alan birbirine karışmıştır. Öyle ki geç modern dönem kamusal insanı, devletle olan ilişkilerin de bile teslimiyetçi ve kabullenici bir tavır izlemiştir. Sennet bu durumu "Sonuçta kamu yaşamı ile mahrem yaşam arasında bir karışıklık ortaya çıkıyor, insanlar yalnızca kişisel olmayan anlamlandırma kodlarıyla üstesinden gelinebilecek kamusal sorunlara, kişisel duyguları açısından yaklaşıyorlar." sözleriyle özetlemektedir Kejanlıoğlu ise kamusal alanı, "kamuoyu" sözcüğü üzerinden şekillendirerek "kamuoyu, herkesin eşit olup kimsenin ayrımcılığa uğramadan özgürce toplumsal konular hakkında akılcı-eleştirel bir ortamda düşüncelerini ifade edip, tartışmanın sonunda uzlaşılan bir süreç olup, kamusal alanı ise bu tartışmanın yapıldığı alan olarak tanımlamaktadır (2004:691). Kamusal alan kavramı Karadağ tarafından, ortak problemlere çözüm

aranan, akılcı tartışmaları içinde barındıran, ortak kanı sonucunda süreçlerin ve izlenecek yöntemin belirlendiği yaşam alanıdır şeklinde tanımlanmaktadır (2006:174-195).

Yukardaki tanımlamalardan anlaşıldığı üzere Batılı birçok toplumbilimci ve siyaset kuramcıları kadını toplumsal alandan soyutlamışlar, tek özne olarak erkeği hem toplumsal mekanın sahibi yapmış hem de hane-içi(özel alan)nin reisi olarak görmüşlerdir. Ancak karşımıza tek istisnai düşünür olarak J.S.Mill çıkmaktadır, Mill'e göre kız ve oğlan çocuklarına verilen eğitim eşit olmalıdır, böylece kadınlar sosyal ve politik yaşamda etkinliklerini hissettirebileceklerdir. Bu durumun aksi olduğunda ise cinsler arası zorunlu karşılıklılık ilkesi zedelenecek, erkeklerin “bilgiğini okuma“ alışkanlıkları daha da artacaktır (akt.Ağaoğulları, 1989:216)

Kamusal ve özel alan olarak karşımıza çıkan mekanlar hem somut hem soyut olarak kadın-erkek iki cins açısından da farklı anlamlar ifade etmektedir. Genellikle iki alanın da sahibi olarak karşımıza erkek çıkarken mekanların doğal paydaşı kadınlar yok sayılmaktadır. Bu durum günümüzde kadınların yaşadığı coğrafyaya göre farklılık gösterse de varlığını hala hissettirmektedir.

2.5. DİRLİK YAKLAŞIMI VE YAPILABİLİRLİKLER KURAMI

Gülay Günlük Şenesen ve Ümit Şenesen'in önerisiyle İngilizce “well-being” kelimesine karşılık olarak dirlik kelimesinin büyük oranda örtüştüğü kabul edilmektedir. Bireyin maddi ve manevi olarak iyi olma hali, sağlıklı ve huzurlu yaşaması, maddi ve manevi gelire sahip olması gibi belirli koşullara bağlanmaktadır. Fakat kavram birey nezdinde bireysel olarak değerlendirildiğinde aynı dirlik koşullarına sahip olan bireylerin farklı sonuçları bulunmaktadır, kişiden kişiye değişmektedir. Bireyin psikolojik, duygusal, fiziksel ve sosyal durumundan maddi kaynaklara ulaşım, barınma ve güvenlik, sosyal ilişki ve toplumsal katılım, bireyin toplumda benliğini ifade edebilmesi ve toplumsal adalete kadar kişisel, fiziki/coğrafi, sosyal ve ekonomik ve politik birçok farklı bileşen birbirinden bağımsız ya da birbiriyle etkileşim içinde bulunarak bireyin dirliğini var etmektedir. Bu sebeple dirlik birçok katmandan oluşan kompleks bir süreçtir (Şenesen Günlük, 2017:33).

Amarty Sen ve Martha Nussbaum tarafından geliştirilen yapılabİLİRLİKLER yaklaşımı temelde toplum ya da bir sosyal düzenlemenin ne derece adil olduğunu

ortaya koymayı amaçlamaktadır (akt.Arun, 2016:13). Yaklaşımın ortaya çıkarılmasında ve ilk aşamasında hem fikir olan Sen ve Nussbaum, daha sonra Sen'in bireylerin temel ihtiyaçlarının dışında kalan konularda bir sınırlama getirilmemesi gerektiğini ve herhangi bir otorite tarafından kontrol edilmeden bireylerin sahip oldukları yaşam koşullarına göre tercihler yapması gerektiğini savunurken Nussbaum ise ihtiyaçların birey tercihlerine bırakılması karışıklığa neden olacağını savunarak 10 maddelik yapılabirlikler listesi tanımlamaktadır. Bu 10 maddelik yapılabirlikler listesinin bir otorite tarafından garanti altına alınmasını savunan Nussbaum, adaletin sağlanmasını buna bağlayarak bireylerin kendi ihtiyaçlarını kendilerinin belirlemesi zaman zaman başka bireylerin özgürlüklerini kısıtlayabileceğini ifade etmektedir (akt.Arun, 2016:10)

Dirlik yaklaşımına feminist bir perspektiften en iyi derecede bakılmasına olanak sağlayan yapılabirlikler kuramı çalışmaya geniş bir bakış açısı sunması açısından çok elverişli bir çerçeve oluşturmuştur. Araştırmanın temelini bu yaklaşım ve yerel yönetimleri kadınların ekonomi ve sosyal hayata katılımındaki rolünün tespit edilmesi oluşturmaktadır.

Bu bağlamda yapılabirlikler kuramı Amartya Sen, Martha Nussbaum, Ingrid Robeyns 'in geliştirilmiş ve dört temel bileşenden oluşmaktadır. Bunlar şu şekilde sıralanmaktadır:

- *İşlevsellik (Functionings), kişinin olabildiği ve yapabildiği durumları ifade eder: Kamusal alanda var olma, fiziki anlamda sağlıklı olma, eğitilmiş olma, toplumsal ilişkilerde bulunma gibi.*

- *Yapabilirlikler (Capabilities), bu işlevselliklerin fırsatları olarak tanımlanmakta: Kadınların akşam ezanından sonra sokağa çıkabilme fırsatı (laf söz olmaması, sokakların aydınlık olması, yeterli ulaşım miktarının olması, çevrenin güvenli olması), konsere gidebilmeleri için olanakların (konser, ulaşım, ucuz bilet) sağlanmış olması, eğitim alabilmeleri için erişebilecekleri okulların olması, sağlıklı olabilmeleri için hastanelerin ücretsiz, düşük ücretli ve kolay ulaşılabilir olması gibi.*

- *İlk iki bileşenin sonucu olarak kişinin "erişimi" olduğu tüm yapabilirlikler kümesi (Capability set) üçüncü bileşen olarak karşımıza çıkar.*

- *Dönüştürme Faktörleri (Conversion factors), kişinin kaynakları, bir diğer değişle mal ve hizmetleri, yapabilirliklere dönüştürmesinde etkili olan faktörleri ifade etmektedir. Bunlar arasında ailevi, çevresel, kurumsal, patriarka, siyasal ve toplumsal yapılar sayılabilir. Örneğin yerel yönetimlerin (parkların, durak sayılarının, ve aydınlatmanın artırılması gibi) kadınların lehine sağladıkları her türlü hizmet pozitif dönüştürme faktörüdür. Kadınların hava karadıktan sonra sokağa çıkamamasının nedeni patriarkal baskı ise, bu da negatif dönüştürme faktörüdür (Şenesen Günlük, 2017:34).*

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KADININ KENT HAYATINA KATILMASINDA ETKİLİ OLAN FAKTÖRLER

Sanayi devriminin yaşanmasıyla birlikte dünyanın her yerinde insanlar ve mekanlar köklü bir değişim ve dönüşüm yaşamıştır. Birçok insanı içerisinde barındıran, değişimin en çok fark edildiği mekanlar olarak karşımıza kentler çıkmaktadır. Kentler, kompleks insan ilişkilerinin cereyan ettiği, insan ilişki ve iletişiminden en çok etkilenen mekanlardır. Sanayi devrimiyle erkekler, hane içinden çıkarak fabrikalarda çalışmaya başlamış, ancak kadın emeği ev içerisinde kalmıştır. Bu durumun sonucu olarak erkekler hem ev içerisinde hem de kentte ekonomik-sosyal-siyasal varlıklarını korurken, kadınlar sadece ev içerisinde bırakılarak buradaki varlıkları bile pasif hale getirilmiştir.

Erkekler, kentin her mekânını istedikleri gibi ve istedikleri zaman kullanırken, kadınlara ev içi hariç, sokaklar, eğlence merkezleri, kafeler ve hatta kamu hizmetlerinin verildiği mekanlar tehlikeli ve güvenliksiz bulunduğu için toplumunda etkisiyle beraber kadınların kullanımına sınırlandırılmıştır.

Bu bölüm kadınların kent ekonomisine ve siyasetine katılımı, daha sonra yerel yönetimlerde kadının ekonomiye ve siyasete katılımı incelererek literatür taramasının sonucunda çıkarımlarda bulunularak sonlandırılacaktır.

3.1. KADININ KENT EKONOMİSİNE KATILIMI

Kentler, kendilerine özgü çeşitli bileşenleri, kimliği ve tarihsel arka planı olan mekanlardır. Bireylerin gündelik hayatlarını da bu üç unsura bağlı olarak değiştirir ve şekillendirir, aynı zamanda toplumsal hayatı da bu unsurlara bağlı olarak yönlendirir. Birey, içinde yaşadığı kentsel mekanın kodlarıyla toplumsallaşma

kanallarına iletilir, bir yandan da nesnel ve öznel deneyimler şekillendirilerek sosyal dünyaya anlamlar yüklenir (Aktaş, 2017:137).

Birçok dinamiği içinde barındıran kent yaşamında kadınların iş gücüne katılımları hiç şüphesiz kolay olmamakta, kadınların karşısına ilk olarak sokağın güvenliksiz olduğu gerekçesi çıkmaktadır. Ataerkil toplumların sahip olduğu güvenlik kaygısı nedeniyle kadınlar ev içerisinde bırakılmaktadır. Günümüzde ise ülkemizin de dahil olduğu bu durumu kadınlar, genellikle gelişmemiş ve gelişmekte olan ülkelerde yaşamaktadır. Ekal bunu, Anayasa'nın kadınlara verdiği ödev, hak ve sorumlulukları aramak adına sokağa çıkıp çeşitli söylemlerde bulunduklarında şüphesiz başta sokağın doğal varisleri(erkekler) ve toplum tarafından önce yadırganmakta daha sonra ise kadınların siyasileştikleri varsayılmaktadır. Bir sonraki adımda, sokaktaki kadına “sokağın tehlikeli, evin güvenli” olduğu görüşü erki düşünceye sahip toplum tarafından önce hissettirilmekte sonrasında ise dikte edilmektedir. Böylece kadınlar sokaktan mahrum bırakılarak kamusal alandan soyutlanmakta ve bireysel haklarını kullanamamaktadırlar şeklinde ifade etmektedir (2014:174). Tuncer’de, toplumsal yapının bir sonucu olarak uzun yıllardır sokak ve kadın ikilisi bir arada kullanıldığında kötü çağrışımlar algılanarak, ev içinden dışarıya çıkan kadının eril toplum düzenine bir tehdit unsuru olarak görüldüğünü belirtmektedir (2015:34). Bu genel kanı içerisinde kadınlar genellikle kentin kalabalık sokaklarını günün belli saatlerinde kullanmakta ve güvenilir bulmaktadır. Bunun sebebini Acuner, kentteki anonimlikten kaynakladığını ifade etmektedir. Yani kadınlar kalabalık mekanlarda kendini güvende hissederek başlarına bir şey geldiğinde kalabalığın yardımıyla bulanacağını kanıksamaktadır. Ancak bu durum her zaman doğruyu yansıtmamakta. Bireyler kendi güvenliklerini düşünerek kalabalığın içinde tacize uğrayan bir kadını görmezden gelmekte ya da kocası tarafından şiddet uygulanan bir kadına “kocasıdır, yapar”-“namus” gibi gerekçelerle müdahale etmemektedirler (Acuner, 2016:4). Cantek’de güvenlik faktörüne atıfta bulunarak, bireyin zihin dünyasında güvenlik derecesinin az olmasından dolayı “gidilmemesi gereken mekanlar “şeklinde bir kodlamanın bulunduğunu belirtmektedir. Bu kodlama hem erkek bireylerde hem kadın bireylerde mevcut olmasına karşın güvenlik kaygısından dolayı kent mekanlarından mahrum kalan taraf kadınlar olmaktadır. Kadınlar bu kodlamayı kabullenerek “geç saatlerde dışarı çıkılmamalı” gibi bir düşünceye ve “belli bir saatten sonra gidilmemesi gereken mekanlar

listesine“ sahiptirler, çünkü “normal“ olan budur şeklinde ifade edilmektedir (2017:123-124).

Güvenlik kaysının yanı sıra kadınların iş gücüne katılımını etkilen bir diğer unsur eğitimidir. İlkaracan’a göre eşitsiz eğitimden dolayı kadınlar iş gücüne katılamamaktadır. Ona göre kadınlar toplumda ve ailelerinde “eş“ ve “anne“ olarak rollendirilmekte ve bunun sonucunda da, ev dışında çalışmaya baştan yönlendirilmemekte, aileleri tarafından ekonomik hayata katılımı ihtiyaç duyulan araçlara ulaşmaları kısıtlanmaktadır (1998:285-286). Önder’de kadınları yetersiz eğitim düzeylerinden dolayı düşük ücret aldıklarına dikkat çekmektedir. Yeterli eğitim olanaklarına ulaşamayan kadınlar, mesleki donanımı elde edemedikleri için ikincil işlerde düşük ücretlerle çalışmaya mecbur kalmaktadırlar. Bunun yanında çocuk ve yaşlı bakımı da kadının bireysel sorumluluğu olarak görülüp, bu problemlere devlet eliyle hizmet verilmediği için kadının ekonomiye katılımı zorlaşmaktadır (2013:49). Önder’le aynı görüşte olan Ecevit’te, geleneksel aile sistemlerinde kadın, bakmakla yükümlü olduğu çocuk, hasta ve yaşlıya bakabilecek bakıcı ya da bakımevi masraflarını karşılayabilecekse çalışabilir, aksi halde çalışması mümkün değildir şeklinde ifade etmektedir (1998:157). Dedeoğlu’da yetersiz eğitim düzeyinden dolayı kadın emeğinin erkek emeği karşısında değersizleştirildiği ve bu durumun güç ilişkilerini yeniden inşa ettiği görüşündedir (2000:150). İlkaracan, yapılan araştırmalar sonucunda kadınların ekonomik hayattan çekilmelerinin nedeni olarak ailevi nedenler öne sürdüklerini saptamıştır. Ailevi nedenleri de üç gruba ayıran kadınlar, ilk olarak evlenmek-doğum, ikinci olarak eş ve ailenin arzuları son olarak da eve ya da hastalanan bireylere bakma olarak sıraladıklarını ifade etmektedir (1998:291).

Kadın emeğinin ev içerisinde kalmasına farklı bir bakış açısıyla atıfta bulunan Tokuroğlu, kadın emeğinin ev içerisinde kalmasının sebebini iktidar olarak göstermektedir. Ona göre siyasi iktidar kadınların ev içerisinde kalmasını, erkelerin ise hane dışında olmasını istemektedir. Böylece toplumsal hayat statükosunu korumuş ve toplumsal roller birbirlerine karışmayarak daimi bir düzen tesis edilmiş olacaktır (2004:23).

Üşür’e göre refah devleti politikalarının sonucunda kadın emeği-erkek emeği ayrımında erkek emeği “piyasa, sanayi üretimi, sendikalar“ üçleminde garantiye alınıp “örgütlenme, istediklerini dile getirme ve çıkarlarını koruma“ noktasında büyük bir yol kat ederken kadın emeği aksine ev içinde kalarak bu

alanlarda geriden gelmektedir. Refah devlet politikalarıyla birleşen piyasa mantığı kadınlar arasındaki farklılıkları çoğaltarak çalışan/çalışmayan, vasıflı/vasıfsız ve meslek sahibi gibi gruplara bölmüştür. Uygulanan sosyal politikalarla kadınlar anne olarak daha çok yardım tüketicisi konumuna getirilmektedir. Öte yandan kamu sektörünün ücretli iş gücü politikalarına bağımlı olup, daha az örgütlü, görünürlük, siyasal karar mekanizmalarında daha az söz sahibi olmuşlardır. Sonuç olarak kadınların yoğun olarak çalıştığı sektörler de erkekler tarafından yönetilmektedir. Üşür oluşan bu yeni sistemi “kamusal ataerkillik“ olarak adlandırmakta, kadınları da bu yeni sistemde tek tek erkelere (baba, eş) bağımlı olmaktan çıkarılıp, kamusal alan aracılığıyla erkeğe bağlı katılımcılar olarak nitelendirmektedir (1997:28-29).

Görüldüğü üzere Türkiye’de kadınların kent ekonomisine katılımını ücret, eğitim ve ataerkil zihniyet belirlemektedir. Eşit olmayan eğitim şartlarında kadınlar yeterli mesleki donanımına sahip ol(a)madıkları için yaptıkları işlerden düşük ücrete tabii kılınmaktadırlar. Alınan düşük ücretler de hanedeki çocuk ve bakıma muhtaç bireylerin ihtiyaçlarını karşılamadığı için kadın genellikle iş gücü piyasasından çekilmek zorunda kalmaktadır. Ataerkil düzende ancak yeterli eğitim donanımına sahip kadınların çalışmasına bir nebze tolerans gösterilmektedir. Buradan da ailevi ve toplumsal nedenlerle bir meslek okulu ya da yüksek öğrenim kurumunda eğitim almayan kadınların görmezden gelindiği ve değersizleştirildiği anlaşılmaktadır.

3.2. KADININ KENT SİYASETİNE KATILIMI

Toplumda herkesi ilgilendiren siyasal, sosyal ve ekonomik kararlara bireylerin gösterdiği tepki, eğilim ve yaklaşımların tamamı siyasal katılım olarak tanımlanmaktadır (Öztekin, 2004:229). Bir başka tanıma göre siyasal katılım, bireyin siyasal sistemleri izleme, bunlarla ilgili araştırma yapma-bilgi toplama, oy kullanma, aday olma ve karar mekanizmalarında bulunma gibi çeşitli eylemleri içinde barındıran bir kavramdır (Gökçimen, 2008:7).

Birey, içerisinde yaşadığı toplumun yapısına göre siyasete ilgi ve eğilim göstermektedir (Yeşilorman, 2011:1). Toplumda bireyler arasındaki ekonomik, sosyal, kültürel ve eğitim farklılıkları sadece siyasal katılımlarının üzerinde etkili olmamakta, aynı zamanda bireyin siyasetteki yeri ve önemi konusunda da etkili olmaktadır (Duran, 2013, s. 1-21). Say, toplumların gelişmişliklerine atıfta bulunarak

kadın ve erkeğin birbirini olgunlaştıran, tamamlayan bir yapıda olduğuna dikkat çekmekte, her iki cinsinde aynı oranda gelişim göstermesi gerektiğini savunmaktadır (Say, 1998, s. 8). Ancak kadınlar, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) ve Türkiye Cumhuriyeti Ülke Programı Belgesi (ÜPB)’ne göre siyasal, ekonomik ve toplumsal yaşama dahil olmalarının engellendiği ve toplumda sınırlı yaptırım gücüne sahip olan dezavantajlı bir grup olarak nitelendirilmektedir (ÜPB, 2006).

Kadın ve erkek toplumsal roller gereğince siyasi alanda birbirlerinin zıttı konumlara yerleştirilmiştir. Bu rollere göre “siyaset erkeklerin işidir” anlayışı kadınlara benimsetilmiş, erkeklerin güçlü ve hakim oldukları tüm toplumca kabul edilmiştir (Baykal, 1970:64). Bu rol davranışları sonucunda ülkemizde kadınların ekonomik, kamusal alan ve siyasete çıkışının engellenmesinde temel faktör olan ataerkil ideoloji (Doğramacı, 1997:141), kadını doğurma özelliğinden dolayı doğayla özdeşleştirirken, erkeği medeniyetin ve kültürün yaratıcısı kabul etmiştir. Böylece kadın ev ve aile (özel alan) içerisinde kalıp çocuk doğurma, neslin devamını sağlama görevini üstlenirken, erkeğe de kamusal alanı yönetmek/siyaset yapmak gibi roller vermiştir (Berktaş, 2016). Alkan’ın ifadesine göre kadınlar, siyasal yaşamda erkekten farklı olarak “kadınsı özellikler” ve “kadının iç yapısının siyasete uygun olmaması” ayrıca “eş ve annelik” sorumluluklarından dolayı kadının siyasal görevlerini yerine getiremeyeceği gibi modern siyasal yapıya uygun nedenler gösterilerek siyasetten uzaklaştırılmaktadır (2005:78). Ayrıca Türk siyasal yaşamında eril düşünce hakimiyeti altında anne ve kadınlık rollerine vurgu yapılarak kadınlar siyasette pasif hale getirilmektedir (Mutlu, 2017:43)

Ülkemizde yasal olarak kadınlara seçme-seçilme hakkı ilk 1930 yerel seçimlerinde daha sonra 1934 genel seçimlerinde kazandırılmış (Gökçimen, 2008:5), böylece Türkiye kadın haklarını tanıma açısından dünyadaki birçok ülkeyi geride bırakmıştır, ancak uygulamada kadın haklarının kullanımı umulduğu gibi bir sonuç göstermemiştir. Bu durumun sebepleri çok fazla olmasına karşılık temel faktörler toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve cinsiyetçi işbölümü, sosyal ve ekonomik nedenler, siyasal ve kültürel nedenler olarak sıralanmaktadır (Aydemir ve Aydemir, 2011:16-18). Bunlara ek olarak Tekelioğlu ve Örtlek, kadınların yetersiz eğitim ve aile yaşam biçimlerinden toplumsal değer yargılarından ve yasalar karşısında yaşadıkları ayrımcılıktan dolayı içinde bulundukları siyasal yaşamla yeterli bir bağ kuramadıklarını ifade etmektedirler (2013:279).

Siyasete katılım kadınlar için yaşadıkları tüm eşitsizlikleri ortadan kaldırma anlamına gelmektedir. Yani kadınlar siyasal hayatta var oldukları sürece toplumsal görünürlüğü ve kamusal alan kullanımı artacak, ekonomik iş gücüne katılımında ücret, mesleki eğitim ve çalışma şartları açısından erkeklerle eşit seviyeye geleceklerdir (Yavuz, 2015:105). Mutlu bu durumu, siyasette kadın oranının artması, kadın problemlerinin farkında olan kadın siyasetçiler tarafından siyaset yapılması hatta “siyasetin kadınsılaştırılması” ile mümkün olacaktır şeklinde ifade etmektedir (2017:43). Kadınların siyasete ve siyasal süreçlere katılmaları niceliksel olmanın yanında niteliksel olarak da gerçekleştirilmelidir. Kadın değerlerine, problemlerine ve kadın ihtiyaçlarına cevap verebilen bir siyaset anlayışı benimsenmediği sürece nitelikli bir siyaset ortaya konulamayacaktır. Yani kadın milletvekillerinin sayısının öneminin yanında, eril siyasete karşı kadın problemlerine kadınca düşünerek ve buna uygun yollar bularak cevap vermeleri de bir o kadar önem arz etmektedir. Aksi taktirde eril düşüncenin izin verdiği çerçevede siyasal hayata katılan kadınların problemleri devamlı sürecektir (Mutlu, 2017:44).

Tüm toplumlarda olduğu gibi ülkemizde de kadınların toplumsal hayattaki varlığı, kamusal alandaki görünürlüğü ve işgücüne katılımı siyasetteki varlıklarıyla ilişkilidir. Kadınlar siyasal alanda var olmadıkları müddetçe toplumsal, ekonomik ve kamusal kural, usul ve esaslar eril bir zihniyetin tezahürü olacaktır.

3.3. KADININ YEREL EKONOMİYE KATILIMI

Ekonomik hayata katılım her birey açısından hayati önem taşımaktadır. Bu bağlamda birey, toplumsal mekana ve sosyal hayata adapte olmakta kendisini en iyi şekilde idame ettirmektedir. Ekonomik faaliyetler ve üretimde ücretsiz aile işçiliğinden, ücretli istihdama kadar piyasanın her alanında varlığını hissettiren kadınlar, yaşam şartlarının zorlaşması ve ekonomik krizler dolayısıyla, erkeklerin yanında iş gücüne katılımları zorunlu hale gelmiştir (KSSGM, 1999:3-4). Ancak kadınlar erkekler kadar rahat bir şekilde ekonomik hayata müdahil olamamaktadırlar. Şöyle ki kadınların eksik mesleki donanımları, yetersiz nakdi birikimleri, kısıtlı iş imkanları, hasta ya da çocuğunu bırakabileceği bakımevlerinin az olması ya da olanların da yüksek ücretli olması, evde üretilen malları alıcıyla buluşturacak bir

pazar olanağına sahip olmaması gibi durumlar kadınların iş bulma ve iş kurma süreçlerini doğrudan etkilemektedir (Alkan, 2005:41)

Yerel düzeyde kadınların, kamusal görünürlüğüne artırılması, sosyal hayata katılımının sağlanması ve başta yerel ekonomi olmak üzere ulusal ekonomiye katkıda bulundurulması açısından belediyeler çok önemli rol ve sorumluluklara sahiptirler. Alkan, belediyelerin kadınların günlük hayatlarını kolaylaştırmak ve yüklerini azaltmak için büyük bir önemi olduğunu vurgulamaktadır. Ona göre belediyeler, kadınların gelir elde edebileceği piyasada tutulan mesleki eğitim ve beceri kurslarını açmalı, evde üretim yapan kadınlara ortak üretim ve pazarlama gibi faaliyetleri yapabilmeleri için kooperatif kurmaya teşvik etmeli ve bu alanda hukuki-mesleki rehberlik hizmetlerini sunmalı, iş arayan kadınları en doğru şekilde yönlendirebilecek danışmanlık hizmetleri vermeli, bu tarz hizmetlerin farklı binalar yerine bir çatı altında toplanıp kadınları daha kaliteli hizmetlerle buluşturmalı, son olarak ise kentte bulunan sivil toplum kuruluşlarıyla sürekli iletişim halinde olup koordineli bir şekilde kadın problemleriyle ilgili istişarelerde bulunmalıdır (Alkan, 2006:40)

Günümüzde belediyeler kadınların ekonomik hayata katılımını Dünya Bankası destekli mikro kredi sistemiyle artırmakta, kadın istihdamı için bir araç olan mikro kredi kadın girişimcilere ışık olmaktadır. Bunun yanında belediyeler kendi bünyelerinde kadınlara meslek edindirme kursları vererek doğrudan kadınların iş gücüne katılımlarını amaçlamaktadır. Görüldüğü üzere belediyelerin kadınları ekonomik hayata entegre etmek için iki önemli aracı bulunmaktadır. Şimdi sırasıyla bu iki aracı açıklamak çalışmanın anlaşılması açısından da önem arz etmektedir.

3.3.1. Mikro Kredi Sistemi

Yoksulluk tüm dünyada en çok hissedilen ve çözülmesi en zor olan problemlerin başında gelmekle birlikte, yoksulluktan en çok etkilenen tarafı ise kadınlar oluşturmaktadır. Bunun en büyük sebebi, bireyin yaşam şeklini belirleyen toplum tarafından kabullenilmiş düşünce, norm, kalıplaşmış davranışlar ve bunların sonucunda kadınların ekonomik özgürlüklerini kazanamamış olmasıdır (Şenesen, 2008:17).

Ulusal ve uluslararası kuruluşlar tüm dünyayı etkisi altına yoksulluk problemi için özellikle de gelişmemiş ve gelişmekte olan ülkelere ciddi yardımlarda

bulunmuşlardır. Uluslararası düzeyde Dünya Bankası, ulusal düzeyde ise yerel yönetimler aracılığıyla kadınlara bu yardımlar ulaştırılmaktadır.

Dünya Bankası'nın üstlendiği bu uluslararası yoksulluk mücadelesinin en büyük muhatabı yoksul ülkeler ve orada yaşayan kadınlardır. Yoksul ülkelerdeki kadınların durumlarını iyileştirmek adına çeşitli çalışma ve projeler geliştirilerek uygulanmıştır. İlk olarak 1976'da uygulanmaya başlanan mikro kredi sistemi Dünya Bankası'nın da ilgisini çekmiş, bu sistemle birlikte ekonomiden dışlanan kadınların ekonomik iş gücüne katılımlarını ve kendilerine olan özgüvenlerini sağlamayı amaçlamıştır. Ülkemizde ise 2002 yılında uygulanmaya başlanan mikro kredi, başta il özel idaresi aracılığıyla kadınlara ulaştırılırken, daha sonra ise il özel idarelerinin kaldırılmasıyla belediye ve valilik destekli bir proje olarak kadınların hizmetine sunulmaktadır (Güzel, 2011:80) .

Mikro kredi, toplumdaki yoksul kesimlerin gelir getiren herhangi bir iş kurmasını amaçlayan düşük miktartlı bir sermaye sistemidir. Ancak en önemli husus mikro kredinin gelir düzeyi düşük bireylere yardım amaçlı verilmemekte, günümüz kredi sistemlerine ulaşamayan bireylere yönelik bir hizmet sunumudur (Dalgıç, 2005:5). Yoksulluğa bir çözüm önerisi olarak ortaya çıkan mikro kredi, çalışmaya istekli bireylere başlangıç sermayesi olarak verilmekte, böylece uzun vadede yoksulluğu ortadan kaldırmayı amaçlamaktadır (Kabakçı ve Günsoy, 2017:11). Ülkemizde ve dünyada uygulanan mikro kredi sistemi, Grameen Mikrokredi Sistemi'dir. Bu sistem günümüzdeki bankaların aksine hiçbir hukuki prosedür, ipotek ya da kefil gerektirmeyerek krediyi alan bireyle güven esasına dayanmaktadır. Bireyin bu sisteme katılması için iki şart aranmaktadır; ilk olarak birey en az 5 kişiden oluşan bir mikro kredi grubuna katılmalı, ikincisi ise kredi sonucunda gelir sağlayacak bir fikre sahip olmalıdır (Ateş ve Öğütoğulları, 2012:44).

Yoksul kadınlara girişimci olma fırsatı veren , küçük işletme sahibi kadınlara da işletmelerini büyütme olanağı sağlayan, ilk başta az miktarda kredi verilerek daha sonra cüzi miktarlarda artarak devam eden bir kredi sistemidir (Yılmaz ve Koyuncu, 2006:22)

Ülkemizde 2002 yılından bu yana mikro kredi uygulamaları yüzde yüz sonuç vererek kadınlar doğrudan bulundukları yerel ekonomiye dolaylı olarak da ulusal ekonomiye katkıda bulunmaktadır. Ancak bu kısıtlı sermaye ile kadın yoksulluğuna çözüm bulmak imkansızdır. Bu durumu, ulusal stratejik kalkınma

planları, orta ve uzun vadeli ekonomi politikalarıyla çözüme kavuşturmak mümkün olacaktır.

3.3.2. Meslek Edindirme Kursları

Ülkemizde 1960'lı ve sonraki yıllarda artan kentleşme birçok problemi de beraberinde getirmiştir. Düzensiz ve çarpık kent yapısı, yetersiz alt yapı, çevre sorunları ve güvenlik gibi toplumsal hayatı olumsuz etkileyecek sorunlarla karşı karşıya gelinmiştir (Mızırak ve Karabulut, 2017:23). Kentleşmenin neden olduğu göçler bu şekilde kent yaşamını zorlaştırarak belediyelerin kentlerde daha çok rol almasına neden olmuştur.

Görüldüğü üzere belediyeler kentlerin sadece fiziki ve çevresel sorunlarıyla değil ekonomik ve sosyal sorunlarıyla da ilgilenerek kent içerisinde çok daha önemli ve aktif bir rol oynamaktadır (Kutlu ve Göksel, 2014:77). Bu sebeple belediyeler, göç eden nüfusa kentli olma bilincini aşılama ve bireyi kentli hissettirmeyi başarmak adına beceri ve meslek kursları açmışlardır. Bu yolla kente göç eden bireyler, kent yaşamına, ahlakına ve şartlarına hazırlanmakta kamusal alanda sergileyebileceği olumsuz davranışlar önlenerek, toplumsal yaşamın seyri garanti altına alınacaktır. Kentlerde meslek kurslarına ihtiyaç duyulmasının bir diğer nedeni de yetersiz örgün eğitim olanaklarıdır. Nüfus artış hızı açısından ülke ortalamasını geride bırakan büyükşehirlerde yeterince öğretmen, derslik ihtiyacı karşılanmamaktadır (Ersöz , 2016:7).

Çeşitli sebeplerle belediyeler tarafından açılan meslek edindirme kurslarının asıl amacı ise doğrudan kent ekonomisine dolaylı olarak da ulusal ekonomiye katkıda bulunmayı amaçlamaktadır. Ancak bu amaç sadece kalifiye eleman yetiştirmekle ve bu elemanları özel sektöre yönlendirmekle yeterli olmayacağı için belediyeler, özel sektöre cazip gelecek alanları fiziki ve çevresel faktörlerle kente yatırım yapmaya ikna etme kabiliyetine ve yetkisine sahiptir. Bu yetkisini en iyi şekilde kullanan belediyeler, kurslara katılan bireyleri devamlı iş gücü piyasasına entegre etmekte, bireyi topluma kazandırarak kent yaşamına yatırımlar yapmaktadır.

3.4. KADININ YEREL SİYASETE KATILIMI

Siyasal katılım, demokrasiyi sürdürmenin vazgeçilmez ilkesi ve demokratik yönetimlerin temel amaçlarından biridir. Özgür ve çağdaş toplumların

temelini oluşturan siyasal katılım bireye diğer haklarını da kullanması için bir güvencedir. Yani bireyler, kendilerini yönetenlere karşı siyasal katılımı bir araç olarak kullanmakta, böylece yönetim sadece belli kişi ya da kişilerin ellerinde bulunmasından ziyade tüm toplumun iradesi doğrultusunda gerçekleşmektedir (Görün, 2006:161). Uluslararası bir belge olan İnsan Hakları Beyannamesi'nde siyasal katılıma, şu şekilde vurgu yapılmaktadır; “Herkes doğrudan veya serbestçe seçilmiş temsilciler aracılığıyla ülkesinin yönetimine katılma hakkına sahiptir. Herkesin ülkesinin kamu hizmetlerinden eşit olarak yararlanma hakkı vardır (TBMM İnsan Hakları Komisyonu, 2018). Bu doğrultu da Akgün, katılımın bir yönetimin meşruluğunu gösteren en önemli unsur olmakla birlikte, halkın otoriter ya da totaliter bir rejim tarafından değil, kendi kendini yönettiğinin bir göstergesi olduğuna dikkat çekmektedir (2007:4).

Tekeli'ye göre yerel yönetim, küreselleşmenin etkisiyle bireye en yakın somut hizmetlerin sunulduğu, yönetsel bir şekle sahip olan ve içerisindeki aktörlerin yerine getirilmesi gereken sorumluluk ve hedefler doğrultusunda hareket ettiği bir yapıdır (2004:27). Aynı zamanda yerel yönetimler halka en yakın, halkın problemlerine bire bir şahit olan, çözümü için en hızlı ve etkili kararlar alan bir kurum olarak devlet yönetimin ilk basamağıdır (Türel ve Çağla, 2010:23).

Yerel siyaset ise kentsel düzeyde etkiye sahip kurum ve kuruluşların, kentin sorunlarına ilişkin yürüttükleri yerel çözüm arama süreçlerini kapsayan ve kentin kaynaklarını orada yaşayan halk için en yüksek refah, mutluluk ve adalet seviyesine ulaştırma yöntemidir (Akdoğan, 2008:10).

Demokrasilerin en önemli koşullarından biri, kadınların siyasal karar mekanizmalarında dengeli bir şekilde varlığının tanınması ve temsil edilmesidir. Bu koşul kamu yönetimleri açısından hayati bir önem arz etmektedir (Kadın Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü, 2008:46). Ancak ülkemizde kadınların yerel yönetimlerde de temsili ve siyasal katılımı yeterli değildir. Bu yargının dayandığı en önemli somut veriler olarak ülkemizde büyükşehir belediye başkanı olarak sadece bir kadının varlığının olması, ayrıca ilçe belediye başkanlıkları, il genel meclis üyeliği ve ilçe meclis üyeliği oranlarında kadınların temsil payının ne kadar düşük olduğu karşımıza çıkmaktadır.

Yerel yönetimlerde kadın temsiliinin güçlenmesi, siyasal katılımın artırılması ve bir aktör olarak kadının siyasal hayatta aktif olarak bulunması amacıyla

kent konseyleri ortaya çıkmıştır. Kent konseyleri, başta tüm yerel halk olmak üzere bilhassa da kadınlar için siyasal hayata katılımında bir araç olarak görülmektedir.

3.4.1.Kadınların Yerel Demokrasiye Katılımında Bir Araç: Kent Konseyleri

Kent konseyleri dünyada 1992 yılında Gündem 21 ve Yerel Gündem 21 eylem planlarının sonucu olarak ortaya çıkmış, ülkemizde ise 1997 yılında İstanbul Habitat II Konferansı sonucunda oluşturulmuş bir platformdur. Aynı zamanda yönetim zihniyeti çerçevesinde ortaya çıkan kent konseyleri vatandaş odaklılık, hesap verebilirlik ve şeffaflık gibi kavramların eylem halini aldığı bir oluşumdur.

Ülkemizde kent konseyleri 5393 sayılı Belediye Kanunun 76. Maddesine göre;

“kent yaşamında kent vizyonunun ve hemşehrilik bilincinin geliştirilmesi, kentin hak ve hukukunun korunması, sürdürülebilir kalkınma, çevreye duyarlılık, sosyal yardımlaşma ve dayanışma, saydamlık, hesap sorma ve hesap verme, katılım ve yerinden yönetim ilkelerini hayata geçirmeye çalışır.”

Belediyeler kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının, sendikaların, noterlerin, varsa üniversitelerin, ilgili sivil toplum örgütlerinin, siyasî partilerin, kamu kurum ve kuruluşlarının ve mahalle muhtarlarının temsilcileri ile diğer ilgililerin katılımıyla oluşan kent konseyinin faaliyetlerinin etkili ve verimli yürütülmesi konusunda yardım ve destek sağlar (Belediye Kanunu, 2005).

Bu doğrultuda İç İşleri Bakanlığı tarafından hazırlanıp 08.10.2005 tarihli resmi gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. Ancak 2009 yılında değişiklik yapılarak, yönetmeliğin 6. Maddesinde kent konseylerinin görevleri:

- “ a) Yerel düzeyde demokratik katılımın yaygınlaştırılmasını, hemşehrilik hukuku ve ortak yaşam bilincinin geliştirilmesini, çok ortaklı ve çok aktörlü yönetim anlayışının benimsenmesini sağlamak,*
- b) (Değişik bend: 06/06/2009 - 27250 S.R.G Yön./2. mad.) Sürdürülebilir gelişmenin sağlanması ve bu konuda ortaya çıkan sorunların çözümüne yönelik planların hazırlanması ve uygulanmasını sağlamak,*
- c) Kente ilişkin temel stratejiler ve faaliyet planlarının belirlenmesinde, uygulama ve izleme süreçlerinde tüm kenti kapsayan ortak bir aklın oluşturmaya katkıda bulunmak,*
- ç) Yerellik ilkesi çerçevesinde katılımcılığı, demokrasiyi ve uzlaşma kültürünü geliştirmek,*
- d) Kentin kimliğine ilişkin tarihi, kültürel, doğal ve benzeri değerlere sahip çıkmak ve geliştirmek,*
- e) Kent kaynaklarının etkili, verimli ve adil kullanımına katkıda bulunmak,*
- f) Sürdürülebilir kalkınma anlayışına dayalı kentin yaşam kalitesini geliştiren, çevreye duyarlı ve yoksulluğu giderici programları desteklemek,*
- g) Sivil toplumun gelişmesine ve kurumsallaşmasına katkıda bulunmak,*
- ğ) Çocukların, gençlerin, kadınların ve engellilerin toplumsal yaşamdaki etkinliklerini arttırmak ve yerel karar alma mekanizmalarında aktif rol almalarını sağlamak,*

- h) Kent yönetiminde saydamlık, katılım, hesap verebilirlik, öngörülebilirlik ilkelerinin uygulanmasına katkıda bulunmak,*
- ı) Kent konseyinde oluşturulan görüşlerin değerlendirilmek üzere ilgili belediyeye gönderilmesini sağlamaktır (Belediye Kanunu, 2009)” şeklinde ifade edilmiştir.*

Gündem 21 ve Yerel Gündem 21 programları neticesinde oluşturulan kent konseyleri, yapıları ve işleyiş şekillerine göre ülkemize çok da yabancı değildir. Ülkemizde kent meclisi gibi platformlarla ihtiyari bir şekilde uygulanırken, yasayla beraber zorunlu hale getirilmiştir (Kar, 2007:50-51).

Görüldüğü üzere kent konseyleri kent siyasetine doğrudan katılımın en önemli araçlarından biridir. Ancak kadınlar açısından değerlendirdiğimizde kent konseylerindeki temsil ve katılım oranları oldukça düşüktür. Bu durumun birçok sebebi olmakla birlikte, çalışmamız için yapılan alan araştırmamızda 12 görüşmecinin en çok dile getirdiği nedenlerden ilki kent konseylerinden haberlerinin olmaması, bunun yanında kent konseylerine kimlerin katıldığının bilinmemesi, konseylerde neler yapıldığına dair bir fikrinin olmaması ve daha da önemlisi konsey içerisinde kendisinin nasıl bir role sahip olduğunun farkında olmaması gibi nedenler olarak sıralanmaktadır.

Bunun yanında yeterli bilgi ve donanımına sahip şehrin ileri gelen, ekonomik özgürlüğünü kazanmış kadınlar kent konseylerinde yer almaktadırlar. Ancak bu kadınlar dahi, hayatın her alanında var olan toplumsal cinsiyet eşitsizliğini en çıplak haliyle yaşamaktadırlar. Bu sebeptendir ki kadınlar yerel istek, şikayet ve ihtiyaçlarını gerekli birimlere iletememekte, şehirdeki kadınlara yönelik sosyal ve toplumsal hayata yön verecek projeleri ilgili yerlere ulaştıramamaktadırlar.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

MATERYAL VE YÖNTEM

Araştırmanın kapsamı, amacı ve önemi, araştırmanın evreni ve örneklemini, araştırmada kullanılan veri toplama yöntemi bu bölümde değerlendirilecektir.

4.1. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

Bu çalışma yerel yönetimlerin kadınların ekonomi ve sosyal hayata katılımındaki rolünü, bu rolün niteliğini incelemek ve yerel yönetimler tarafından gerçekleştirilen iyileştirici politikaların etkinliğini Kahramanmaraş Büyükşehir Belediyesi örneğiyle ortaya koymayı amaçlamıştır. Bu kapsamda kadınların toplumsallaşma sürecinde Kahramanmaraş'ta yaşayan kadınların ekonomi, sosyal ve siyasal alanlarda yaşadıkları problemlere karşı öneriler sunulması amaçlanmıştır.

Çalışmada, kadınların kentte ekonomi ve sosyal hayata katılımında belediye uygulamalarının sonuçlarının değerlendirilmesinin yanında muhafazakar yapının çözülmesi ve kadınların toplumsal görünürlüklerinin artırılmasına yönelik önerilerde bulunularak değerlendirmelere yer verilmiştir.

4.2. ARAŞTIRMANIN KAPSAMI

Araştırmanın ilk aşamasında konu belirlenerek temel kaynakların taraması yapılmıştır. Kadınların ekonomi ve sosyal hayata katılımında yaşadıkları problemler ve bunların altında yatan asıl sebepler saptanmıştır. Daha sonra kadınların güvenli ve yeterli yaşam alanlarına erişim, kent içi yeterli hareketliliğe çevresel planlamaya erişim, boş zaman ve spor etkinliklerine erişim, bakım hizmetlerine erişim, toplumsal ve siyasal katılıma erişim, ücretli istihdama ve uygun çalışma koşullarına erişim,

parasal gelire erişim, sağlık olanaklarına erişim, eğitim-ölenime erişim, şiddetsiz yaşama erişim gibi başlıklarla değerlendirilmiş ve bu bağlamda yüz yüze mülakat için sorular hazırlanmıştır. Sonuç olarak literatür taramasıyla elde edilen bilgilerle saha araştırmasında yapılan görüşmeler sonucunda kadınların ekonomi ve sosyal hayata katılımında yerel yönetimlerin rolü incelenmiş ve önerilerde bulunulmuştur.

4.3. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Çalışmaya konu belirlenerek başlanmış, daha sonra kadınların yaşadığı problemleri anlatan ve bunlara çözüm önerileri sunan kitap, makale, dergi ve elektronik dokümanlar incelenerek kadın konusunu temel alan feminizm, toplumsal cinsiyet eşitsizliği, kamusal-özel alan ikilemi, dirlik kavramı ve yapılabirlikler kuramı çerçevesinde yerel yönetimlerin kadınların ekonomi ve sosyal hayata katılımındaki Kahramanmaraş Büyükşehir Belediyesi özelinde incelenmiştir.

Çalışmanın evrenini oluşturan Kahramanmaraş'taki kadınların tamamına ulaşılması zaman açısından güç olacağı için örneklem grubu basit tesadüfi örneklem yöntemi kullanılarak oluşturulmuştur. Araştırmamızda 17 kadın ile yüz yüze derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Görüşme esnasında bazı görüşmelerde elektronik kayıt cihazı kullanılmış ve bazılarında ise notlar alınmıştır. Görüşmeler neticesinde elde edilen veriler kodlanarak kadınların kent içi mekan kullanımı, kadınların kent içi hareketliliği ve kent planlaması, kadınların kent içerisinde zaman değerlendirme araçları, bakım hizmetlerine ulaşım, kentte toplumsal ve siyasal görünürlük, kent içi istihdam ve çalışma koşulları, ekonomik destekleme, sağlık olanaklarına erişim, eğitim öğrenime ulaşım ve şiddetsiz yaşama ulaşım alt başlıkları adı altında incelenmiştir. Literatür taraması ve yüz yüze görüşmeler sonucu elde edilen bulgularla birlikte kadınların ekonomi ve sosyal hayata katılımında yerel yönetimlerin rolü ve uyguladığı politikalar göz önünde bulundurularak önerilerde bulunulmuştur.

BEŞİNCİ BÖLÜM

BULGULAR VE TARTIŞMA

Belediyeler vatandaşların kamusal alanda var olması ve görünürlüğü açısından çok önemli bir misyona sahiptirler. Kentte yaşayan bireylerin sosyal, ekonomik ve siyasal yaşamları üzerinde merkezi yönetimin varisi konumunda olan belediyeler, bireylerin kent hayatına adaptasyonunda önemli bir araçtır. Bilhassa da kadınların kent yaşamına uyumu ve adaptasyonu konusunda uygulanan ya da uygulanmayan politika ve yaptırımlar birçok olumlu ve olumsuz sonuçlara sebep olmaktadır.

Çalışmanın bu kısmında 5 tane hizmet veren kadın ve 12 tane hizmet alan kadınla yapılan görüşmeler neticesinde Kahramanmaraş Büyükşehir Belediyesi'nin kadınların ekonomik ve sosyal hayatlarına etkileri araştırılarak, dirlik temelli yapılabirlik kuramı çerçevesinde oluşturulan sorular ışığında, Kahramanmaraş Büyükşehir Belediyesi değerlendirilmiştir.

5.1. KADINLARIN KENT İÇİ MEKAN KULLANIMI

Mekanlar, bireylerin tüm ilişkilerinin ortaya çıktığı ve eyleme geçtiği yerlerdir. Kavram olarak ise özel ve kamusal alan olarak iki grupta değerlendirilmektedir. Özel alan, bireyin kişisel mekanı olup ve toplumsal karar, kural ve esasların hüküm sürmediği alanlar olmasına karşın kamusal alanlar, orada yaşan tüm bireylerin ortak kullanım alanlarını ifade eden, herkesçe kabul görmüş kurallar neticesinde kullanılan mekanlardır. Daha önce çalışmada değinildiği üzere Habermas kamusal alanı, bireylerin hiçbir mecburiyet olmaksızın, tüm toplumu ilgilendiren, çıkarlarını koruyan ve eşit şekilde haklardan yararlanması için

söylemlerin yapıldığı alanlardır şeklinde ifade etmektedir (2004:95).Toplumsal tutum ve davranışlardan kaynaklı olarak özel alanlar kadına atfedilirken, kamusal mekanlar erkeğe bırakılmıştır. Bu nedenle kadınların her hangi bir kamusal mekanı erkeklerle aynı oranda ve eşit şekilde kullanmadıkları gözlemlenmektedir.

Çalışmanın yapıldığı mekan olarak Kahramanmaraş çok eski bir yerleşim yeridir. Fiziki açıdan son yapılan kazılar neticesinde şehrin 14-16 bin yıllık bir geçmişinin olduğu var sayılmaktadır (Kahramanmaraş'ın Tarihi, 2018). Toplumsal açıdan ise muhafazakar ve ataerkil düşüncenin hakim olduğu bir düzene sahiptir.

Kahramanmaraş'ta kadınların kentsel mekanları kullanımı sınırlı olmakla birlikte günün belli aralıklarında yoğunluk göstermektedir. Bu durum tüm görüşmeciler tarafından dile getirilmekte ve şehrin yapısının özellikle akşam belli bir saatten sonra kendilerini güvende hissetmediklerini söyleyerek dışarı çıkmaya elverişli olmadığı belirtilmektedirler. Görüşmeci 8 bu durumu yaşadığı pratikler neticesinde şöyle ifade etmekte:“ *Şehirdeki yerleri kadınlar biraz kullanıyor biraz kullanamıyor. Çünkü bir bakıma güvenli bir bakıma güvenli değil. Tek başına sokağa çıkan, parka giden, ya da başka bir yerde hele de akşam vaktinde kadınlar tek başlarına şehirde dolaşamamakta. Bunun en önemli nedeni toplumun akşam vakti dışarı çıkan kadınlara bakışının çok negatif olması, buna ek olarak ailevi sebepler ve güvenlik korkusundan dolayı yeterince şehir merkezini kullanamamaktalar.*”(evli, lise mezunu, yaş 42)

Yukarda daha önce belirtildiği üzere kadın ve sokak ikilisin yan yana geldiğinde kötü şeyleri çağrıştırdığını (Tuncer, 2015:32), sokağa çıkan kadınlara toplumun hala kötü gözle baktığını görmekteyiz.

Gündüz saatlerinde ise kadınlar, tüm kamusal mekanları(eğlence merkezlerini, alışveriş merkezlerini, kafeleri, müzeleri, caddeleri, tüm kamu kurumlarını, sokakları, spor merkezlerini, mesire alanlarını, parkları vb.) rahatlıkla kullanabildiklerini ifade etmektedirler. Görüşmeci 3, “*Şehirde kamu kurum ve kuruluşlarının kullanımına ulaşmada hiç problem yaşamadım. Gündüz saatlerinde de istediğim gibi gidebiliyorum, ki gündüz dışarı çıkmama ailem bir şey söylemiyor, rahatça arkadaşlarımla buluşabiliyorum her istediğim mekanda, ancak saat beşten önce evde olmamı söylüyorlar, bende buna uymaya çalışıyorum, çünkü bende kadınların akşam dışarı çıkmasının güvenli ve doğru olmadığını düşünüyorum*”(bekâr, üniversite mezunu, yaş 28) şeklinde ifade etmekte.

Daha önce ifade edildiği üzere kentsel mekan kullanımında kadınların belleklerine kazınmış, onlara ilk doğduğu andan itibaren dikte edilerek kanıksamalarına sebep olan ataerkil düzen her yerde karşımıza çıkmaktadır. Mekan kullanımlarını bu şekilde sınırlayan ve kadınlara akşamları mekanların güvenli olmadığını düşündüren mevcut düzen hala varlığını hissettirmektedir. Öyle ki kadınlara erkeksiz dışarı çıkmamayı ve bir güven unsuru olarak erkekleri öngörerek her geçen gün onlara bağımlı hale getirilmeye devam edilmektedir.

Ancak Kahramanmaraş'ın birçok şehre göre en azından daha güvenli ve düzenli bir şehir olduğunu ifade eden görüşmeci 5; *“ben liseyi Rize’de okudum ve orda kadınlar bana göre erkelerin gölgesinden yürüyorlardı. Toplumsal hayata dahil olmak istemiyorlardı ve bunda en önemli etken, dışarı çıkarsam başıma ne gelir ya da kocam ne der gibi ya da anne-babam hırlı var hırsız var o yüzden izin vermiyor şeklinde düşüncelerle karşılaştım. Ama Kahramanmaraş’ta en azından ben kendi ailemde gündüz saatleri güvenlik korkusu sebebiyle izin vermeme gibi şeyi hiç yaşamadım o yüzden şehrimi bu konuda seviyorum”*(bekâr, lise mezunu, yaş 20) şeklinde belirtmektedir.

Görüldüğü üzere kadınlar kamusal mekânları günün belli zamanlarında kullanarak geri çekilmekte ve kenti erkelere bırakmaktadırlar. Kadınların “olması gereken yer özel alandır” algısının en bariz örneği Kahramanmaraşlı kadınlarda görmekteyiz. Ayrıca görüşmeciler, kadınların akşamları dışarı çıkmasının doğru olmadığını da belirterek, kendilerine dayatılan ataerkil düşünceyi fazlasıyla kanıksadıkları görülmektedir.

5.2. KADINLARIN KENT İÇİ HAREKETLİLİĞİ VE KENT PLANLAMASI

Bireylerin ayrılmaz ve iade edilemeyen haklarından olan ulaşım ve seyahat etme hakkı, İnsan Hakları Evrensel Bildirisi’nin 13. Maddesinde şu şekilde ifade edilmektedir; *Herkesin bir devletin toprakları üzerinde serbestçe dolaşma ve oturma hakkı vardır. Herkes , kendi ülkesi de dahil olmak üzere, herhangi bir ülkeden ayrılmak ve ülkesine yeniden dönmek hakkına sahiptir* (UNİC, 2019).

Görüldüğü üzere ulaşım ve seyahat hakkı bildiriye taraf olan devletlerin bireyleri için ulusal ve uluslararası alanda güvence altına alınarak ne kadar önemli bir hak olduğu vurgulanmıştır. Bildiride kadın ya da erkek olarak belirtilmemesi

kadınların da bir birey olarak bu haktan erkekler kadar yararlanacağını ifade etmektedir.

Ulaşım konusu çok çeşitli boyutlarda ele alınabilmekte ancak çalışmanın konusundan sapmamak adına biz kadınların kent içi ulaşım konusunu yapılan görüşmeler neticesinde inceleyeceğiz.

Kentlerde ulaşım çok çeşitli yollarla gerçekleştiriliyor olsa da orta ve büyük ölçekli şehirlerde en çok bireyler toplu taşıma araçlarını tercih etmektedirler. Toplu taşıma araçları kentlerin fiziki yapısına ve jeopolitik konumuna göre değişmekle birlikte en çok tercih edilenlerin başında belediye otobüsleri gelmektedir.

Çalışma sahamız olan Kahramanmaraş'ta da ulaşım büyük oranda belediye otobüsleriyle gerçekleştirilmektedir. Şehir merkezinin yüz ölçümü bakımından komşu illere göre daha büyük olması ve sefer tarifelerinin az ya da sadece belli yerlere belli otobüslerin gitmesinden kaynaklı olarak ulaşımında aksaklıklar yaşanmaktadır. Ancak yenilenen belediye otobüsleri, yeni uygulamaya geçilen kart sistemi ve vatandaşın en yakın olduğu durağı gösteren, otobüslerin hangi durakta olduğunu bildiren ve kaç dakikaya geleceğinin öğrenildiği bir mobil uygulamayla ulaşım daha da kolaylaşmaktadır.

Otobüs tarifelerinin az olmasından kaynaklı olarak yaşadığı sıkıntıları görüşmeci 1 şöyle aktarmakta: *“Şehir içinde otobüs durakları oldukça fazla ancak bunun yanında bazı yerlere giden otobüs sayısı ve kart dolum noktası çok az. Güvenlik açısından otobüslerde problem yaşamadım, çünkü otobüslerde güvenlik kameraları mevcut. Ama bu güvenlik sıkıntısı yaşanmadığı anlamına gelmiyor. Mesela, şehrin bir ucundan öbür ucuna giderken çok fazla insan otobüse inip biniyor, yani bazı noktalara ulaşmak için otobüslerde kırk beş dakika bir saat zaman harcanıyor buna otobüs bekleme süresini dahil etmiyorum bile, şehrin bazı yerleşim yerleri var ve orada oturan insanlar gelir düzeyi ve eğitim düzeyi oldukça düşük, bu mahallelerden geçen otobüslere binince kadınlara karşı kabalık, rahatsız edici derecede göz hapsi ve taciz oranları artıyor. Ama buna belediyenin yapabileceği bir şey yok maalesef, çünkü bu toplumsal bir sorun.”* (bekâr, üniversite mezunu, yaş 27)

Bir başka görüşmeci(7) mahallesine sadece iki belediye otobüsünün seferi olmasından dolayı sadece kendi araçlarıyla kent ulaşımına katıldıklarını dile getirmekte, bu durumu şöyle ifade etmekte: *Halk otobüslerini genellikle ihtiyacım olmadığı için kullanmıyorum ama daha çok sefer tarifelerinin az olmasından dolayı kullanmıyorum. Mesela bir yere gitmek için hazırlanıyorum çıkıyorum evden ve*

mahallemize otobüs girmediği için ana yola geliyor oradan geçiyor bizde oraya kadar çıkıyoruz. Benim şu an çocuğun falan yok ama bana bile sıkıntı yapıyor bu durum, siz birde çocuklu olan kadınları düşünün ne kadar zorlanıyordur. Neyse otobüsü bekliyoruz yarım saat gelecekte bineceğiz, geldiği zamanda çok dolu olduğu için ya binemiyoruz ikinciye bekliyoruz ya da zorla binmeye çalışıyoruz. Bu duruma maruz kalmamak için ya eşim ya da kayınbabam beni gitmek istediğim yere bırakıyor. (evli, ilkokul mezunu, yaş 29)

Sefer tarifelerinin az olmasının yanında, şoförlerin kötü davranışlarından kaynaklı olarak psikolojik şiddet yaşadığını dile getiren görüşmeci 6 yaşadığı pratiği şu şekilde dile getirmekte: “Bir gün belediye otobüsüne bindiğimde bir durakta bir yaşlı teyze vardı el kaldırdı, ama şoför durmadı ve gitti. Ben görmediğini sandım, yaşlı teyze vardı onu neden almadınız dedim, şoför bana o teyze zaten 65 yaş üstü dedi ve beni susturdu. 65 yaş üstü otobüslere ücretsiz bindiği için teyzeyi almadı. Ama orada bir erkek yolcu dur kardeşim alalım teyzeyi dedi ve teyzeyi o şekilde otobüse alabildik. Yani bir kadın olarak ben orda aynı şeyi söylediğim halde şoför ciddiye bile almadı. Buradan kadınlara ne kadar değere veriliyor anlamak çok zor olamayacak. Güvenlik açısından da yeterince güvenli bulmuyorum, ha kamera sistemi var evet ama bu da yeterli değil, çünkü otobüslere sıkış tıksı insanlar bindirildiği için birçok taciz olayı da arada kaynayıp gidiyor. Ben bu yüzden bir sürü taciz olayına şahit oldum ama ne yazık ki tacize uğrayan kadınlar bile bunun farkında olmadıkları ya da oldukları halde toplum baskısıyla ses çıkarmadıkları için bende bir şey yapamadım. Şehir planlaması açısından rahatsız edici bir durumda değil. Ben yolları, sokakları ve şehrin hemen hemen yer yerini rahatlıkla kullanabiliyorum. O yüzden belediyemize teşekkür ediyorum bu konuda. ” (evli, ilkokul mezunu, yaş 44)

Görüşmeci 6'nın yaşadığı pratikte, Kahramanmaraş'ta kadına ikincil insan muamelesi yapıldığının, toplumsal düzende bir söz sahibi olmadığının ve erkek egemenliğinin hüküm sürdüğünü gözler önüne sermektedir. Aslında bu yaşanan bize patriarkal zihniyetinin merkezinde yer alan erkeklerin kadını ikincilleştirmeyi kuşaktan kuşağa aktararak devam ettirmekte olduğunu göstermektedir.

5.3. KADINLARIN KENT İÇERİSİNDE ZAMAN DEĞERLENDİRME ARAÇLARI

Kentler, bir yandan bireylerin gündelik yaşam pratiklerine olanak sağlayan bir yandan da bireyi bu olanaklardan ait olduğu grup, cinsiyet ya da statüsü nedeniyle mahrum bırakan çok yönlü, sosyal ve kültürel dokuyu gözler önüne seren mekanlardır. Kentsel mekanda birey yeme-içe ihtiyacı için kafe, restoran ve pastanelere; eğlenmek için konser alanlarına, kulüplere ve tatil merkezlerine; vakit geçirmek için park ve bahçeler ve spor alanlarına; sanatsal faaliyetler için sinema, tiyatro, sergi salonları ve kültür merkezlerine gitmektedirler (Aktaş, 2017, s. 138).

Kentlerin sadece fiziki alt ve üst yapıdan meydana gelmediğine vurgu yapan Kaypak, otobüs duraklarından spor merkezlerine, eğlence mekanlarından kongre merkezlerine kadar her yer birebir kenti oluşturmakta ve bireylerin yaşam şekillerini etkilemektedir (2015:484).

Kahramanmaraş'ta her geçen gün büyüyen ve gelişen bir şehir olarak bireylere boş zamanlarını en şekilde değerlendirme fırsatları tanımaktadır. Özellikle kadınların, kentin kuruluşundan bu yana gelen “kadının yeri evidir” zihniyetini yıkmaya çalışmakta ve kadınları sosyal ve kültürel etkinliklerle hapsediği özel alandan çıkarmaya çalışmaktadır. Kadınları kamusal alana çıkartıp onları daha görünür hale getirmek amacıyla kamu kurumları başta olmak üzere, şehirdeki tüm sivil toplum kuruluşları beraber hareket ederek kadınları bu alanda desteklemektedirler.

Kahramanmaraş Büyükşehir Belediyesi özellikle kadınlara son yıllarda daha fazla önemiyet göstererek, onlara kamusal alanda kendilerinin de var olması gerektiği farkındalığını aşılamaktadır. Bu farkındalığı kadınlara ulaştırma amacıyla şehrin önemli belli noktalarına dört tane Kadın ve Aile Danışma Merkezleri kurularak daha somut adımlar atılmıştır. Buralarda kadınlara, özel alana hapsedilmek yerine toplumsal mekânlara çıkma özgüveni aşılanmakta, onlara evlerinin sıcaklığını aratmayacak hem de komşuluk ve hemşehrilik bincini aşılamak ve kaybolan değerleri tekrar kazandırmak ve boş vakitlerini evde geçirmek yerine ücretsiz birçok kurslar verilmekte ve bu kursların ne olacağına da katılımcılar karar vermektedirler. Ayrıca çeşitli sivil toplum kuruluşları ve kamu kurumlarının uzmanları eşliğinde aile, çocuk ve karı-koca arasında oluşacak problemlere ya da sosyal hayatta karşılaşılabilecek sorunlara karşı ne yapmaları gerektiği hakkında bilimsel

seminerler verilmektedir. Bunlara ek olarak bu merkezlerde uzman psikologlar yardımıyla ailevi problemleri olan kadınlara, eşiyle problem yaşayan çiftlere ve çocuklarıyla problemler yaşayan ailelere ücretsiz ve seans kısıtlaması olmadan hizmetler verilmektedir.

Kuruluş amacıyla toplumda çok önemli noktalara değinen Kadın ve Aile Danışma Merkezleri ne yazık ki şehirdeki kadınlar tarafından yeterince bilinmemektedir. Bu durumu görüşmecilerin hemen hemen hepsi dile getirerek böyle bir merkezden haberdar olmadıklarını bildirmektedirler. Örneğin eşiyle yaşadığı problemlerle nasıl başa çıkacağını bilmediğini söyleyen görüşmeci 8: *“Sizden bu merkezlerin varlığını öğrendikten sonra gittim ve orayla iletişime geçtim, oradaki psikologlar benimle hemen ilgilendi ve ailevi problemlerimi anlattım. Daha sonra eşimle birlikte gelmemizi söyledi yaklaşık üç ay bu şekilde terapiye gittik eşimle birlikte. daha eşimle birbirimize daha nazik davranmaya başladık ve birbirimize karşı daha anlayışlı olmaya başladık. Üçüncü ayın sonunda artık problemlerimizin çözüldüğünü bizde fark ettik ve psikologdan terapilerin sonlanmışını istedik ancak psikolog emin olana kadar bitirmedi, yaklaşık bir ay sonra psikoloğumuzda her şeyin hallolduğuna kanaat getirerek terapiyi sonlandırabileceğimizi söyledi. Böyle bir hizmeti ücretsiz verdiği için belediyemize çok teşekkür ederim. Sonuçta toplumun en önemli yerlerinden bir tanesi ailedir. Bu belediyemizin kadına, aileye ve topluma ne kadar önem verdiğini göstermekte.”* (evli, lise mezunu, 42 yaş) şeklinde bir dönüş yaparak aslında yapılan işin ne kadar önem arz ettiğini ve bunu tüm kadınlara duyurulmasının gerektiğini göstermektedir.

Bunun yanında belediye tarafından kadınların boş vakitlerini en iyi şekilde değerlendirmek amacıyla ücretsiz spor merkezleri kurulmuş, profesyonel hocalar eşliğinde plates dersleri verilmiştir. Spor etkinliklerine yoğun ilgi gösteren kadınlar, bu durumdan oldukça memnun olduklarını dile getirmektedirler. Ancak yapılan görüşmeler neticesinde bu tarz etkinliklere bekar kadınların daha çok katılım sağladığı gözlemlenmiş, evli kadınlar ise eşinin izin vermemesi, çocuklarının olması ya da diğer sebeplerden dolayı zayıf bir katılım göstermektedirler.

5.4. BAKIM HİZMETLERİNE ULAŞIM

Sosyal devlet anlayışı çerçevesinde yoksulluk yardımı, konut, işsizlik, eğitim ve sağlık gibi çok önemli hizmetlerin vatandaşa iletilmesinde merkezi

yönetimin halka en yakın birimler olan yerel yönetimler aracılığıyla ulaştırması, günümüzde belediyelere çok önemli bir görev daha kazandırmıştır (Ersöz H. Y., 2005:134). Bunun sonucu olarak da sosyal devletin bir uzantısı olan sosyal belediyecilik anlayışı ortaya çıkmıştır (Pekşen, 2014:5).

Merkezi hükümetin sosyal belediyecilik anlayışını en iyi şekilde vatandaşa iletmeyi amaçlayan Kahramanmaraş Büyükşehir Belediyesi birçok projeyle, toplumdaki dezavantajlı gruplar, kadınlar çocuklar ve yaşlılar için kenti çok daha yaşanabilir bir hale getirmektedir.

Bu projelerin en önemlisi olan YADES (Yaşlı Destek Programı), ilk etapta sadece proje niteliğindeyken daha sonra projenin sağladığı hizmetler neticesinde belediye bünyesinde Akıllı Yaşlı Bakım ve Koordinasyon Merkezi adıyla bir birim olarak hayata geçirilmiş ve vatandaşa daha kaliteli ve profesyonel hizmet vermeyi sürdürmektedir. YADES projesi, kentte hiç kimsesi olmayan ve bakıma muhtaç yaşlılar(kadın-erkek) için oluşturulan bir projedir. Bu projeyle birlikte bu yaşlıların evlerine bir cihaz takılarak bir kumanda yardımıyla, kişisel bakım, evlerinin temizliği, yemek gibi temel insani yardımlar ücretsiz bir şekilde onlara ulaştırılarak toplumdan kopmamaları sağlanmaktadır. Ayrıca bu proje kapsamında görev alan tüm ekipler gönüllük esasına göre görevlendirilmekte, hiçbir ücret talep etmeksizin bu yaşlılarla ilgilenerek, toplumda kaybolan değerleri yeniden gün ışığına çıkarmakta çok önemli bir rol oynamaktadır. Bu projeyle Kahramanmaraş Büyükşehir Belediyesi, Türkiye Sağlıklı Kentler Birliği tarafından Yaşlı Dostu Kent ödülüne layık görülmüştür.

Bu hizmetten etkin bir şekilde yararlandığını söyleyen görüşmeci 10: “Ben evliyim ve dört tane çocuğum var, iki çocuğum da üniversitede okuyor, bizim ailemiz ben, eşim, çocuklarım ve eşimin-anne babasından oluşmakta. Eşim bir tekstil fabrikasında çalışıyor aldığı ücrette asgari ücret ve vardiyalı çalışıyor. Hal böyle olunca dört çocuğun ihtiyaçları evin giderleri derken yetmiyor eşimin kazancı, geçinemiyoruz yani. Sonra bende çalışmaya karar verdim, ama eşim ilk başta izin vermedi, sen çalışırsan anne babama kim bakacak diye karşı çıktı, evdeki yaşlıları nasıl yapacağım diye düşünürken komşumdan belediyenin yaşlılara baktığını duydum. Gittim belediyeye, böyle böyle benim evimde yaşlım var evim kira, dört tane de çocuğum var, çocuklarım okula gidiyor, geçinemiyorum ve çalışmak istiyorum ama evde anneme babama bakacak kimse kalmıyor, siz yaşlılara bakıyormuşsunuz lütfen yardım edin diye konuştum, beni bir kaç yere gönderdiler, sonra evime gelip

baktılar, bir hafta sonra da evimize gelip bir alet kurdular. Bu aletle anne babam bir ihtiyaçlarını olduğunda kumandası var oradaki düğmelere basıyor ve belediyeden bu ihtiyaç için görevliler geliyor. Sağ olsunlar çok güzel ilgileniyorlar. Benim de eşimin de içi çok rahat, böyle bir hizmeti devletimiz ve belediyemizin bizlere vermesi çok gurur verici.” (evli, ilkokul mezunu, 46 yaş) diyerek ödül alan bu projeyle Kahramanmaraş Büyükşehir Belediyesi’nin aslında sadece yaşlı bakım hizmeti sunmayarak bunun yanında kadınların da ekonomik hayata katılmasında dolaylı katkılar sağladığını görmekteyiz.

Bunun yanında yine büyükşehir belediyesi tarafından Gönüllü Gençlik Hareketi adı altında gelir düzeyi çok düşük ailelere ciddi anlamda yardımlar yapılmaktadır. Bu ailelerin evlerinin durumları belediye görevlilerince tespit edilip, daha sonra yine gönüllük esasına dayanan bir görevli ekiple ev ihtiyaca göre baştan aşağı yenilerek, aileye çeşitli yardımlar yapılarak toplumsal dışlanmışlık ve soyutlamalardan kurtarılarak sosyal hayata kazandırılmaktadır. Bu proje kapsamında komşusunun evinin yenilendiğini söyleyen görüşmeci 9: *“Komşum, beş çocuklu ve eşinin belli bir mesleği olmayan bir kadın. Biz birkaç arkadaş arada elimizden geldiği kadar yardım etmeye çalışsak da yeterli olmuyor bir yerde. Bir gün komşumun eşyalarının taşındığını gördüm ve yanlarına gittim. Taşınıyor musun ne oluyor diye sordum, sonra yanıma bir kadın geldi belediyeden gönderildiğini ve bu ailenin evini yenileyeceklerini söyledi. Bir de mahallede bu şekilde yardıma muhtaç aile var mı varsa adreslerini alabilir miyim diye sordu. Bende bildiklerimi söyledim. Umarım onlara da gitmişlerdir. Çünkü komşumun evini yeniden boyadılar yeni eşyalar alındı. Yani bir sürü güzel ve yararlı yardım yaptılar. Belediyemizin yardıma muhtaç aileleri bu şekilde tespit edip yardımda bulunması gerçekten çok güzel bir şey.”* (evli, ilkokul mezunu, yaş 40) şeklindeki ifadeleri verilen hizmetlerin ne kadar yerinde olduğunu ve vatandaşların bu hizmetlere fazlasıyla ihtiyaç duyduğunu göstermektedir. Ayrıca bu sayede birey devlet arasındaki güven ilişkisi sağlamlaşmakta ve vatandaş devlet nezdinde ne kadar değerli olduğunu hissetmektedir.

5.5. KENTTE TOPLUMSAL VE SİYASAL GÖRÜNÜRLÜK

Kadınların toplumsal ve siyasal alanda görünür olması, daha önce değinildiği üzere diğer haklarını da garanti altına alması ve daha rahat kullanması anlamına gelmektedir. Bu iddia yapılan görüşmeler neticesinde tüm görüşmecilerce dile getirilmiş, toplumsal alanlarda ve siyasette kadının da var olması gerektiği vurgulanmıştır.

Kahramanmaraş'ta kadının toplumsal alanlardaki ve siyasetteki görünürlüğü daha önceki bölümlerde detaylı bir şekilde incelendiği için bu bölümde görüşmecilerce, kadınların toplumsal ve siyasal temsili noktasında Kahramanmaraş'taki mevcut durumu, beklentileri ve sorunları dile getirilecektir.

Kadınların yeterince siyasal ve toplumsal alanda temsil edilmediğini söyleyen görüşmeci 9: *“Ben evli ve üç çocuk annesiyim, benim akrabalarımın büyük çoğunluğu yurtdışında yaşıyor, bir kısmı da burada yaşıyor. Ben evleneli 15 yıl oldu, evlenmeden önce daha çok sokağa çıkıyordum, daha çok sosyal hayatım vardı, daha çok kendime ayıracağım vaktim vardı. Ancak evlendikten sonra başta eşim ve eşimin ailesi benim dışarı çıkmamı istemediler ve engellediler. Ama ben böyle bir ortamda büyümедim, benim ailemde kızılmaz, kötü söylenmez, kötü düşünülmez dışarı çıkmak isteyen kadınlara. Ben, benim yaşadığımı yaşayan birçok kadın olduğunu düşünüyorum burada ve kadınların toplumsal alanda temsilini az buluyorum. Siyasal alanda ise tamam kadınlar da artık uzun bir zamandır gidip oylarını kendileri kullanıyor ama gene kocası ne derse ona gidip oy atıyor. Ha kendi kullanmış ha kocası ya da başka bir erkek kullanmış ne fark etti. Aktif olarak herhangi bir parti için çalışan kadınların da parti siyasetinde ciddiye alındığını düşünmüyorum. Mesela kadın milletvekili vardı, ne bizi dinliyor ne de bizim sıkıntılarımıza çare bulabiliyor. O yüzden yeterince temsil edilmediğini düşünüyorum.”* (evli, ilkokul mezunu, yaş 40) diyerek, temsil konusundaki sıkıntılarını iletmektedir.

Bunun yanında görüşmeci 5 ise bunun tam aksini iddia ederek, aslında kadınların toplumsal mekanlarda istediği yeri çekinmeden kullandığını ve siyasal alanda da son yıllarda temsil oranının arttığını şu şekilde dile getirerek: *“Kahramanmaraş, tutucu ve muhafazakar bir şehir olsa da toplumsal alanda hemen hemen her kadın bir şeylere yeltenerek, o ne der bu ne der demeden istediklerini yapıyor, mesela kadınlar eskiden akşam ezanından önce evde olurdu ama şu an kadınlar şehrin büyük bir bölümünde rahatça dolaşmaktadır. Siyasal alanda ise*

kadınlar, artık bir siyasal partiye gidip dilek, istek ve şikayetlerini dile getirmekte, amacına ulaşmak için gereken yolları ve prosedürleri izleyebilmekte. Mesela kendi oylarını kendileri kullanıyor eşi, babası ya da aile büyüğü ne derse desin kendini yakın hissettiği siyasal tarafa oy veriyorlar.” (bekar, lise mezunu, yaş 20) düşüncelerini bize aktarmıştır.

Kadının toplumsal ve siyasal görünürlüğü açısından yapılan görüşmelerde en dikkat çekici detay bekar, yüksek eğitim ve öğrenim seviyesinde olan kadınların, siyasal ve toplumsal görünürlüğü yeterli bulmaları, ama evli ve eğitim düzeyi ilkokul ya da okur yazar ve okuma yazma bilmeyen kadınlarınsa yeterli bulmamalarıdır.

Daha önce çalışmada kadınların eğitim durumunun toplumsal hayata katılım açısından çok önemli bir faktör olduğuna değinilmiş, eğitim seviyelerinin kadınların yaşam kalitelerini, sosyal yaşamlarını ne derece etkilediği vurgulanmıştır. Görüldüğü üzere görüşmeler sonucunda bu yargı bir kez daha deneyimlenerek bu faktörün önemini sürdürdüğü gözlemlenmiştir.

Siyasal temsil açısından Kahramanmaraş'taki kadın milletvekili, belediye başkanı ve belediye meclis üyesi varlığı erkeklere oranla çok azdır. Şehirdeki kadınları temsil eden bir milletvekili, büyükşehir belediye meclisinde 5 kadın üye ve diğer merkez ilçelerde toplam 9 kadın üyenin bulunması temsil oranının düşüklüğünü ortaya koymaktadır. Ancak görüşmecilerin çoğunluğu temsil ve görünürlük konusunda yaşanan problemleri belediyeden ziyade toplumun zihniyetinden kaynaklandığını dile getirerek, belediyenin son dönemlerde kadınlara verdiği önemi fark ettiklerini ifade etmektedirler.

Muhafazakâr, kadınların yüz yıllardır bastırıldığı bir coğrafyada çok uzun bir geçmişe dayanan patriarkal zihniyetin zincirlerini on ya da on beş yılda kırmak tabi ki mümkün değildir. Ancak ülke genelinde kadınların ne kadar önemli bir varlık olduklarını ve hak ettikleri değerleri yaşamadıklarına vurgu yapan siyasal söylemlerin de etkisiyle yerel yönetimler ve sivil toplum kuruluşları bu bağlamda ciddi çalışmalar yürütmekte, Kahramanmaraş Büyükşehir Belediyesi de çalışmada daha önce değinilen bu yönde projelerle kadınları desteklemektedir.

5.6. KENT İÇİ İSTİHDAM VE ÇALIŞMA KOŞULLARI

Toplum düzeni birey olarak kadın ve erkeğe yüklediği farklı roller neticesinde cinsiyete dayalı iş bölümünü ortaya çıkarmaktadır. Bu iş bölümü aynı zamanda iki cins arasındaki karşılıklı bağımlılık ilkesinin de göstergesidir. Cinsiyete dayalı iş bölümü bir taraftan erkeğin yaptığı işleri daha prestijli hale getirip alınan ücreti de yükseltirken, kadın emeğinin ev içerisinde kalıp ücrete dahil olmamasına ya da düşük ücretli gelirlere sahip olmasına yol açmakta, bir taraftan da işlerin erkek işi ya da kadın işi diye kategorileştirilmesine sebep olmaktadır (Aksoy, 2006:32-33).

Çalışmada daha önce değinildiği üzere Kahramanmaraş'ta kadınların istihdama katılımı erkeklere oranla düşük ve çalışma koşulları açısından da yeterli değildir. Yapılan görüşmeler sonucunda, ailede ekonomik sıkıntılar yaşanmazsa yani erkeğin kazancı aileye yeterse kadınların iş gücüne katılımı engellenmekte, ancak aile geçinemeyecek durumdaysa kadınların da kısmi olarak çalışmasına izin verilmektedir. Kadınların çalışma hayatına katılmasını istemeyen aile, eş ya da aile büyüğü çalışma koşullarının kadınlar açısından uygun olmadığını dile getirerek kadınları iş gücü piyasasından uzaklaştırmaktadır. Bu durumu görüşmecisi 6 şu şekilde aktarmaktadır: *“Ben evli ve 4 çocuk annesi bir kadınum, şu an bir ekmek fırınında çalışıyorum. Çalışmak zorunda olduğum için buraya girdim, çünkü eşimin maaşı bize yetmiyor çocukların ihtiyaçlarına yetişemiyoruz. Ama bu işe girerken eşim çok directti hayır çalışma yetmiyor mu kazandığım diye ve biz sürekli kavga ediyorduk bu yüzden. Ben çalışmak istiyorum dediğimde çalışmak kadınların işi değil otur evde çocuklara bak, hayat ne kadar zor çalışmak ne kadar zor diye sürekli beni engelliyordu. Ama artık kendisinin yetmediğini çocukların evin masraflarının giderek arttığını fark ettik birde eşimin işten çıkarılma gibi bir durumu olmuştu, bunun da etkisiyle benim de çalışmama izin verdi. Eşim işten çıkarılmadı ama benim de çalışmamın hiçbir kötü tarafı olmadığını gördük bir süre. Sonra ben iş yerimde üç ay gibi bir süre çalıştım ama giderek çalışma saatleri artıyor, yaptığım iş ağırlaşıyor ve aldığım ücret hiç değişmiyordu. Sonra bir gün iş yerinde bir usta bir başka çalışan arkadaşla cinsel tacizde bulundu. Bunu ilk başta eşime söyleyemedim, ama ben çok korktum daha sonra işten kendi isteğimle ayrılmak zorunda kaldım ya benim de başıma gelirse diye.”* (evli, ilkokul mezunu, yaş 40)

Görüldüğü üzere, kadınlar başta eşleri ya da aile büyükleri tarafından iş gücü piyasasından soyutlanmakta, daha sonra ise çalışma koşullarından dolayı kadınlar ekonomik hayattan kendileri istemeyerek de olsa ayrılmaktadırlar.

Ancak görüşmecilerin özellikle evli ve eğitim düzeyi düşük olanlar bu sorunla daha çok karşılaşırken bekar ve yüksek okul ya da üniversite mezunu olanların bu yaptırımlara daha az maruz kaldıkları gözlemlenmektedir. Örneğin görüşmeci 3: *“Ben Cumhuriyet Üniversitesi felsefe bölümü mezunuyum, annem ev hanımı ve babam da belediyede işçi olarak çalışıyor. Biz üç kardeşiz bir kardeşim üniversite okuyor biri de liseye gidiyor. Yani en büyükleri benim. Okuldan mezun olup eve geldiğimde bir boşluğa düştüm ister istemez. Bu yüzden de çalışmaya karar verdim. Bölümüm gereği çok atama ve özel sektörde iş olmadığı için bende kendi mesleğimi yapamadım tabi ki. Bu yüzden satış danışmanı olarak bir mağazada işe girdim. Bu evrede ailemden bilhassa da babamdan her hangi olumsuz bir tavır görmedim. Çalışma ya da ne işin var çalışıp ne yapacaksın gibi bir söylemde bulunmadı bana karşı o yüzden hala da çalışmaya devam ediyorum. İş yerimde ise güzel ve belli bir düzen var çalışma saatlerimiz, yemek molalarımız ve maaşlarımız hepimizinki eşit ve adaletli. Genel olarak kadınların çalışma koşulları yeterli ve erkeklerinki kadar güzel değil ama. Mesela benim çalışma şartlarım kurumsal bir firma olduğu için böyle ama böyle daha yerel bir mağaza ya da iş yerinde işler ne yazık ki böyle değil. Daha fazla mesai yapıp ama eşit ücret alamıyorsunuz bir kadın olarak. Bu da başlı başına bir sorun ne yazık ki.”* (bekar, üniversite mezunu, yaş 28) ifadelerinde bulunarak bu durumun pratikte hala yaşandığını vurgulamaktadır.

İstihdam ve çalışma koşullarının yetersiz olduğu Kahramanmaraş'ta belediye son yıllarda kadınları iş gücüne kazandırmak ve toplumsal hayata adapte etmek amacıyla daha önce de değinildiği üzere kadınlara yönelik ücretsiz meslek edindirme kursları vermektedir. Bu kurslar genellikle şehrin yöresel zanaatlarının verildiği ve kadınlara bu kurslardan sonra iş kurabilecekleri ya da özel sektörlerde çalışabilecekleri mesleki bilgi ve donanımı sağlama açısından önemli ilerlemeler kaydetmektedir. Bu durumu görüşmeci 7 şu şekilde aktarmaktadır: *“Ben evli bir kadınum ve çocuğum yok. Evde bütün gün boşum belli bir işim olmadığı için ev işleriyle uğraşıp duruyordum. Daha sonra mahallemizde belediyenin biçki-dikiş-nakış-mefruşat kursları açtığını duydum birkaç arkadaştan ve bende bu kurslara gitmeye karar verdim. Kursu başladım ve bir yıl kursa devam ettim, giderek de kendimi geliştirdim, eksikliklerimi tamamladı, kurs hocamızın da yardımıyla, şu an*

bir terzide çalışmaktayım. Zaten bu mesleğe kadın olduğumdan dolayı ilgiliyim ama bunun yanında bu işi yapmayı da seviyorum. Ayrıca benimle beraber kursa gelen birkaç arkadaş kendi iş yerlerini de açtılar. Belediyemiz bu konuda arkadaşlara büyük yardımlarda bulunmakta, bu yüzden belediyemizi ve başkanımızı çok başarılı buluyorum. Çünkü eskiden kadınlara bu kadar destek devlet tarafından verilmiyordu. Ben henüz o kadar imkana sahip değilim ama ileride neden olmasın diye düşünüyorum.’’(evli, ilkokul mezunu, yaş 29)

Çalışma koşullarının iyileştirilmesi ve istihdam açısından kadınlara yönelik başta merkezi hükümet olmak üzere, yerel düzeyde de belediyeler daha önce değinildiği üzere meslek edindirme kursları gibi çeşitli araçlarla kadınların ekonomik hayatta kalıcılığını ve sürekliliğini sağlamak amacıyla girişimlerde bulunmakta ve olumlu sonuçlar almaktadırlar. Kahramanmaraş Büyükşehir Belediyesi de bu amaçla çok çeşitli kurslar yoluyla kadınları iş gücüne kazandırmakta, kadınları ekonomiye özendirmek ve cesaretlendirmek için eğitim ve seminerler verilerek desteklemektedir.

5.7. EKONOMİK DESTEKLEME

Gelişen ve değişen dünya düzeninde kadınların artık ekonomik hayatta ve iş gücüne katılımda bir yer edinmeleri kaçınılmazdır. Ancak çalışmamızda daha önce değinildiği üzere çok çeşitli faktörler kadınların iş dünyasına girmelerinin önüne geçmektedir. Kısaca değinecek olursak toplumun çalışan ve sokağa çıkan kadına olan negatif tutumu ve baskısı, eşlerin güvenlik adı altında kadınlara çeşitli gerekçeler göstererek çalışmasının gereksiz olduğu düşüncesiyle izin vermemesi, kadının geleneksel toplum düzeninde çocuk, yaşlı ve hastaya bakmakla yükümlü olduğu görüşünün benimsenmesi, bunun yanında yetersiz eğitim, eksik mesleki donanımlardan ve yetersiz sermayeden dolayı kadınlar iş gücüne katıl(a)mamaktadırlar (Alkan, 2005:41).

Küreselleşmenin etkisiyle, ülkelerde yerelleşmeye ve yerel yönetimlere daha çok önem ve sorumluluk yüklenmektedir. Bu sorumlulukların başında da dünyanın her yerinde ezilen ve yardıma muhtaç kadınların yeniden topluma kazandırılmak ve onlara da bir birey olduklarını hissettirmektir.

Şüphesiz kadınlar toplumların ve devletlerin bir vatandaş olarak doğal paydaşlarıdır. Ancak ne yazık ki pratikte kadınlar, erkeğe bağlı bir değişken ve bir nesne olarak görülmekte ve onlara ikincil insan muamelesi yapılmaktadır. Bu davranışların en çok yaşandığı alanlar birisi de ekonomik hayattır. Kadınlar burada cinsiyete dayalı iş bölümünden kaynaklı işleri yapmakta, ya da aynı işi yaptıkları halde eşit işe eşit ücret alamamaktadırlar.

Bunun yanında kadınların ekonomik iş gücüne katılımında üstlendiği görevler neticesinde belediyeler kilit rol oynamaktadırlar. Daha önce değinildiği üzere kadınlara meslek edindirme kursları vererek eksik bilgi ve eğitimlerini tamamlamakta, onlara bu eğitimler sonunda ya referans olarak özel sektörde iş gücüne katılımını sağlamak ya da aldığı eğitim sonunda kadınlara kendi işlerini kurması için izlenecek yolları göstererek kendi ayakları üzerinde durmalarını sağlamaktadır.

Belediyenin iş kurmak isteyen bir kadına gereken her yardımı yaptığını söyleyen görüşmeci 8: *“Belediyemiz kendi işini kurmak kendi ayakları üzerinde durmak isteyen kadınlara karşı çok ilgili. Mesela satışını yapabileceği herhangi bir şey üreten bir kadına belediye destekli mikro kredi sistemiyle bu kadına başta küçük çaplı daha sonra artarak devam eden bir sermaye desteği sağlamak, bunun yanında iş yeri açmak isteyen bir kadına KOSGEB destekli girişimcilik belgesi aldırılarak hibe kredilerini almasında destek olunmakta, ayrıca mikro kredi ya da başka bir meslek edindirme kursundan edindiği eğitim sonucunda satılabilecek bir mal üreten kadınların bu malları halka ulaştırması için şehrin en büyük pazarında daimi bir yer vermektedir. Bu yüzden belediyemiz bu konuda çalışmak ve özellikle kendi işini kurmak isteyen kadınlara çok destek olmaktadır.”*(evli, lise mezunu, yaş 42) şeklinde ifade ederek verilen desteği dile getirmektedir.

Özellikle ev hanımlarının büyük bir destek olarak gördüğü ve büyük oranda kullandığı mikro krediyi kullanan görüşmeci 9: *“Ben evli ve 5 çocuk annesiyim ve ev hanımıyım, 2 çocuğum üniversitede okuyor, eşim özel sektörde çalışmakta ve asgari ücretten biraz fazla maaş alıyor dolayısıyla yetmiyor. Evime destek sağlamak için el işi yapıyorum ve onları satarak hem kendime kazanç sağlıyorum hem de evime destek olmaya çalışıyorum elimden geldiği kadar. Yaptığım şeyleri daha fazla yapmak ve onları satmak için evlerde yapılan mikro kredi toplantılarına gittim ve kadınların orda birbirlerine hem ürettiği şeyleri sattığını gördüm hemde belediyenin mikro kredi kullanan kadınlar için Pazar yerinde yer ayırdığını öğrendim. Bu yüzden*

bende katılmaya karar verdim. Her ne kadar miktarı cüzi olsa da, ev hanımlarına yönelik ve bu kadınlara destek olmak amacıyla en kolay ulaşılabilen ekonomik destek olarak mikro kredi olduğunu düşünüyorum. Bende aktif bir şekilde kullanmaya başladım ve benim gibi kullanıp evime ekonomik destek olan ve kendi ayakları üzerinde duran birçok üye arkadaşım var. Yani gerçekten bu bizim için çok önemli bir fırsat. Bunu ciddi olarak değerlendirip kullanmak bizim elimizde.’’(evli, ilkokul mezunu, yaş 40) bu şekilde düşüncelerini dile getirmektedir.

Kadınları belediyenin yönlendirmesi ve KOSGEB’den de verilen desteklerin ve mikro kredi kullanımının çok önemli olduğuna vurgu yapan görüşmeci 6:“ *Benim arkadaşımın annesi belediyeye iş kurmak amacıyla başvuruda bulundu, belediye de KOSGEB’e yönlendirerek 10 bin TL kredi yardımıyla bulundu. Belediye de il başlarda üretim yapılması için yer ayarladı ve orada ilk üretime geçildi. Daha sonra arkadaşım annesi ürettiği tekstil makinalarını çoğaltarak fabrikalara satış yapmaya başladı ve işlerini büyüttü. Bunun yanında daha küçük işler için mikro krediye de başvurarak iki ekonomik destek almaya başladı. Bu da kendisine çok fazla yarar sağladı şu an hem üretim yapıyor hem kendi işini yapıyor ve aynı zamanda yanında birkaç kadına iş olanağı sağlıyor. Bu yollarla kadınların ekonomik açıdan güçlenmesini sağlayan belediyemiz gerçekten çok faydalı hizmetler yapıyor, teşekkür ederiz.’’(bekar, üniversite mezunu, yaş 25) diyerek bir kez daha kadınlara yapılan yardımların ve sağlanan olanakların ne kadar yerinde ayrıca ne kadar ihtiyaç duyulduğunu görmekteyiz.*

Yapılan görüşmeler neticesinde belediyenin ekonomik desteklerinden daha çok evli kadınların yararlandığı tespit edilmiştir. Bekar görüşmeciler, belediyenin kadınlara sağladığı mikro kredi, KOSGEB destekli hibeler ve meslek edindirme kurslarından kısmi olarak haberdarlar ancak etkin şekilde kullanmadıklarını ifade etmektedirler. Bu durumu görüşmeci 5: “*Ben ya da çevremdeki arkadaşlarım mikro kredi, meslek kursları ya da belediyenin verdiği başka mali destekleri kullanmıyoruz ama bu bunlardan haberdar olmadığımız anlamına gelmiyor. Ama henüz buna ihtiyacımız olmadı açıkçası. Ha bu tarz şeylerin yapılması da çok güzel bir şey. Bizim komşularımızdan bu hizmetleri alan var ve çok da yararlı olduğunu düşünüyorum desteğe ihtiyacı olan kadınlar için. Bu yüzden belediyemizi tebrik ediyorum.’’(bekar, lise mezunu, yaş 20) bir değerlendirmede bulunarak düşüncelerini ifade etmiştir.*

5.8. SAĞLIK OLANAKLARINA ERİŞİM

Devletler, himayesinde olan ve hukuken vatandaşı olarak görünen tüm bireylere tıbbi ve sosyal güvence hakkını vermekle yükümlüdür. Bu durum İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nde; *Her şahsın, gerek kendisi gerekse ailesi için, yiyecek, giyim, mesken, tıbbi bakım, gerekli sosyal hizmetler dahil olmak üzere sağlığı ve refahını temin edecek uygun bir hayat seviyesine ve işsizlik, hastalık, sakatlık, dulluk, ihtiyarlık veya geçim imkânlarından iradesi dışında mahrum bırakacak diğer hallerde güvenliğe hakkı vardır* (İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi).'' şeklinde ifade edilerek, özellikle kadın bireylerin sağlık güvencelerinin sağlanmasının altı çizilmiş ve insani temel haklardan olduğu vurgulanmıştır.

Çalışma alanımız olan Kahramanmaraş'ta da kadınların sağlık olanaklarına erişiminin oldukça yeterli olduğunu söyleyebiliriz. Bunu yapılan görüşmecilerin hepsi dile getirerek, ülke genelinde sadece kadınların değil tüm vatandaşların sağlık olanaklarına erişimi yeterli ve iyi durumda olduğunu belirtmektedirler.

Yaşlı, bakıma muhtaç ve dar gelirli vatandaşlara evde bakım hizmeti sunularak, onları özel bir araçla ücretsiz bir şekilde hastaneye götürülüp tedavileri yapıldıktan sonra tekrar evlerine bırakılarak sağlık hizmetlerine ulaşımının sağlandığını dile getiren görüşmeci 1: *“Çeşitli sağlık sebeplerinden ve engellerinden dolayı hastanelere gidemeyen insanları belediye tarafından özel bir araçla hastaneye getirilip götürüldüğünü biliyorum ve birkaç kez de şahit oldum. Böyle uygulamalarla bu vatandaşlara sağlanan hizmetler oldukça yerinde ve ihtiyaç duyulan hizmetlerdir. Belediyemizi bu konuda tebrik etmeliyiz. ”*(bekar, üniversite mezunu, yaş 27) ifadeleriyle belediyenin sağlık hizmetlerine ulaşımında önemli bir rol oynadığını belirtmektedir.

Bunun yanında kadın sağlığının ve kadın hastalıklarının çözümünde ve erken teşhisinde merkezi hükümetin yerel halkla iletişim bağı olan belediyeler himayesinde gerçekleştirildiği gözlemlenmektedir. Belediye öncülüğünde aldığı sağlık hizmetini şu şekilde aktaran görüşmeci 6: *“Belediye görevlilerinin ve İl Sağlık Müdürlüğü görevlilerinin kapı kapı dolaşıp göğüs kanseri teşhisi için kadınları KETEM merkezlerine götürmekteler. Bu sayede şikayeti olan kadınlara önce evde bir kısmi tarama yapıp, daha sonra bulgu ya da kanser işaretine rastlanırsa hastanelere ve gerekli yerlere yönlendirilmekteler. Böylece hastalığın başında teşhis*

konulmuş ve hasta daha az yıpranarak tedavi edilmektedir. ''(evli, ilkokul mezunu, yaş 44) şeklinde yapılan uygulamaları dile getirmektedir.

Bu tarama ve tetkikin yanında hasta ve dar gelirli aileler çerçevesinde kadınlara, ciddi hastalıklarda tedavi edilmek üzere şehir dışı ulaşım ve kalacak yer masrafları belediye tarafından karşılanmaktadır. Sosyal devlet ve sosyal belediyeçilik anlayışı çerçevesinde değerlendirdiğimizde bu uygulamalarla vatandaşa gün geçtikçe daha iyi hizmetlerin sunulduğunu göstermektedir.

5.9. EĞİTİM-ÖĞRENİME ULAŞIM

Ülkemizde ve dünyada kadınların toplumsal hayata katılımında, toplumsal görünürlüğünün varlığında ve kadınların özel alana kapatılmasında eğitim çok önemli bir rolü bulunmaktadır. Yani kadınlar başta ekonomik hayat olmak üzere, siyasal ve toplumsal mekan kurum ve kuruluşlardan eksik, yetersiz eğitim ve bilgisizlikten dolayı soyutlanmaktadır. (Dedeoğlu, 2000:150).

Kadınların eğitim ve öğrenim durumundaki bu adaletsizliğe karşı, merkezi hükümet okuma yazma bilmeyen kadın kalmasın sloganıyla topyekun okuma yazma seferberliği başlatmıştır. Bu proje tüm illerin merkez ve köyler de dahil olmak üzere uygulamaya koyulmuş ve okuma yazma bilmeyen, diploması olmayan, yaş itibarıyla de büyük olan kadınlara yönelik akşam okulları kurulmuştur. Projenin amacı, bir kadın sokağa çıktığında, toplumsal hayata karışabilmesi ve en azından nereye gideceğini, neyi nasıl yapabileceğini öğrenebilmesini kadınlara iletmektir.

Kahramanmaraş'ta da bu proje merkez ve köyler dahil olmak üzere belediyelerin himayesinde sürdürülmektedir. Bu bağlamda, okuma yazma kurslarına annesinin de gittiğini söyleyen görüşmeci 7, bu kurslara çok ihtiyaç olduğunu ve çok yerinde bir hizmet olduğunu dile getirerek şunları aktarmakta: *“Benim annem 62 yaşında okuma yazma bilmeyen bir kadındı. Bu devletin başlattığı okuma yazma kurslarını belediyenin ve milli eğitimin yaptığı duyurulardan öğrendik ve annemi de kursa götürmeye karar verdik. Bizim mahalledeki ilkokulda verildiğini öğrendikten sonra annemi de kaydettirdik ve kursa gitmeye başladı annemde. Daha sonra kurs bitiminde annem okuma yazmayı çok iyi olmasa da öğrendi. Sonuçta belli bir yaşa gelmiş ve öğrenme gücü de azalmış olduğu için bizler gibi öğrenmedi tabi ki. Ama en azından bir sokağa çıktığında bir adres sorabilecek, bir hastaneye gittiğinde istediği*

doktoru ve gitmek istediği bölümü bulabilecek, bir devlet kurumuna gittiğinde kendisine söyleneni anlayabilecek özgüvene ve seviyeye geldi. Benim annem bu kursa başlamadan önce yanında biri olmadan asla sokağa çıkamazdı, kaybolurum çocuğum sende gel diyordu. Ama bende çalıştığım için ve evli olduğu için her şeye yetişemiyorum tabi ki ancak bu kurstan sonra hastanesine gidiyor, sokağa kendi başına gidip alışverişini yapıyor hatta faturalarını bile kendi ödüyor. Bu kursa annem gibi gelen birçok teyze ve genç kadınlar vardı. Eminim ki onlarda birçok şeyi yapmaya başlamışlardır. Kadınların her şeyden önce sokağa çıkma özgüvenini artırdığı için bu kurslar çok yararlı ve faydalı oldu.’’(evli, ilkokul mezunu, yaş 29)

Kadınların şehir genelinde eğitim durumunun eskiye oranla iyileştiğini, okuyan genç nüfusun giderek arttığını belirten görüşmeci 3: “*Kahramanmaraş toplumsal yapı olarak muhafazakar ve kadınların içe kapanık olduğu bir şehirdi. Ama son yıllarda kız çocuklarının okuması için yapılan uygulamalarla okuyan kadın nüfusu da artıyor. Eskiden kadınlar ailevi sebepler ve özellikle maddi durumdan kaynaklı olarak okula gidememekteydi bunu yaşamış biri olarak da söylüyorum. Ben ailenin en büyüğü olduğum için ortaokulda okulu bıraktım ve çalışmaya başladım ama benim iki kız kardeşim şu an üniversitede okuyor. Ben maddi sıkıntılardan ve akrabaların kızların okumasına olumlu bakmadığı için okuldan ayrılmıştım. Ama şu an hem ekonomik hem de ailevi açıdan aileler kız çocuklarını destekliyor ve okuyan kadın sayısı da artıyor. Bunun yanında okuma yazma bilmeyen kadınlara da okuma yazma kursları açıldı, bu da çok önemli bir gelişme, benim gibi diploması olmayan kadınlara buralara giderek okuma yazma öğreniyor, daha sonra diploma sahibi oluyor. Bu yüzden bu desteklerinden dolayı devletimize ve belediyemize çok teşekkür ediyorum iyi hizmetler veriyorlar. ’’(bekar, üniversite mezunu, yaş 28) şeklinde düşüncelerini ve verilen hizmetin yaptığı değişimleri ifade ederek, kadınlar açısından böyle projelerin ve desteklerin ne kadar önemli olduğunu vurgulamaktadır.*

5.10. ŞİDDETSİZ YAŞAMA ULAŞIM

Şiddet Dünya Sağlık Örgütü(WHO) tarafından, “fiziksel güç veya iktidarın kasıtlı bir tehdit veya gerçeklik biçiminde bir başkasına uygulanması sonucunda maruz kalan kişide yaralanma, ölüm ve psikolojik zarara yol açması ya da açma

olasılığı bulunması” şeklinde tanımlanmaktadır (World Report on Violence and Health, 2002).

Günümüz toplumlarında çok önemli bir problem olan şiddetin birden çok çeşidi(fiziksel, psikolojik, cinsel) olmakla birlikte şiddetten en çok etkilenen taraflar ise çocuklar ve kadınlardır. Daha çok gelişmemiş ve gelişmekte olan ülkelerde rastladığımız, çalışmada daha önce bahsedildiği üzere bu ülkelerde şiddetin muhatabı kadınların toplumsal haklardan yoksun oldukları dile getirilmiştir.

Toplumdan, eşinden ve ailesinden şiddetin her türlüüne maruz kalan kadınlara başta uluslararası kurumlar olmak üzere ulusal ve yerel ölçekte tüm devlet ve sivil toplum kuruluşları şiddetin önlenmesi için mücadele etmekte. Daha önce belirtildiği üzere küreselleşmenin etkisi ve bireyin ön planda tutulduğu bir ortamda bulunmaktayız. Bu bağlamda birey olarak kadına en yakın olan devlet birimi yerel yönetimler yani belediyelerdir.

Kadına yönelik şiddetin engellenmesi konusunda çok önemli bir role sahip olan belediyeler, kentlerde bulunan sivil toplum kuruluşları ve kadın hakları için kurulmuş derneklerle koordineli ve anlaşmalı bir şekilde hareket etmektedirler.

Ülkemizin her yerinde olduğu gibi Kahramanmaraş'ta da kadınlar başta toplum olmak üzere, eşlerinden ve ailelerinden psikolojik, fiziksel ve cinsel şiddet görmektedirler. Kahramanmaraş Büyükşehir Belediyesi bu durumla mücadele etmek ve şiddete uğrayan kadınları devlet eliyle koruma altına almak için Kadın ve Aile Daire Başkanlığı adıyla bir birim kurulmuştur. Birimin başka misyonu olmakla birlikte en önemli görevi kentte kadınların yaşadıkları problemleri en aza indirmektir. Buna bağlı olarak da şiddete uğrayan kadınları bire bir evlerinde tespit ederek gerekli işlemleri yapmaktadır.

Şiddete uğrayan ve belediyeye sığınan bir kadını isteği doğrultusunda ilk önce kadın sığınma evlerine yerleştirmekte, burada şiddetin boyutu ve şiddet ne şekilde etkilendiği tespit edilmekte. Eğer şiddetin boyutu, psikolojik desteklerle halledilemeyecekse, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri'ne(ŞÖNİM) sevk edilerek, eşinden boşanması için gerekli prosedürler yapılıyor.

Bu şekilde ağır şiddet gören kadınların yanında, psikolojik ve cinsel şiddet gören kadınlar ise Kadın ve Aile Danışma Merkezleri'ne yönlendirilerek orada alanında uzman psikologlarla bu şiddeti önlemeye ve bu şiddetle nasıl başa edebileceğine yönelik tedaviler uygulanmaktadır.

Eşinden şiddet gördüğünü söyleyen görüşmeci 8: *“Ben evliyim ve dört çocuğum var, eşimin ailesiyle aynı apartmanda oturuyoruz. Zaman zaman eşimle tartışmalarımız kavgalarımız oluyor, genelde çevresinin yani anne babasının sözlerinden etkilenererek bana şiddet uyguluyordu. Bir gün yine ailevi bir sebepten dolayı eşim bana şiddet uyguladı ve ben çok kötü oldum. Ertesi günü oldu, belediyeye gittim polise gitmek istemedim çünkü, eşimden boşanmak istemiyorum. Biliyorum eşim beni seviyor bende onu sadece eşim ailesinin her söylediğine çevresinin her söylediğine çok inanıyor. Beni bir psikoloğa gönderdiler, belediyede çalışan. Anlattım durumu ve birkaç kez benimle yalnız görüştü, daha sonra eşimi de çağırdılar eşimle beraber gittik birkaç kez de. Daha sonra eşim de bana yaptığının çok kötü bir şey olduğunu anladı ve şu an en azından çok nadir de olsa tartışıyoruz ama eşim artık bana vurmamak için evden gidiyor sakinleşip öyle geliyor. Bana vurmuyor artık.”* (evli, lise mezunu yaş 42) şeklinde yaşadıklarını dile getirerek, kadına yönelik şiddetin çözülmesinde yerel yönetimlerin ne kadar etkili olduğunu göstermektedir.

Kahramanmaraş Büyükşehir Belediyesi Sosyal Politikalar Daire Başkanlığı’nın bir görevlisi olan görüşmeci 13: *“Kurum adına akşamları ziyaretler yaparak yardıma muhtaç aileleri tespit etmekte ve ailenin durumunu belirlemekteyiz. Bu ziyaretler sırasında aileyi manevi açıdan da inceliyor ve değerlendiriyoruz. Bir ziyarette şiddet görmüş bir kadınla karşılaştık. Kadın ilk önce bizim yanımıza gelemedi bile. Biz mutfağa bir bahaneyle giderek kadının durumunu fark ettik. Daha sonra gündüz bizim ekiplerimizden birkaç arkadaş giderek, kadınla konuştular ve şiddet gördüğünü kendi ağzından teyit ettiler. Kadın sindirilmiş ve korkutulmuş ayrıca utandığı için ekiplerimize dahi kendi zor ifade etmiştir. Ekiplerimiz kadını hemen isteği doğrultusunda kadın sığınma evine yerleştirerek kocası için de barodan ücretsiz atana avukatla karakolda suç duyurusunda bulunarak boşanma işlemlerini kadın sığınma evinden çıkmadan halletmiştir.”* (bekâr, üniversite mezunu, yaş 26) ifadelerinde bulunarak şiddete maruz kalan kadınların devlet tarafından belediyeler aracılığıyla korunduğunu belirtmektedir.

Kadına şiddet konusunda oynadığı rol açısından Kahramanmaraş Büyükşehir Belediyesi yapılan görüşmeler sonucunda çok önemli bir yere sahiptir. Bu bağlamda yerel yönetimlerin kadınları her alanda desteklediği ve toplumsal yaşama entegre olmasında kilit rol oynadığı görülmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİ

Kadın kimliğinin oluşumunda, ait olduğu toplumun kültürel, sosyal, ekonomik ve siyasal öğeleri etkili olmaktadır. Bu öğeler, toplumların günlük yaşam biçimlerini, olaylara karşı genel tavırlarını ve bireye olan bakış açılarını barındırmaktadır. Türkiye, geleneksel toplum düzenine sahip olan, muhafazakar ve ataerkil sistemin özelliklerini yansıtan bir yapıdadır. Bu bağlamda toplumsal hayata çeşitli yollarla dahil olmaya çalışan kadınlar her alanda birçok zorlukla karşılaşmaktadır. Bunların en başında toplumsal cinsiyet eşitsizliğine bağlı olarak eğitim olanaklarından yeterince yararlanamamaları ve var olan haklarını kullanamamalarından ortaya çıkmaktadır. Yetersiz eğitim sebebiyle gerekli mesleki donanımı elde edemedikleri için ekonomik hayatta ikincilleştirmeye maruz kalmakta, cinsiyetlerinden dolayı hak ettikleri ücretleri alamamakta, yeterli çalışma koşullarına ulaşamamaktadırlar. Bunların sonucunda kadınlar siyasal alanda da varlık gösterememektedirler. Kadınların yaşadıkları bütün problemler bir zincirin halkası niteliğinde, birbirlerinin sonucu olarak bu şekilde ortaya çıkmaktadır.

Küreselleşmenin etkisiyle birey vurgusu giderek güçlenmiş, bireysel hak ve sorumluluklar uluslararası kurumlarca garanti altına alınmıştır. Küreselleşme aynı zamanda yerelleşmeyi de beraberinde getirerek doğrudan demokrasiyi güçlendirmektedir. Bu bağlamda ülkemizde, merkezi hükümetin halka en yakın birimi olan yerel yönetimler, giderek daha fazla sorumluluk ve önem kazanmıştır. Kadınların kamusal alanlarda görünümü, ekonomi ve sosyal hayata katılımları üzerinde, merkezi hükümetle olan ilişkisini doğrudan sağlayan yerel yönetimler, uyguladığı politika ve stratejilerle kadının kentle olan ilişkisini etkileyen çok önemli yapılarıdır. Çalışma bu yargıdan hareketle, yerel yönetimlerin kadınların ekonomi ve sosyal hayata katılımındaki rolünü feminist bir perspektiften inceleyerek, dirlik temelli yapılabirlikler kuramı çerçevesinde Kahramanmaraş Büyükşehir Belediyesi'nin politikalarının kadınların toplumsal hayata katılımı ve görünürlüğünde etkin bir politikaya sahip olduğunu ancak muhafazakar toplum

yapısından dolayı hizmetlerin kadınlara ulaştırılmasında yeterli seviyede olmadığı tezini irdelenmeyi amaçlamıştır.

Bu anlamda yüz yüze derinlemesine mülakat tekniği kullanılarak, Kahramanmaraş'ta yaşayan kadınların ekonomi ve sosyal hayata katılımı yaşadıkları zorluklar ve belediyenin bunlara karşı uyguladığı plan, proje ve politikaların etkisi ve sonuçları tespit edilmiş, literatür taraması çerçevesinde yapılan çıkarımlar aşağıda sıralanmıştır.

Yapılan görüşmeler neticesinde kadınlar ekonomi ve sosyal hayata katılımında belediyenin uyguladığı politikalardan çeşitli değişkenlere dayanarak etkilenmektedirler. Bu değişkenlerin başında medeni durum gelmektedir. Evli kadınlarla yapılan görüşmeler neticesinde, belediye tarafından sosyal hayata katılım, toplumsal mekanları kullanım, şehir içi ulaşım, çeşitli sosyal aktiviteler gibi konularda verilen hizmetleri muhafazakar toplum yapısından dolayı kullanamadıklarını dile getirmektedirler. Evli oldukları için eşlerinden, eşinin ailesinden, kendi ailesinden ve toplumdan kaynaklı baskılarla ve ev içerisinde yapmakla yükümlü olduğu görevleri ve sorumlulukların buna sebep olduğunu dile getirmektedirler. Ancak bunun yanında evli kadınlar belediyenin açtığı meslek edindirme kurslarına ve mikro kredi sistemini kullanım açısından yoğunluk göstermektedirler. Bu anlamda belediyenin kadınlara sağladığı ekonomik hayata katılım için yapılan teşviklerin yeterli ve yerinde olduğunu ifade etmektedirler. Ancak temelde kadınların mesleki donanım ve eğitim almasını amaçlayan meslek edindirme kurslarının teoride kaldığı pratikte beklenen sonuçları vermediği ve buna bağlı olarak mikro krediyi kullanıp sürdürülebilir ekonomik katılım göstermediği istisnalar olmak kaydıyla, yapılan görüşmeler neticesinde meslek edindirme kurslarına katılan ve mikro krediden yararlanan kadınların kayda değer bir üretim gerçekleştirmedikleri tespit edilmiştir. Genel anlamda mikro krediyi bireysel ekonomileri için kullandıkları görülmüş, uzun vadede kendilerine ve şehir ekonomisine katkıda bulunmadıkları gözlemlenmiştir. Bunun yanında medeni hal değişkenine bağlı olarak bekar kadınların toplumsal mekanları yeterince kullandıkları, kısıtlayıcı anlamda ailelerinden ve toplumdan bir baskı hissetmedikleri, belediyenin sağladığı sosyal aktiviteleri yeterince kullandıkları yapılan görüşmeler sonucunda elde edilmiştir.

Belediye hizmetlerinin kadınlara ulaşımı ve kadınların bu hizmetlerden yararlanmasında etkili olan bir diğer değişken ise eğitimidir. Bekar ya da evli fark

etmeksizin yüksek öğrenim seviyesinde olan ya da mesleki donanıma sahip olan kadınların ekonomi ve sosyal hayata katılımında belediyenin sağladığı hizmetleri yeterli seviye kullandıkları, topluma dahil olurken eğitimsiz kadınlar kadar zorlanmadıkları ve ailelerinde ve toplumda eğitimsiz kadınlar kadar bir baskı görmedikleri tespit edilmiştir.

Siyasal katılım ve temsil konusunda eğitim değişkeninin etkili olduğu gözlemlenmiştir. yapılan görüşmeler sonucunda siyasi katılımın eğitimli olan kadınlarda daha fazla olduğu, belediyenin kentteki kadınları temsil konusunda ise yetersiz olduğu saptanmıştır. İl genel meclisinde ve diğer iki merkez ilçede toplam 15 meclis üyesi kadının bulunması temsil oranının az olduğunu göstermektedir. Bunun yanında meclis üyesi kadınların, kentteki kadınları yeterince temsil etmedikleri, kentteki kadınların sorunlarını mecliste ifade edemedikleri yapılan görüşmeler sonucunda tespit edilmiştir.

Kadınların ekonomi ve sosyal hayata katılmasındaki problemlerin ve yetersizliklerin sadece belediyenin değil, kentin muhafazakar ve patriarkal zihniyetinden de kaynaklandığı gözlemlenmiştir. Bu durum görüşülen kadınlar tarafından dile getirilerek, belediyenin hizmet yaptığı ancak bu hizmetlere ulaşımında kadınların toplumsal baskı gördükleri ve bu sebeple hizmetlerden yeterince yararlanmadıkları dile getirilmiştir.

Görüşmelerin sonucunda, Kahramanmaraş'ta kadınların ekonomik ve sosyal hayata katılımlarını etkileyen önemli bir unsur da evde kalan hasta, yaşlı ve çocukların bulunmasıdır. Bu bağlamda hasta ve yaşlılar için uygulanan projeler önemli ve başarılı sonuçlar verse de çocuklar için her hangi bir uygulama bulunmamaktadır. Bu sebeple belediyenin çalışan kadınların çocuklarına ya da toplumsal mekanı kullanmak isteyen ve belediye hizmetlerinden çocukları dolayısıyla mahrum kalan kadınlara yönelik belediye destekli bir kreş açılması gerekmektedir. Bu kreşle kadınların ekonomik hayatta varlıkları artacak ve devamlılıkları sağlanacak, ayrıca kadınlar bu yolla toplumsal mekanı kullanmada daha çok deneyim kazanarak muhafazakar yapının etkisini gün geçtikçe kırarak böylece kadının toplumsal görünürlüğü artarak devam edecektir. Buna ek olarak açılan kreşlerde kadınlara istihdam alanı sağlayacağı için bu anlamda önemli bir adım olacaktır.

KAYNAKÇA

- Ackelsberg, M., ve Shanley, M. (1996). Pravity, Publicity and Power A Feminist Rethinking of the Public-Private Distinction. (J. Nancy, ve C. Stefano, Dü) *Hirschmann*, 216.
- Acuner, D. (2016). Canavarlaş(tırıl)An kent sokakları: Kadının kent deneyimi üzerine bir değerlendirme”. *Fe Dergisi*(1), 1-14.
- Ağaoğlu, D. (2004). *Kadın Suçluluğu Feminist Bakış Açısından Kavramsal Bir İnceleme*. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, 16. Ankara.
- Ağaoğulları, M. A. (1989). *Eski Yunan'da Siyaset Felsefesi*. İstanbul: Verso Yayınları.
- Akdoğan, Y. (2008). Yerel Siyaset- Kavramlar. Yerel Siyaset Sempozyumu (s. 9-14). İstanbul: Okutan Yayınları.
- Akgün, B. (2007). *Türkiye'de Seçmen Davranışı Partiler Sistemi ve Siyasal Sistem*. Ankara: Nobel Yayınevi.
- Aksoy, N. (2006). Toplumsal Cinsiyete Dayalı Bütçeleme ve Kadın Statüsü Genel Müdürlüğü'nün Rolü. T.C.Başbakanlık KSGM: <https://kadininstatusu.aile.gov.tr> adresinden alınmıştır
- Aktaş, G. (2013). Feminist Söylemler Bağlamında Kadın Kimliği: Erkek Egemen Bi Toplumda Kadın Olmak. *Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 30(1), 53-72.
- Aktaş, G. (2017). Kadın Açısından Kente İlişkin Mekan Pratikleri. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 136-149.
- Alkan, A. (1999). Özel Kamusal Alan Ayrımının Feminist Eleştirisi Çerçevesinde Kentsel Mekan. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Doktora Programı Güncel Toplumsal Sorunlar Semineri (s. 1-30). Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Basımevi.
- Alkan, A. (2005). *Yerel Yönetimler ve Cinsiyet, Kadınların Kentte Görünmez Varlığı: Ankara Araştırması*. Ankara: Dipnot Yayınları.
- Alkan, A. (2006). *Belediye Kadınlara Da Hizmet Eder!* Ankara: Yalçın Matbaacılık.

- Arat, N. (2017). *Feminizmin ABC'si*. Ankara: Say Yayınları.
- Arendt, H. (2012). *İnsanlık Durumu*. (B. S. Şener, Çev.) İstanbul: İletişim Yayınları.
- Asena, D. (1998). *Kadının Adı Yok*. İstanbul: Milliyet Yayınları.
- Aslan, Y. (2016). Türkiye'de Feminizm Düşüncesinin İmkânı. 25. Kırıkkale.
- Ateş, G., ve Öğütoğulları, E. (2012). Türkiye'de Yoksullukla Mücadelede Mikro Kredi Uygulamaları. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 33-54.
- Aydemir, D., ve Aydemir, E. (2011). Türk Siyasetinde Kadın: Çok Oluyoruz. Ankara: USAK Sosyal Araştırmalar Merkezi.
- Bal, D. M. (2014). Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliğine Genel Bakış. *Kadın Sağlığı Hemşireliği Dergisi*, 15-28.
- Baykal, D. (1970). Siyasal Katılma. Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayını.
- Belediye Kanunu. (2005, 07 03). <http://www.resmigazete.gov.tr> adresinden alınmıştır
- Belediye Kanunu. (2009). <http://www.resmigazete.gov.tr> adresinden alınmıştır
- Berktaş, F. (2016, 01 22). Kadınlar, Siyaset ve Demokrasi. [http://arsiv.sodev.org.tr/Okullar/SDO/ders_notlari/kadinlar_siyaset_demokras i.ht](http://arsiv.sodev.org.tr/Okullar/SDO/ders_notlari/kadinlar_siyaset_demokras_i.ht) adresinden alınmıştır
- Cantek, Ş. F. (2017). *Kenarın Kitabı: "Ara"da Kalmak, Çeperde Yaşamak* (2. Baskı b.). (F. Ş. Cantek, Dü.) İstanbul: İletişim Yayınları.
- Cesur, F. (2017). Feminist Teoriler ve Türkiye'deki İzdüşümleri. 4. Isparta.
- Cevizci, A. (1999). *Paradigma Felsefe Sözlüğü*. İstanbul: Paradigma Yayınları.
- Çaha, Ö. (1996). *Sivil Kadın, Türkiye'de Sivil Toplum ve Kadın*. Ankara: Vadi Yayınları.
- Çak Ersoy, Ş. (2010). Toplumsal Cinsiyet ve Feminizm Bağlamında Türkiye'deki Reklam Filmleri ve Popüler Müzik Videoları. *Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Dergisi*(4), 104.
- Dalgıç, U. (2005). Social Capital Gender and Micro Finance: The World Bank in the 1990s. *Annual Conference*. <https://www.northwestern.edu/about/history.html>.
- Davidoff, L. (2002). *Feminist Tarih Yazımında Sınıf ve Cinsiyet* (4. b.). (Z. Ateşer, ve S. Somuncuoğlu, Çev.) İstanbul: İletişim Yayınları.
- Dedeoğlu, S. (2000). Toplumsal Cinsiyet Rollerini Açısından Türkiye'de Aile ve Kadın Emeği. *Toplum ve Bilim*, 150.

- Demir, Z. (1997). *Modern ve Postmodern Feminizm*. Ankara: İz Yayınları.
- Doğramacı, E. (1997). *Türkiye'de kadının Dünü ve Bugünü*. Ankara: İş Bankası Yayınları.
- Donovan, J. (1988). *Feminist Theory the Intellectual Tradition of American Feminism*. New York: Continuum.
- Donovan, J. (2001). *Feminist Teori*. (M. Ağduk Gevrek, A. Bora, ve F. Sayılan, Çev.) İstanbul: İletişim Yayınları.
- Duran, H. (2013). Siyasal Katılmayı Etkileyen Faktörler Üzerine Bir Araştırma: Tavşanlı-Kütahya Örneği. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1-21.
- Ecevit, Y. (1998). Küreselleşme, yapısal Uyum ve Kadın Emeğinin Kullanımında Değişmeler. İstanbul: KSSGM ve İnsan Haklarını Geliştirme Vakfı.
- Ekal, B. (2014). “‘Geceleri de, Sokakları da, Meydanları da Terk Etmiyoruz!': Türkiye’de Sokak ve Feminist Hareket,”. (D. Fırat, Dü.) Ankara: Dipnot Yayınları.
- Ersöz, H. Y. (2005). 5272 Sayılı Yasa Öncesinde Türkiye’de Belediyelerin Sosyal Politika Alanındaki Deneyimleri. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, 134-151.
- Ersöz, H. Y. (2016). Türkiye'de Belediyelerin Meslek ve Beceri Edindirme Kursları ve İstihdam. İSMEK: <https://www.ismek.ist/tr/yayinlarimiz.aspx> adresinden alınmıştır
- Evans, J. (1995). *Feminist Theory Today an Introduction to Second-Wave Feminism*. Londra: Sage.
- Flynn, E. (1997). Emergent Feminist Technical Communication. *Technical Communication Quarterly*, 6(3), 313-321.
- Gençel, M. (2004). Liberal Feminizm. İstanbul.
- Gökçimen, S. (2008). Ülkemizde Kadınların Siyasal Hayata Katılma Mücadelesi. *Yaşama Dergisi*, 5-60.
- Görün, M. (2006). Yerel Demokrasi ve Katılım: İzmir, Konya, ve Ağrı İl Genel Meclis Üyeleri Üzerinde Bir Araştırma. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 160-183.
- Günindi, E. A. (2015, Nisan). Özel Alan/Kamusal Alan Dikatomisi: Kadının Doğası ve Kamusal Alandan Dışlanmışlığı. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 18, 84.

- Güzel, S. (2011, Ağustos). Kadın Yoksulluğu ile Mücadelede Dünya Bankası ve Mikro Kredi Uygulaması: Türkiye Açısından Bir Değerlendirme. 79-96. Azerbaycan Vergi Haberleri.
- Habermas, J. (2004). *Kamusal Alan*. İstanbul: Hil Yayın.
- Heywood, A. (2007). *"Feminizm", Siyasi İdeolojiler*. Ankara: Adres Yayınları.
- İlkkaracan, İ. (1998). *Kentli Kadınlar ve Çalışma Yaşamı, 75 Yılda Kadınlar ve Erkekler*. İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.
- İmançer, D. (2002, Mayıs-Haziran). Feminizm ve Yeni Yönelimler. *Doğu Batı*, 154-158.
- İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi. (tarih yok). UNİCEF: <https://www.unicef.org/adresinden> alınmıştır
- Kabakçı, E., ve Günsoy, G. (2017, Ekim). Mikro Kredinin Kadın Yoksulluğunu Azaltmadaki Rolü ve Eskişehir Örneği. İzmir, Çeşme: Türkiye Ekonomi Kurumu.
- Kadın Statüsü Genel Müdürlüğü. (2017). Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı: <https://kadininstatusu.aile.gov.tr/kaynak/ulusarasi-belgelerkuruluslar/uluslararası-kuruluslar/birlesmis-milletler> adresinden alınmıştır
- Kahramanmaraş'ın Tarihi. (2018). Kahramanmaraş Büyükşehir Belediyesi: <https://kahramanmaras.bel.tr/kesfedin/kahramanmarasin-tarihi> adresinden alınmıştır
- Kar, B. (2007). Kent Konseyleri ve Katılımcı Demokrasi. *Yerel Siyaset Dergisi*, 183-199.
- Karadağ, A. (2006). Kamusal Alan Modelleri: Çoğulcu bir Perspektiften Bir Değerlendirme. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi*, 174-195.
- Kayhan, F. (1999). *İzmler Dizisi Feminizm*. İstanbul: Berdan Matbaası.
- Kaypak, Ş. (2015). Türkiye’de ve Dünyada Kadın Araştırmaları. Toplumsal Cinsiyet Açısından Kadın ve Kentli Hakları. Adana: Çukurova Üniversitesi Basımevi.
- Kejanlıoğlu, D. B. (2004). Medya Çalışmalarında Kamusal Alan Kavramı. M. Özbek içinde, *Kamusal Alan* (s. 688-713). İstanbul: Hil Yayınları.
- KSSGM. (1999). Türkiye’de Kadın. Ankara: T.C. Başbakanlık Kadın Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü.

- Kutlu, Ö., ve Göksel, Z. S. (2014). Kent Kültürü Oluşturma Aracı Olarak Kültürel Belediyecilik: Selçuklu Örneği. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 75-91.
- Michel, A. (1984). *Feminizm*. İstanbul: Kadın Çevresi Yayınları.
- Mill, J. S. (2000). “Kadınların Köleleştirilmesi“, *Özgürlük Üstüne* (2 b.). İstanbul: Belge Yayınevi.
- Mızırak, Z., ve Karabulut, T. (2017). Aktif İstihdam Politikaları Bağlamında Yerel Yönetim Meslek Edindirme Modeli: Konya Uygulama Örneği. KOMEK Şehir ve Eğitim Çalıştayı (s. 19-31). Konya: Konya Büyükşehir Belediyesi.
- Mutlu, A. (2017). Niteliksel Bağlamda Kadının Siyasetteki Yeri ve Anlamı. *Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 24-46.
- Naiman, J. (1988). *Marksizm ve Feminizm*. (B. Önal, Çev.) İstanbul: Amaç Yayınları.
- Nye, A. (1988). *Feminist Teory and the Philosophies of Man*. Londra and New York: Routledge.
- Okelly, K. (1993). Feminizm ve Anarşizm. Anarşit Bakış Gelişmeleri Arşivi: <http://www.geocities.ws/anarsistbakis/gel3.html> adresinden alınmıştır
- Ortiz, D. (1995). Feminism and Family. *Harvard Journal of Law & Public Policy*, 18, 523-31.
- Önder, N. (2013). Türkiye'de kadın İşgücünün Görünümü. *ÇSGB Çalışma Dünyası Dergisi*, 35-61.
- Örtlek, M., ve Tekelioğlu, S. (2013). Türkiye'de Kadın ve Siyaset. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 278-287.
- Özaydınlık, K. (2014, Temmuz-Aralık). Toplumsal Cinsiyet Temelinde Türkiye'de Kadın ve Eğitim. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*(33), 93-112.
- Özbudun, S. (1995). *8 Mart'tan 8 Mart'a Mı?* İstanbul: Diyalektik Yayınları.
- Özer Dal, Y. (2001). Liberal Eşitlik Anlayışı ve Ulusal Mekanizmalar. *Kadın Araştırmaları Dergisi*, 21-31.
- Öztekin, A. (2004). *Siyaset Bilimine Giriş*. Ankara: Siyasal Kitapevi.
- Payne, M. (1997). *Modern Social Work Theory* (2. b.). Chicago: Lyceum Book.
- Pekşen, S. N. (2014, 04 07). Sosyal Belediyecilik Çerçevesinde Engellilere Sunulan Hizmetler Ankara Büyükşehir Belediyesi Örneği. Sakarya: Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalı Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi.

- Pelizzon, S. M. (2009). *Kadının Konumu Nasıl Değişti?* İstanbul: İmge Kitapevi.
- Say, G. (1998, Mayıs). *Siyasal Deyimde Kadın Boyutu*. İstanbul: Kurtiş Matbaacılık.
- Schroeder Kırca, S. (2007). *Popüler Feminizm*. İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Sennet, R. (2010). *Kamusal İnsanın Çöküşü*. (S. Durak, & A. Yılmaz, Çev.) İstanbul: Ayrıntı Yayınevi.
- Sevim, A. (2005). *Feminizm*. İstanbul: İnsan Yayınları.
- Soerensen, A. S. (1992). The Questions Representation: Researc in Gender and Edication in Scandinavia. *Gender&Education*, 4(3), 201-213.
- Şenesen Günlük, G. (2017). Yapılabilirlikler ve Dirlik: Toplumsal Cinsiyete Dayalı Bütçelemde Alternatif Bir Yaklaşım. G. Şenesen Günlük, Y. Yücel, A. Önal Yakar, N. Ergüneş, ve B. Çakar Yakut içinde, *Kadınsız Kentler: Toplumsal Cinsiyet Açısından Belediyelerin Politika ve Bütçeleri* (s. 31-43). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Şenesen, G. (2008). Toplumsal Cinsiyete Dayalı Bütçeleme: Türkiye İçin Bir Değerlendirme. Bütçe Sürecinde Parlametonun Değişen Rolü Sempozyumu, (s. 1-32). Afyonkarahisar.
- Şişman, N. (2003). *Emanetten Mülke: Kadın Bedeninin Yeniden İnşası*. İstanbul: İz Yayınları.
- TBMM, Kadın-Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu. (2009). Komisyon Hakkında Genel Bilgiler: https://komisyon.tbmm.gov.tr/komisyon_index.php?pKomKod=865 adresinden alınmıştır
- Tekeli, Ş. (1989, Mart). Feminizmi Feministler Tartıştı. *Kadınca Dergisi*, 54.
- Tekeli, Ş. (2004). Örgütlü Kentler. *Antakya Kent Kurultayı Bildiriler Kitabı* (s. 23-28). Ankara: Detay Yayıncılık.
- Tokuroğlu, B. (2004). *Özgürleşemeyen Kadın*. Ankara: Odak Yayınevi.
- Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Ulusal Eylem Planı 2008-2013. (2008). T.C. Başbakanlık Kadın Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü: <https://kadininstatusu.aile.gov.tr> adresinden alınmıştır
- Tuncer, S. (2015). “Dışarı Çıkmak: Özelden Kamusala Feminist Bir Saha Hikayesi”. *Hacettepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Kültürel Çalışmalar Dergisi*, 30-58.
- Tür, Ö., ve Aydın Koyuncu, Ç. (2010). Feminist Uluslararası İlişkiler Yaklaşımı: Temelleri, Gelişimi, Katkı ve Sorunları. *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 7(26), 6-13.

- Türel, N., ve Çağla, N. (2010). Yerel Yönetimde Kadın Temsili-Isparta Örneği. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 16-40.
- Türkiye’de Toplumsal Cinsiyet Eşitliğini Sağlamaya Yönelik Ortamın Desteklenmesi Projesi. (2011, 07 26). Türkiye Büyük Millet Meclisi: <https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/kefe/docs/Bilgi%20notu%20haziran%202011.pdf> adresinden alınmıştır
- Üner, S. (2008). Toplumsal Cinsiyet Eşitliği. Ankara: Başbakanlık Kadın Statüsü Genel Müdürlüğü.
- Üşür, S. (1997). Siyasal Yaşam ve Kadınlara Destek Politikaları. İstanbul: T.C. Başbakanlık Kadın Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü.
- Weiss, M., ve Young, C. (1996). Feminist Jurisprudence: Equal Right or Neo-Paternalism? *Cato Policy Analysis*, 256.
- Yavuz, Ö. (2015, 01 22). Kadınların Toplumsal Hayata Katılımında Yerel Yönetimlerin Rolü. İstanbul.
- Yayla, A. (1998). *Siyaset Teorisine Giriş*. Ankara: Siyaset Kitapevi.
- Yayla, A. (2003). *Siyasi Düşünce Sözlüğü*. Ankara: Liberte Yayınları.
- Yeşilorman, M. (2011). Siyasal Sosyalleşme Sürecinde Sosyo-Ekonomik Faktörlerin Rolü. *Bilig Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, 1-46.
- Yılmaz, R., ve Koyuncu, C. (2006). *Mikro Finansman ve Yoksullukla Mücadele*. Bursa: Seçkin Kitapevi.
- Yörük, A. (2009). Feminizm/ler. *Sosyoloji Notları*(7), 63-85.
- World Report on Violence and Health. (2002). World Health Organization : <https://www.who.int/violencepre-vention/approach/definition/en/> adresinden alınmıştır
- (ÜPB), T. C. (2006). Türkiye’de Siyaset ve Kadın Kamuoyu Araştırması Raporu. İstanbul: Konsensüs Araştırma Danışmanlık.
- (2018, 12 28). TBMM İnsan Hakları Komisyonu: <https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/pdf01/203-208.pdf> adresinden alınmıştır
- (2018, 12 01). Türk Dil Kurumu: http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&view=bts&kategori1=veritbn&kelimesec=179820 adresinden alınmıştır

(2019, 01 07). Türk Dil Kurumu:
http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&kelime=D%C4%B0RL%C4%B0K
K adresinden alınmıştır

(2019, 01 08). UNİC: www.unicankara.org.tr adresinden alınmıştır

EKLER:**MÜLAKAT FORMU**

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU YÖNETİMİ VE SİYASET BİLİMİ ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI
TEZLİ YÜKSEK LİSANS YÜZ YÜZE MÜLAKAT SORULARI

HİZMET VERENLER MÜLAKAT FORMU

1. Büyükşehir belediyesi kadınlara yönelik güvenli ve yeterli yaşam alanlarına erişimde nasıl bir rol oynamaktadır? Güvenli ve yeterli yaşam alanlarına ulaşımında kadınlara yönelik her hangi bir uygulama mevcut mudur?
2. Kadınların istedikleri yerden başka bir yere seyahat etmesinde belediye uygulamaları mevcut ya da yeterli mi ve bu seyahat esnasında kentsel planlama kadına ne kadar hareket alanı sağlamaktadır?
3. Büyükşehir belediyesi tarafından kadınlar için boş zamanlarını değerlendirebilecekleri bir uygulama ya da mekan var mı? Ayrıca herhangi bir spor etkinliğine katılımda belediye tarafından kadınların desteklenmesi gibi bir durum mevcut mu?
4. Belediye tarafından kadınların hayatlarını kolaylaştırmak amacıyla bir bakım hizmeti verilmekte midir, veriliyorsa bundan kimler nasıl yararlanmaktadır?
5. Kadınların yerel siyasetteki temsil oranı nedir? Kadınların toplumsal ve siyasal alanlardaki temsiline belediyenin nasıl bir katkısı vardır?
6. Belediyenin kadın istihdamı üzerinde nasıl bir etkisi bulunmakta ve kadınların herhangi bir işe kabulünde belediyenin bir rolü mevcut mu ayrıca kadınların istihdama katılımında herhangi bir meslek edindirme kursu var mıdır?
7. Belediyenin girişimci olarak iş kuran bir kadına parasal bir desteği var mı ya da başka kuruluşlara yönlendirerek referans yoluyla etkide bulunuyor mu?

8. Özellikle dar gelirli ailelere mensup kadın bireylere ve bütün kadınlara yönelik herhangi bir sağlık sorunların da belediyenin pozitif bir rolü var mıdır?
9. Okuma-yazma bilmeyen ya da okur-yazar olup diploması bulunmayan kadınlara yönelik belediye bünyesinde herhangi bir uygulama mevcut mudur, mevcutsa nasıl bir yol izlenmektedir?
10. Çeşitli sebeplerle eşinden, ailesinden ya da çevresinden psikolojik, fiziksel ve cinsel şiddet gören kadınlara yönelik belediye nasıl bir yol izlenmekte, ayrıca kadına yönelik şiddeti yok etmek için belediye nasıl bir rol üstlenmektedir?

HİZMET ALANLAR MÜLAKAT FORMU

1. Güvenli ve yeterli yaşam alanlarını kadınların kullanımı açısından nasıl değerlendiriyorsunuz?
2. Şehir içindeki seyahat ve şehir planlaması hakkında ne düşünüyorsunuz?
3. Boş zamanlarınızı nasıl geçiriyorsunuz?
4. Bir bakım hizmetine ihtiyaç duyduğunuzda hangi yollara başvuruyorsunuz?
5. Kahramanmaraş'ta kadının toplumsal ve siyasal alanda temsili hakkındaki fikirleriniz nelerdir?
6. Kadınların istihdama ve çalışma koşullarına erişimi hakkındaki düşünceleriniz nelerdir?
7. Kahramanmaraş'ta kendi işlerini kurmak isteyen kadınlar hangi yollara başvurumaktadırlar?
8. Kahramanmaraş'ta kadınların eğitim-öğrenim durumları hakkında ne düşünümaktesiniz?
9. Toplumda eşinden, ailesinden ve çevresinden fiziksel, psikolojik ve cinsel şiddet gören kadınlar neler yapmaktadırlar? O kadın siz olsanız ne yapardınız?
10. Kahramanmaraş'ta kadınlar güvenilir bir şekilde kadınsal sağlık problemlerini paylaşabiliyor mu?

ÖZGEÇMİŞ

Sevinç YÜCE, 1994 YILINDA Türkoğlu/Kahramanmaraş'ta doğdu. Avrasya Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü ve Siyaset Bilim ve Uluslararası İlişkiler Bölümünden 2016 yılında mezun oldu. 2016 yılında Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi ve Siyaset Bilimi Ana Bilim Dalı'nda yüksek lisans eğitimine başladı.

VITAE

Sevinç YÜCE was born in Türkoğlu / Kahramanmaraş in 1994. She graduated from the Department of Public Administration and Political Science and International Relations at the Faculty of Economics and Administrative Sciences of the University of Eurasia in 2016. In 2016, he started his graduate education at Gaziantep University Institute of Social Sciences Department of Public Administration and Political Science.